Povijesna morfologija hrvatskoga jezika

Kuzmić, Boris; Kuzmić, Martina

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2015**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:364204

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Recenzenti
prof. dr. sc. ANĐELA FRANČIĆ
prof. dr. sc. TANJA KUŠTOVIĆ

Urednica
ANITA ŠIKIĆ

Grafička urednica
SANJA BABIĆ

Likovna oprema
DUBRAVKA ZGLAVNIK HORVAT

© HRVATSKA SVEUČILIŠNA NAKLADA d.o.o., Zagreb, 2015.

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000913462.

Otisnuto u rujnu 2015.

Boris Kuzmić – Martina Kuzmić

POVIJESNA MORFOLOGIJA HRVATSKOGA JEZIKA

HRVATSKA SVEUČILIŠNA NAKLADA
Zagreb, 2015.

Sadržaj

Predgovor ... 9
Građa ... 11
Kratice ... 13

Čakavski hrvatski književni jezik ... 15

Imenice muškoga i srednjeg roda ... 17
Imenice ženskoga roda ... 24
Sklonidba osobnih imena ... 30
Zamjenice ... 31
Pridjevi ... 38
Stupnjevanje pridjeva ... 41
Brojevi ... 42
Glagoli ... 44

Štokavski hrvatski književni jezik ... 49

Imenice muškoga i srednjeg roda ... 51
Imenice ženskoga roda ... 61
Sklonidba osobnih imena ... 69
Zamjenice ... 70
Pridjevi ... 78
Stupnjevanje pridjeva ... 81
Brojevi ... 82
Glagoli ... 86

Kajkavski hrvatski književni jezik ... 93

Imenice muškoga i srednjeg roda ... 95
Imenice ženskoga roda ... 101
Zamjenice ... 107
Pridjevi ... 113
Stupnjevanje pridjeva ... 116
Brojevi ... 117
Glagoli ... 119

Tronarječni (hibridni) hrvatski književni jezik 125

Imenice muškoga i srednjeg roda 127
Imenice ženskoga roda 133
Zamjenice 139
Pridjevi 146
Stupnjevanje pridjeva 149
Brojevi 150
Glagoli 152

Citirana literatura 156
Izbor iz literature o povijesnoj morfologiji hrvatskoga jezika 157
Bilješka o autorima 167

VSAKOMU KI BUDE
ove knjige čtel
Moj dragi gosp(on) i prijatel... i ako bi
kaj našel kaj bi bilo nesložno
pisano ali vgrešeno, ne psujte prosim
V(ašu) M(ilost) nego svojim
razumom pobolšaj i popravi, ar nije
tako muder človek kako bi ne hoteči
ne vgrešil, i da ste zdravi.

Antun Vramec, *Kronika*

Kristijanu, Dorijanu i Viktoriji

Predgovor

Ova je knjiga sveučilišni priručnik koji donosi pregled oblika, tj. nastavaka promjenljivih riječi u predstandardnoj hrvatskoj pisanoj baštini na čakavskome, štokavskome, kajkavskome i tronarječnome ili hibridnome književnom jeziku. U knjizi se pažnja posvećuje pisanim tekstovima hrvatskoga jezika, od srednjega vijeka do sredine 18. stoljeća. Priručnik ne daje usporedbu staroga morfološkog inventara s onim u hrvatskome standardnom jeziku ili suvremenim hrvatskim govorima, jer takvo što držimo metodološki neprimjerenim.

Gramatika koju donosimo praktične je naravi iz razloga što nam nije namjera ponuditi suvremene teorije i odnose prema slavenskim jezicima te pružiti detaljan povijesni razvoj pojedinih hrvatskih oblika u odnosu na praslavenski jezik, nego joj je cilj dati uvid u bogatstvo starih oblika hrvatske pisane baštine s naglaskom na jezično postanje. Gdje god je bilo moguće dati točnu znanstvenu prosudbu o postanju oblika, to smo učinili, ali unaprijed ističemo da će u kroatističkoj struci i dalje ostati prijepornim pojedina postanja oblika nastalih brojnim ujednačavanjima. Uvrstili smo mišljenja brojnih jezikoslovaca koji su različito gledali na postanje mlađih nastavaka.

Riječ *povijesna* odnosi se na oblike koji su zabilježeni u hrvatskim predstandardnim tekstovima. Ta je povijest ovom knjigom omeđena sredinom 18. stoljeća kada se, prema mišljenju većine hrvatskih filologa, razvio hrvatski standardni jezik u svim svojim vidovima. Građa koju smo preuzeli za opis promjenljivih oblika u temeljima je jezikoslovnih istraživanja provedenih u proteklih stotinjak godina. Ove knjige ne bi bilo bez istraživačkih napora brojnih hrvatskih jezikoslovaca: Ante Šepića, Ante Šupuka, Amira Kapetanovića i Ivice Vigata (Čakavski hrvatski književni jezik), Tome Maretića, Velimira Laznibata, Darije Gabrić-Bagarić i Sanje Vulić (Štokavski hrvatski književni jezik), Antuna Šojata, Diane Stolac i Barbare Štebih Golub (Kajkavski hrvatski književni jezik) te Franje Fanceva i Josipa Vončine (Tronarječni ili hibridni hrvatski književni jezik). Građa koju smo rabili za pisanje knjige pod istim je zajedničkim nazivnikom – ne problematizira jezik pojedinog pisca nego sintetizira rezultate vlastitih ili tuđih jezikoslovnih istraživanja hrvatskoga jezika zapisanoga u djelima nekolicine ili čitave skupine *starih pisac harvackih*. Nismo se priklonili uvrštavanju u građu svih dosadašnjih

morfoloških istraživanja jezika pojedinih starih hrvatskih pisaca jer bi njime značajno premašili opseg ove knjige. U priručniku se isto tako neće naći potvrde promjenljivih oblika iz predstandardnih hrvatskih normativnih priručnika poput gramatika, slovopisa, pravopisa ili rječnika, jer nam je namjera bila napisati deskriptivnu povijesnu morfologiju hrvatskoga jezika.

Zahvaljujemo gore navedenim filolozima – Dariji Gabrić-Bagarić, Velimiru Laznibatu, Diani Stolac, Sanji Vulić, Amiru Kapetanoviću, Ivici Vigatu i Barbari Štebih Golub – bez čijih jezičnopovijesnih istraživanja ne bi bilo ove knjige.

Osobitu zahvalnost dugujemo recenzenticama Anđeli Frančić i Tanji Kuštović koje su strpljivo čitale svaki napisani redak iznoseći svoje primjedbe, komentare i upute.

Zahvaljujemo i Hrvatskoj sveučilišnoj nakladi, a posebno njezinoj direktorici Aniti Šikić koja nas je poticala da knjiga nastane u ovome obliku.

Bit će nam velika radost uspijemo li ovim priručnikom novim naraštajima naših studenata približiti jezik bogate hrvatske pisane baštine.

Zagreb, 2015.

Autori

Građa

Čakavski hrvatski književni jezik

Kapetanović, Amir. 2011. Čakavski hrvatski književni jezik. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 77-123.

Kuzmić, Boris. 2009. Jezik hrvatskih srednjovjekovnih pravnih spomenika. *Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: srednji vijek.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 405-455.

Šepić, Ante. 1953. Jezik hrvatskih općinskih statuta istarskih i primorskih. Prilog historičkoj gramatici hrvatskog jezika. *Rad JAZU 295*: 5-40.

Šupuk, Ante. 1957. Šibenski glagoljski spomenici 1547-1774. Grafičke, pravopisne i jezične osobine. *Šibenski glagoljski spomenici.* Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 23-37.

Vigato, Ivica. 2013. Čakavski hrvatski književni jezik u 17. i 18. stoljeću. *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 263-297.

Štokavski hrvatski književni jezik

Gabrić-Bagarić, Darija. 2007. Književnojezična norma franjevačkih pisaca 18. st. – sastavnica jezičnostandardizacijskih procesa. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 33*: 133-145.

Laznibat, Velimir. 1996. *Govor Dubrovnika u 17. i 18. stoljeću (na osnovi arhivskih spisa).* Mostar: Sveučilište u Mostaru.

Maretić, Tomo. 1910. Jezik slavonskijeh pisaca. Prilog istoričkoj gramatici hrvatskoj ili srpskoj. *Rad JAZU 180*: 146-233.

Maretić, Tomo. 1915. Jezik dalmatinskih pisaca XVIII. vijeka. Drugi prilog istoričkoj gramatici našega jezika. *Rad JAZU 209*: 173-240.

Maretić, Tomo. 1916. Jezik dalmatinskih pisaca XVIII. vijeka. Drugi prilog istoričkoj gramatici našega jezika. *Rad JAZU 211*: 69-160.

Vulić, Sanja. 2011. Štokavski hrvatski književni jezik. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 125-187.

Vulić, Sanja. 2013. Štokavski hrvatski književni jezik u 17. stoljeću. *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 95-161.

Kajkavski hrvatski književni jezik

Kuzmić, Boris. 2011. Jezik hrvatskih pravnih tekstova. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 323-385.

Stolac, Diana. 2011. Kajkavski hrvatski književni jezik. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 189-227.

Šojat, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice horvatske. Jezik stare kajkavske književnosti*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Štebih Golub, Barbara. 2013. Kajkavski hrvatski književni jezik u 17. i 18. stoljeću. *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 221-261.

Tronarječni ili hibridni hrvatski književni jezik

Fancev, Franjo. 1916. Jezik hrvatskih protestantskih pisaca XVI. vijeka. Prilog historičnoj gramatici jezika hrvatskoga ili srpskoga. *Rad JAZU 212*: 147-225; *Rad JAZU 214*: 1-112.

Vončina, Josip. 1973. Jezični razvoj ozaljskoga kruga. *Filologija* 7: 203-237.

Kratice

A	akuzativ
ČHKJ	čakavski hrvatski književni jezik
D	dativ
dr.	drugo
G	genitiv
I	instrumental
KHKJ	kajkavski hrvatski književni jezik
L	lokativ
m.	muški (rod)
N	nominativ
n.	neživo
npr.	na primjer
sr.	srednji (rod)
ŠHKJ	štokavski hrvatski književni jezik
THKJ	tronarječni ili hibridni hrvatski književni jezik
V	vokativ
v.	vidi
ž.	ženski (rod)
ž.	živo

Čakavski hrvatski književni jezik

Imenice muškoga i srednjeg roda

Od nekadašnjih praslavenskih i općeslavenskih mnogobrojnih tipova imeničnе sklonidbe muškoga i srednjeg roda (*o-/jo-* i *n*-sklonidba imenica obaju rodova, *u-* i *i*-sklonidba imenica muškoga roda, *t-* i *s*-sklonidba imenica srednjega roda) održala se samo glavna sklonidba imenica. Ipak, imenice nekadašnje *u*-sklonidbe zadržale su stare nastavke u nominativu (*sinove*; do kraja 16. stoljeća), genitivu (*sinov*, *volov*) i instrumentalu množine (*sinmi*, *volmi*). Imenice nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda zadržale su stare nastavke u akuzativu (*gosti*), lokativu (*gosteh*; u sjeveročakavskih pisaca) i instrumentalu množine (*gostmi*). Imenice nekadašnje *n*-sklonidbe obaju rodova zadržale su stare nastavke u genitivu i lokativu (*dne*, *kolene*, *plemene*, *vrimene*; do kraja 16. stoljeća) i instrumentalu jednine (*kolenem*, *vrimenem*) te instrumentalu množine (*korenmi*). Imenice sa sufiksom *-(j)anin*, *-telj* i *-ar*, koje su se nekada u množini sklanjale kao imenice suglasničnih sklonidbi, čuvaju stare nastavke u nominativu, akuzativu i vokativu množine (*Krčane*, *otočane*, *hrstjane*, *grajane*, *roditelje*, *janjičare*; do kraja 18. stoljeća). Imenice nekadašnje *s*-sklonidbe čuvaju stari nastavak u nominativu, akuzativu i vokativu množine (*čudesa*, *ušesa*). Premda su različite imenične sklonidbe prešle u onu glavnu, ipak su zadržale stare sufikse u jednini (sufiks *-et-* iz *t*-sklonidbe imenica srednjega roda), u množini (sufiks *-ov-* iz *u*-sklonidbe imenica muškoga roda i sufiks *-es-* iz *s*-sklonidbe srednjega roda) ili u oba broja (sufiks *-en-* iz *n*-sklonidbe imenica obaju rodova).

Valja naglasiti da je i glavnu sklonidbu imenica obaju rodova, nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe, zahvatila pojava mlađih nastavaka postalih ujednačavanjem prema drugim imeničnim sklonidbama.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima čakavske pismenosti, dok oni u zagradama ili se javljaju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se javljaju u jednome dijelu ČHKJ-a. Nastavci razdvojeni znakom / pripadaju različitim osnovama prema palatalnosti stražnjega suglasnika. Prva tablica donosi podatke o ukupnom morfološkom inventaru, tj. o svim potvrđenim nastavcima, dok ostale tablice oprimjeruju nastavačni inventar s obzirom na opreku po palatalnosti. O distribuciji nastavaka detaljnije v. napomene. Kada u napomenama piše da je pojedini nastavak uopćen ili se ne navodi pripadnost s obzirom na palatalnost osnove, tada

se podrazumijeva da se rabi za obje imenične osnove. Opreka po palatalnosti navodi se samo u onim primjerima kad se nastavak ne potvrđuje u objema imeničnim osnovama. Dvojinski oblici posebno se tumače u napomenama u okviru svake imenične sklonidbe.

Glavna sklonidba imenica muškoga i srednjega roda

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	m. rod	sr. rod
	Jednina:		Množina:	
N	*-0*	*-o/-e*	*-i* *(-ove, -ovi)*	*-a*
G	*-a*		*-0, -ov/-ev* *(-a, -i, -ih)*	*-0* *(-a, -i, -ov)*
D	*-u*		*-om/-em* *(-on/-en)*	
A	*-0* (n.) *-a* (ž.)	*-o/-e*	*-i, -e*	*-a*
V	*-e, -u* *(-0)*	*-o/-e*	*-i* *(-ove, -ovi)*	*-a*
L	*-e, -i, -u*		*-ih* *(-eh, -i, -im/-in)*	*-ih* *(-ah, -eh, -oh)*
I	*-om/-em* *(-on/-en, -um/-un)*		*-i* *(-im/-in, -imi, -mi, -om)*	*-i* *(-ami, -mi)*

Primjeri za imenice m. roda

	Jednina:		Množina:	
N	*grad*	*muž*	*gradi*	*muži*
G	*grada*	*muža*	*grad, gradov*	*muž, mužev*
D	*gradu*	*mužu*	*gradom*	*mužem*
A	*grad*	*muža*	*gradi, grade*	*muži, muže*
V	*grade*	*mužu*	*gradi*	*muži*
L	*grade, gradi, gradu*	*muže, muži, mužu*	*gradih*	*mužih*
I	*gradom*	*mužem*	*gradi*	*muži*

Primjeri za imenice sr. roda

	Jednina:		Množina:	
N	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
G	*sela*	*polja*	*sel*	*polj*
D	*selu*	*polju*	*selom*	*poljem*
A	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
V	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
L	*sele, seli, selu*	*polji, polju*	*selih*	*poljih*
I	*selom*	*poljem*	*seli*	*polji*

Napomene

Vokativ jednine

Nastavak *-0*. U srednjovjekovnih pisaca rijetko se gubi poseban oblik za vokativ imenica muškoga roda i izjednačava se s oblikom nominativa, npr. *a vi, sudac Kramar, a vi, župan Boboš.*

Nastavak -*e*. Stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *o*-sklonidbe. Potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, npr. *a vi, župane s Kringe, sliši pristave, da mi ne bismo simo prišli.*

Nastavak -*u*. Stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *jo*-sklonidbe. Potvrđuje se u imenica muškoga roda palatalnih osnova, npr. *kraju, mužu.*

Lokativ jednine

Nastavak -*e*. Stari nastavak za imenice obaju rodova nekadašnje *o*-sklonidbe. Već od srednjega vijeka uopćen je u imenica muškoga roda, a u imenica srednjega roda potvrđuje se u nepalatalnih osnova, npr. *v Lovrane, u samnje; na guvne, v pisme.* Potvrđuje se u sjeveročakavskih pisaca.

Nastavak -*i*. Stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnjih *i*- i *jo*-sklonidbi te srednjega roda *jo*-sklonidbe. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak za oba roda, npr. *na stoli, v kraji; v mesti, na polji.*

Nastavak -*u*. Njegovo podrijetlo većina slavista tumači ujednačavanjem prema lokativu jednine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe, ali jednako je moguće istovremeno djelovanje ujednačavanja prema dativu jednine imenica nekadašnje *o*-/*jo*-sklonidbe (Matasović). Potvrđuje se u imenica obaju rodova, npr. *na svitu, po običaju; u sarcu, v počtenju.* Češće se potvrđuje u mlađim tekstovima.

Instrumental jednine

Nastavci -*on*/-*en*. U srednjočakavskih i južnočakavskih pisaca kadšto se potvrđuju nastavci s tipičnim prijelazom završnoga -*m* u -*n*, npr. *s čovikon, među voćen.*

Nastavci -*um*/-*un*. Postaju fonetskom transformacijom nastavaka -om/-on (Finka). Potvrđuju se u imenica muškoga roda od početka 17. stoljeća, npr. *svetum, parohianun.*

Nominativ / vokativ množine

Nastavak -*ove*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu i vokativu imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova do kraja 16. stoljeća, npr. *hercegove, knezove.*

Nastavak -*ovi*. Postaje stapanjem sufiksa -*ov*- iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s -*i* iz imenica muškoga roda nekadašnje *o*-/*jo*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova do kraja 16. stoljeća, npr. *popovi, sinovi.*

Genitiv množine

Nastavak -*0*. Stari (nulti) nastavak za imenice muškoga roda *o*-/*jo*- i *n*-sklonidbe te srednjega roda više (*o*-/*jo*-, *n*-, *t*- i *s*-) nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se u imenica obaju rodova, npr. *začinjavac, didić; lit, polj.*

Nastavak -*a*. Njegovo je postanje nejasno. Rijetko se potvrđuje u imenica obaju rodova pod utjecajem štokavske pisane baštine, npr. *viteza, od Favalića; zala.*

Nastavak -*i*. Podrijetlom jest iz nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda. Potvrđuje se rijetko u imenica obaju rodova do kraja 18. stoljeća, npr. *dari, konji; deli, kupovanji.*

Nastavak -*ih*. Postaje stapanjem nastavka -*i* imenica nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda sa završnim *h* iz zamjenično-pridjevne sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda do kraja 16. stoljeća, npr. *tatih, piših.*

Nastavci -*ov*/-*ev*. Podrijetlom jesu iz genitiva množine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. U imenica muškoga roda potvrđuju se u svim razdobljima čakavske pismenosti, rjeđe što je tekst mlađi, npr. *dugov i pozovov, gajev i kotarev.* U imenica srednjega roda nepalatalnih osnova rijetko se potvrđuje nastavak -*ov* do kraja 16. stoljeća, npr. *stadov.*

Dativ množine

Nastavci -*on*/-*en*. U srednjočakavskih i južnočakavskih pisaca rijetko se potvrđuju nastavci s tipičnim prijelazom završnoga -*m* u -*n*.

Akuzativ množine

Nastavak -*e*. Podrijetlom jest stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *jo*-sklonidbe. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *zakone, pod Kozjačiće.*

Nastavak -*i*. Podrijetlom jest stari nastavak za imenice muškoga roda više (*o*-, *i*-, *u*-, i *n*-) nekadašnjih sklonidbi. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *svedoki, muži.*

Lokativ množine

Nastavak -*ah*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine imenica srednjega roda (*sela-h*; završno -*h* preuzima se iz lokativa množine). Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda od 17. stoljeća, npr. *Bibinjah.*

Nastavak -*eh*. Stari nastavak za imenice muškoga roda više (*o*-, *i*- i *n*-; nakon provedene vokalizacije *šva*) nekadašnjih sklonidbi te srednjega roda *o*- i *n*-sklonidbe (nakon provedene vokalizacije *šva*). Potvrđuje se kao najčešći nastavak u imenica obaju rodova u sjeveročakavskih pisaca, npr. *u ljuskih vinogradeh, mužeh; mesteh, poljeh.*

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu jednine. Potvrđuje se u imenica obaju rodova od početka 17. stoljeća, npr. *sviti, konci; mesti.*

Nastavak *-ih*. Podrijetlom jest iz imenica obaju rodova nekadašnje *jo*-sklonidbe. Prevladava u imenica obaju rodova, npr. *na prozorih, po svedocih; na krilih, na poljih.*

Nastavci *-im/-in*. O njihovu podrijetlu v. napomenu u instrumentalu množine. Potvrđuju se rijetko u imenica muškoga roda od 17. stoljeća, npr. *skupim, skupin.*

Nastavak *-oh*. Taj nastavak pojedini slavisti tumače stapanjem množinskoga dativnoga nastavka *-om* s lokativnim nastavcima *-eh/-ih* (Belić, Ivšić), a drugi stapanjem dvojinskoga dativnoga i instrumentalnog nastavka *-oma* s množinskim nastavcima *-eh/-ih* (Malić). Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda neplatalnih osnova u pojedinih pisaca do kraja 16. stoljeća, npr. *na vratoh.*

Instrumental množine

Nastavak *-ami*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine imenica srednjega roda (*sela-mi*; završno *-mi* preuzima se iz instrumentala drugih sklonidbi). Potvrđuje se vrlo rijetko u imenica srednjega roda nepalatalnih osnova, tek od 16. stoljeća, npr. *bedrami, ustami.*

Nastavak *-i*. Stari i najčešći nastavak u imenica obaju rodova, npr. *s martolosi, s Turci; s deli, s prihodišći.*

Nastavci *-im/-in*. Postaju stapanjem staroga instrumentalnoga nastavka *-i* s dativnim *-om*. Potvrđuju se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, tek od 17. stoljeća, npr. *prid svidocim, redovnicin.*

Nastavak *-imi*. Postaje stapanjem staroga instrumentalnoga nastavka *-i* s nastavkom *-mi* iz drugih imeničnih sklonidbi. Potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, tek od 17. stoljeća, npr. *prid svidocimi.*

Nastavak *-mi*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu imenica muškoga roda više (*i-*, *u-* i *n-*) nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova i u imenica srednjega roda, npr. *svedokmi, kastelmi; ustmi, plećmi.*

Nastavak *-om*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine imenica obaju rodova nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, npr. *meju Vekšestanom ali Kožlakom.*

Dvojina

U svim razdobljima čakavske pismenosti čuvaju se dvojinski oblici u nominativu, akuzativu i vokativu (*dva grada, oba brata, dvi seli*). Do kraja 16. stoljeća čuvaju se pojedini dvojinski oblici u genitivu i lokativu (*dveju gradu, dviju selu*) i dativu i instrumentalu (*obima oltaroma, obema sucema, dvima volma*). Tu se čuvala opreka po palatalnosti – nastavke *-oma/-ma* dobivale su imenice čija je osnova završavala na nepalatalni suglasnik, a nastavak *-ema* onih na palatalni. Od 17. stoljeća nalazimo rijetke dvojinske oblike za genitiv (*dviju gospodinu*). Nastavci *-ema/-ima* za dativ i instrumental potvrđuju se u svim razdobljima čakavske pismenosti.

Imenice ženskoga roda

Od nekadašnjih praslavenskih i općeslavenskih tipova imenične sklonidbe ženskoga roda (*a-/ja*-sklonidba, *i*-sklonidba, *v*-sklonidba i *r*-sklonidba) održale su se samo dvije sklonidbe imenica – ona glavna u koju je prešla glavnina nekadašnjih imenica *v*-sklonidbe i *r*-sklonidbe, i ona druga imenica *i*-sklonidbe. Imenice nekadašnje *v*-sklonidbe zadržale su pojedine stare nastavke u nominativu (*creki*) i akuzativu jednine (*crikav*), ali nalazimo i mlađe oblike u nominativu (*crikav*; ujednačavanjem prema akuzativu, u srednjovjekovnih pisaca) i akuzativu jednine (*loki*, *smoki*, *creki*; ujednačavanjem prema nominativu, u srednjovjekovnih pisaca). One se uglavnom sklanjaju prema glavnoj sklonidbi, osim imenice *karv* i *ljubav* koje se sklanjaju kao imenice čija osnova završava na suglasnik, dakle prema *i*-sklonidbi. Imenice nekadašnje *r*-sklonidbe zadržale su pojedini stari nastavak u genitivu jednine (*hćere*, *kćere*; do kraja 17. stoljeća). One se sklanjaju u dvije sklonidbe – imenica *mati* uglavnom se sklanja prema glavnoj sklonidbi, a imenica *kći* prema *i*-sklonidbi. Premda su različite imenične sklonidbe uglavnom prešle u glavnu sklonidbu, ipak su zadržale stare sufikse u jednini i množini (sufiks *-v-* iz imenica *v*-sklonidbe i sufiks *-er-* iz imenica *r*-sklonidbe).

Valja naglasiti da je i glavnu sklonidbu imenica ženskoga roda, nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe, kao i imenica *i*-sklonidbe, zahvatila pojava mlađih nastavaka postalih ujednačavanjem prema drugim sklonidbama koji se javljaju u svim razdobljima čakavske pismenosti.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u ČHKJ-u, dok oni u zagradama ili se potvrđuju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se potvrđuju u jednome dijelu čakavske pismenosti. Nastavci razdvojeni znakom / pripadaju različitim osnovama prema palatalnosti stražnjega suglasnika. Prva tablica donosi podatke o ukupnom morfološkom inventaru, tj. o svim potvrđenim nastavcima, dok ostale tablice oprimjeruju nastavačni inventar s obzirom na opreku po palatalnosti. O distribuciji nastavaka detaljnije v. napomene. Kada u napomenama piše da je pojedini nastavak uopćen ili se ne navodi pripadnost s obzirom na palatalnost osnove, tada se podrazumijeva da se rabi za obje imenične osnove. Opreka po palatalnosti navodi se samo u onim primjerima kad se nastavak ne potvrđuje u objema imeničnim osnovama. Dvojinski oblici posebno se tumače u napomenama u okviru svake imenične sklonidbe.

Glavna sklonidba imenica ženskoga roda

Gramatički morfemi

	Jednina:	Množina:
N	*-a*	*-e*
G	*-i, -e*	*-0* *(-a, -ah)*
D	*-e, -i*	*-am* *(-an)*
A	*-u*	*-e* *(-i)*
V	*-o* *(-e)*	*-e*
L	*-e, -i*	*-ah*
I	*-u, -um, -om* *(-on, -ov/-ev)*	*-ami* *(-ama)*

Primjeri

	Jednina:		Množina:	
N	*žena*	*duša*	*žene*	*duše*
G	*ženi, žene*	*duše, duši*	*žen*	*duš*
D	*žene, ženi*	*duši, duše*	*ženam*	*dušam*
A	*ženu*	*dušu*	*žene*	*duše*
V	*ženo*	*dušo*	*žene*	*duše*
L	*žene, ženi*	*duši, duše*	*ženah*	*dušah*
I	*ženu, ženum, ženom*	*dušu, dušum, dušom*	*ženami*	*dušami*

Napomene

Genitiv jednine

Nastavak ***-e***. Podrijetlom jest iz imenica više (*ja-*, *v-* i *r-*) nekadašnjih sklonidbi. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *žene*, *volje*.

Nastavak ***-i***. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *a*-sklonidbe. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *škodi*, *zemlji*.

Dativ / lokativ jednine

Nastavak ***-e***. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnjih *a-* i *v*-sklonidbi u kojima navedeni nastavak postaje refleksom *jata* ili od staroga *-e*. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *žene*, *duše*. Potvrđuje se u sjeveročakavskih pisaca.

Nastavak ***-i***. Podrijetlom jest iz imenica više (*ja-*, *v-* i *r-*) nekadašnjih sklonidbi. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *općini*, *pri Jurši*.

Vokativ jednine

Nastavak ***-e***. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica palatalnih osnova u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *moja Gospoje*, *o slavna Gospoje*. Od kraja 16. do kraja 18. stoljeća redovito se potvrđuje u imenica palatalnih osnova, npr. *ljubovnice*, *pokornice*.

Nastavak ***-o***. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *a*-sklonidbe. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *ženo*, *dušo*.

Instrumental jednine

Nastavak ***-om***. Najčešće se tumači ujednačavanjem prema sklonidbi imenica obaju rodova nekadašnje *o-*/*jo*-sklonidbe. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *silnom rukom*, *z vdovicom*.

Nastavak ***-on***. U srednjočakavskih i južnočakavskih pisaca kadšto se potvrđuje nastavak s tipičnim prijelazom završnoga *-m* u *-n*, npr. *doton*, *kućon*.

Nastavci ***-ov*/*-ev***. Postaju od starih nastavaka *-oju*/*-eju* ispadanjem palatalnoga *j* i prijelazom završnoga samoglasnika u sonant *v* (*-oju*/*-eju* > *-ou*/*-eu* > *-ov*/*-ev*). Potvrđuju se rijetko do kraja 18. stoljeća, npr. *pišu rukov mojev*, *pojti voljev Božjev*.

Nastavak ***-u***. Postaje stezanjem starih nastavaka *-oju*/*-eju*. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *s dobru obaru*, *s dobru volju*.

Nastavak ***-um***. Taj se nastavak najčešće tumači tako što se na stari stegnuti instrumentalni nastavak *-u* dodaje završno *-m* iz nekadašnje *o-*/*jo*-sklonidbe imenica muškoga roda (Jurišić, Belić, Ivić – Brozović). Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *prisegum*, *Podvežicum*. Od 17. stoljeća pretežit je nastavak.

Genitiv množine

Nastavak ***-0***. Stari nastavak za imenice više (*a-*/*ja-*, *v-* i *r-*) nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se često, npr. *ruk*, *žen*, *duš*, *bolanač*.

Nastavak ***-a***. Njegovo postanje do danas nije jasno. Potvrđuje se rijetko od početka 16. stoljeća u imenica nepalatalnih osnova, npr. *od nikih dubina*. Navedeni nastavak postaje pod utjecajem štokavske pisane baštine.

Nastavak ***-ah***. Postaje ujednačavanjem prema lokativu množine. Potvrđuje se rijetko od početka 16. stoljeća u imenica nepalatalnih osnova, npr. *misah*, *od jacih rukah*.

Akuzativ množine

Nastavak ***-e***. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *ja*-sklonidbe. Pretežit nastavak u svim razdobljima čakavske pismenosti. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *živine*, *straže*.

Nastavak ***-i***. Podrijetlom jest iz imenica više (*a-*, *v-* i *r-*) nekadašnjih sklonidbi. Već od srednjega vijeka uopćen je nastavak, npr. *travi*, *likariji*. Potvrđuje se rijetko do kraja 18. stoljeća.

Instrumental množine

Nastavak ***-ama***. Postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Potvrđuje se rijetko od početka 17. stoljeća, npr. *verugama*.

Dvojina

Do kraja 16. stoljeća čuvaju se pojedini dvojinski oblici u genitivu i lokativu (*dviju stranu*, *obiju ženu*) te u dativu i instrumentalu (*dvima stranama*).

I-sklonidba ženskoga roda

Gramatički morfemi

	Jednina:	Množina:
N	*-0*	*-i*
G	*-i*	*-i, -ih*
D	*-i*	*-em* *(-am)*
A	*-0*	*-i*
V	*-i*	*-i*
L	*-i* *(-e)*	*-ih, -eh* *(-ah)*
I	*-ju* *(-i, -jom, -om, -um)*	*-mi* *(-i, -jami)*

Primjeri

	Jednina:	Množina:
N	kost	kosti
G	kosti	kosti, kostih
D	kosti	kostem
A	kost	kosti
V	kosti	kosti
L	kosti	kostih, kosteh
I	kostju	kostmi

Napomene

Lokativ jednine

Nastavak *-e*. Postaje ujednačavanjem prema lokativu jednine imenica nekadašnje *a*-sklonidbe u kojoj se *jat* reflektirao ekavski. Potvrđuje se u sjeveročakavskih pisaca, npr. *po noće*.

Instrumental jednine

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema drugim nastavcima u jednini, npr. *s riči, s pomoći*.

Nastavak *-jom*. Postaje stapanjem instrumentalnoga nastavka *-ju* s mlađim *-om* imenica ženskoga roda. Rijetko se potvrđuje u srednjovjekovnih pisaca, npr. *svojom mudrostjom, cesarskom oblastjom*.

Nastavak *-om*. Postaje ujednačavanjem prema mlađemu nastavku instrumentala imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u srednjovjekovnih pisaca, npr. *s pomoćom*.

Nastavak *-um*. Postaje ujednačavanjem prema stegnutome nastavku *-u* iz instrumentala jednine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe sa završnim *-m* iz drugih sklonidbi.

Genitiv množine

Nastavak *-ih*. Postaje stapanjem završnoga *-h* iz genitiva zamjenično-pridjevne sklonidbe staromu nastavku *-i*.

Dativ množine

Nastavak *-am*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u srednjovjekovnih pisaca, npr. *kostam*.

Lokativ množine

Nastavak *-ih*. Početno *-i* postaje ujednačavanjem prema nominativu množine.

Nastavak *-ah*. Postaje ujednačavanjem prema lokativu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u srednjovjekovnih pisaca, npr. *na tih ričah*.

Instrumental množine

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema drugim nastavcima u množini.

Nastavak *-jami*. Početno *-j* podrijetlom jest iz instrumentala jednine imenica *i*-sklonidbe ženskoga roda na koji se nadovezuje stari nastavak *-ami* imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u srednjovjekovnih pisaca, npr. *nepodobnimi ričjami, ostalim njihovim stvarjami.*

Dvojina

U svim razdobljima čakavske pismenosti ostvaruju se dvojinski oblici u nominativu, akuzativu i vokativu (*oči, uši*) i u dativu i instrumentalu (*očima, ušima*). Ovdje umjesto nastavka *-ma* dolazi *-ima* zbog ujednačavanja prema svim drugim padežima u dvojini (NAV *kosti*, GL *kostiju*, DI *kostima*). Kadšto se u instrumentalu dvojine potvrđuje nastavak *-ama* koji postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe (*kostama*). Dvojinske oblike u genitivu i lokativu nalazimo u pojedinih pisaca 16. stoljeća (*očiju, ušiju*).

Sklonidba osobnih imena

Muška dvosložna osobna imena (hipokoristici) na *-e*, npr. *Frane, Ive, Jure*, u čakavskim se tekstovima sklanjaju dvojako – ili kao imenice muškoga roda sa sufiksom *-et-*, npr. G *Franeta, Iveta, Jureta*, D *Franetu, Ivetu, Juretu* i dr. ili kao ženska, npr. G *Frane, Ive, Jure*, D *Frani, Ivi, Juri* i dr. U sjeveročakavskih pisaca običniji su prvi, a u ostalih autora drugi oblici.

Zamjenice

Sustav ličnih zamjenica uglavnom je očuvan iz praslavenskoga jezika, kao i sustav neličnih zamjenica, ali imenična je sklonidba izvršila znatan utjecaj na zamjeničnu, osobito u množini. Nelične zamjenice (pokazne, posvojne, povratno-posvojna zamjenica *svoj*, upitno-odnosne i neodređene) razlikuju se od ličnih morfološki i sintaktički. Nelične zamjenice sklanjaju se jedinstvenom zamjenično-pridjevnom sklonidbom koja ima dvije inačice – nepalatalnu i palatalnu. Po nepalatalnoj se sklanjaju zamjenice kojima je krajnji suglasnik osnove bio tvrd, a po palatalnoj one sa završnim mekim suglasnikom osnove. Međutim, kao rezultat izjednačivanja pridjevnih i zamjeničnih nastavaka, a tako i različitih nastavaka iza palatalnih i nepalatalnih suglasnika, u pojedinim razdobljima čakavske pismenosti nadvladali su jedni ili drugi nastavci.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u ČHKJ-u, dok oni u zagradama ili se potvrđuju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se potvrđuju u jednome dijelu čakavske pismenosti.

Lične zamjenice za prvo i drugo lice

	Jednina:			Množina:	
N	*ja*	*ti*	–	*mi*	*vi*
G	*mene*	*tebe*	*sebe*	*nas (naju)*	*vas (vaju)*
D	*mne, mni, mane, mani, meni, mi*	*tebe, tebi, ti*	*sebe, sebi, si*	*nam*	*vam*
A	*mne, mene, me*	*tebe, te*	*sebe, se*	*nas*	*vas*
V	–	–	–	–	–
L	*mne, mni, mane, mani, meni*	*tebe, tebi*	*sebe, sebi*	nas	vas
I	*mnu, manu, manum, mnom (mnome)*	*tobu, tobom (tobome)*	*sobu, sobom*	*nami (nama)*	*vami*

Napomene

Dativ / lokativ jednine. Oblici *mne, mane, tebe* i *sebe* potvrđuju se u sjeveročakavskih pisaca. Nastavak *-e* obično se tumači kao ekavski refleks *jata*. Većina tekstova bilježi zamjenice s nastavkom *-i – mni, mani, meni, tebi* i *sebi*. Taj nastavak postaje ujednačavanjem prema enklitikama *mi* i *ti* (Matasović). Starije je tumačenje da je riječ o ujednačavanju prema imenicama nekadašnje *ja*-sklonidbe, npr. *duši* (Jurišić).

Akuzativ jednine. Oblik *mne* postaje ujednačavanjem prema dativu i lokativu. Enklitički oblici *me, te* i *se* starijeg su postanja u odnosu na mlađe, pune oblike zamjenica, *mene, tebe* i *sebe*, koji postaju ujednačavanjem prema genitivu.

Instrumental jednine. Oblici *mnu, manu, tobu* i *sobu* staroga su postanja nakon provedenoga stezanja. Oblici *manum, mnom, tobom* i *sobom* postaju ujednačavanjem prema mlađem nastavku u imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe (Jurišić). U pojedinih pisaca 16. stoljeća javljaju se oblici s naveskom *-e – mnome* i *tobome*.

Genitiv množine. Oblici *naju* i *vaju* postaju ujednačavanjem prema genitivu i lokativu dvojine. Potvrđuju se u pojedinih pisaca 16. stoljeća. Njima se nerijetko iskazuje posvojnost, npr. *do naju mile majke, dila vaših didi, i otac, i vaju*.

Instrumental množine. Oblik *nama* postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Potvrđuje se rijetko u pojedinih pisaca 16. stoljeća.

Lične zamjenice za treće lice

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*on*	*ono*	*ona*	*oni*	*ona*	*one*
G	*njega, ga*		*njeje, nje, je*	*njih, ih (njihe)*		
D	*njemu, mu*		*njej, jej, njoj, joj*	*njim, im (njima)*		
A	*njega, ga*		*nju, ju, je*	*nje, je, njih, jih, ih*		
V	–		–	–		
L	*njem (njemu)*		*njej, njoj*	*njih*		
I	*njim*		*nju, njom*	*njimi (njima)*		

Napomene

Genitiv jednine. Nestegnuti oblik *njeje* i stegnuti *nje* staroga su postanja. Potvrđuju se u svim razdobljima u ČHKJ-u s napomenom da je oblik *njeje* češći u starih, a oblik *nje* u mlađih pisaca.

Dativ jednine. Oblik *njej* staroga je postanja u odnosu na mlađi *njoj* koji postaje ujednačavanjem prema nepalatalnoj zamjeničnoj sklonidbi, npr. *toj, ovoj*. Enklitika *jej* starijeg je postanja u odnosu na enklitiku *joj* koja postaje ujednačavanjem prema nepalatalnoj zamjeničnoj sklonidbi. Enklitični su oblici nastali odbacivanjem početnih *nje-* u zamjenica muškoga i srednjeg roda i *n-* u zamjenica ženskoga roda.

Akuzativ jednine. Enklitika *ju* starijeg je postanja u odnosu na enklitiku *je* koja postaje ujednačavanjem prema genitivu jednine. Enklitika *ju* češće se upotrebljava nego enklitika *je*, bilo da je riječ o naglašenom ili nenaglašenom mjestu u rečenici.

Lokativ jednine. Oblik *njemu* postaje ujednačavanjem prema dativu. Potvrđuje se rijetko u pojedinih pisaca 16. stoljeća. Za oblike *njej* i *njoj* v. napomenu o dativu jednine.

Instrumental jednine. Stegnuti oblik *nju* staroga je postanja u odnosu na oblik *njom* koji postaje ujednačavanjem prema nepalatalnoj zamjeničnoj sklonidbi, npr. *tom, ovom*.

Genitiv množine. Oblik *njihe* s naveskom *-e* potvrđuje se u pojedinih pisaca 16. stoljeća.

Dativ / instrumental množine. Oblik *njima* postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Od 16. stoljeća potvrđuje se rijetko, obično u kontekstu koji ne zahtijeva dvojnost.

Akuzativ množine. Oblik *nje* staroga je postanja u odnosu na mlađi *njih* koji postaje ujednačavanjem prema genitivu. Enklitika *je* starijeg je postanja u odnosu na mlađu *ih* koja postaje ujednačavanjem prema genitivu.

Nelične zamjenice

U tablicama koje slijede nastavci u okruglim zagradama jesu dublete, moguće u svim razdobljima čakavske pismenosti, ali rjeđe u odnosu na nastavke izvan okruglih zagrada. Znak / rastavlja nastavke različitih osnova prema palatalnosti završnoga suglasnika osnove, a znak // označuje mogućnost paralelne uporabe nominativnoga ili genitivnog nastavka uz imenice muškoga roda koje označuju što neživo. Vokativ je potvrđen samo u posvojnih zamjenica.

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	-0, -i	-o/-e	-a	-i	-a	-e
G	-oga/-ega		-e	-ih (-eh)		
D	-omu/-emu		-oj	-im (-em)		
A	-0, -i // -oga/-ega	-o/-e	-u	-e	-a	-e
V	–	–	–	–	–	–
L	-om/-em (-ome, -omu/-emu)		-oj	-ih (-eh)		
I	-im (-em)		-om (-ov/-ev, -u)	-imi (-emi, -ima)		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	ov, ovi	ovo	ova	ovi	ova	ove
G	ovoga		ove	ovih		
D	ovomu		ovoj	ovim		
A	ov, ovi // ovoga	ovo	ovu	ove	ova	ove
V	–	–	–	–	–	–
L	ovom		ovoj	ovih		
I	ovim		ovom	ovimi		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	naš	naše	naša	naši	naša	naše
G	našega		naše	naših		
D	našemu		našoj	našim		
A	naš // našega	naše	našu	naše	naša	naše
V	naš	naše	naša	naši	naša	naše
L	našem		našoj	naših		
I	našim		našom	našimi		

Napomene

Nominativ jednine

Pokazne zamjenice. U svim razdobljima čakavske pismenosti jednako često potvrđuju se oblici *ov*, *on* i *ovi*, *oni*. Oblici *ov* i *on* odražavaju staro stanje, a oblici *ovi* i *oni* postaju ujednačavanjem prema određenim oblicima pridjeva. U svim razdobljima čakavske pismenosti potvrđuju se tri oblika zamjenice *taj* – *ta* (najstariji, postao vokalizacijom završnoga *šva*), *ti* (najčešći) i *taj* (najrjeđi). Oblik *ti* postaje ujednačavanjem prema određenim oblicima pridjeva, a oblik *taj* postaje stapanjem zamjenice *ta* s *-j* što je druga zamjenična osnova (Matasović). Neki slavisti završno *-j* tumače kao navezak, tj. enklitičnu česticu za jače isticanje (Ivšić) ili utjecajem određenih oblika pridjeva (Jurišić). Zamjenica *saj*, u značenju *ovaj*, očuvala se u priloga, npr. *litos* i samostalno, npr. *na saj svit, v sih, do se dobe*. Oblik *saj* postaje ujednačavanjem prema zamjeničnom obliku *taj*.

Upitno-odnosne zamjenice. U svim razdobljima čakavske pismenosti upitno-odnosna zamjenica za živo jest *gdo*, *tko*, *ko* i *ki*, a za neživo *ča*. Oblik *gdo* postaje ujednačavanjem prema prilogu ili upitnoj čestici *kde*/*gde*. Oblik *tko* postaje premetanjem ili metatezom od starijega *kto*. Oblik *ko* postaje pojednostavnjivanjem početne skupine *tk-*, a oblik *ki* postaje ujednačavanjem prema upitno-odnosnoj zamjenici za živo u značenju „koji". Od tih osnova upotrebljavaju se zanijekani oblici *nigdo*(*re*), *nitko*(*re*), *niko*(*re*) / *nišće*, *ništar*(*e*). Upitno-odnosna zamjenica za pripadanje ima dva književna oblika –

čiji, čija, čije i *čigov, čigova, čigovo*. Upitno-odnosna zamjenica za živo, u svim razdobljima čakavske pismenosti, ima stariji oblik *ki*, a oblik *koji*, postao ujednačavanjem prema oblicima *koja, koje*, javlja se rjeđe tek od 16. stoljeća. Jednako su tako u uporabi i neodređene zamjenice prema tim osnovama – *neki, nekoji, niki, nikoji*.

Posvojne zamjenice. Oblici *njegov* i *njihov* potvrđuju se već u srednjovjekovnih pisaca. Oni su hrvatska inovacija, postali od genitiva jednine (*njeg-*) ili množine (*njih-*) ličnih zamjenica čijoj je osnovi dodan sufiks *-ov* proširen u posvojnih pridjeva. Oblik *njezin* nije potvrđen u starim čakavskim tekstovima.

Genitiv jednine

Pokazne zamjenice. U sjeveročakavskih pisaca kadšto se potvrđuju palatalni nastavci u nepalatalnih zamjeničnih osnova, npr. *tega, onega, ovega*, što se obično tumači ujednačavanjem prema palatalnoj zamjeničnoj sklonidbi.

Upitno-odnosne zamjenice. U svim razdobljima čakavske pismenosti genitiv zamjenice *ča* potvrđuje se oblikom *česa*. U pojedinih pisaca 17. i 18. stoljeća potvrđuju se oblici *česovu* i *čisa*.

Posvojne zamjenice. Kategorija posvojnosti u trećem licu može se izraziti i na stariji način pomoću genitiva lične zamjenice, npr. *njega sin, njejel nje mati, njih sloboda*. Takav način izricanja posvojnosti nalazimo u tekstovima do kraja 17. stoljeća, a kasnije vrlo rijetko.

Dativ jednine

Pokazne zamjenice. U sjeveročakavskih pisaca uopćava se palatalni zamjenični nastavak, npr. *k temu, k onemu, k ovemu*.

Lokativ jednine

Pokazne zamjenice. Od 16. stoljeća rijetko se javljaju završni samoglasnici *-e* ili *-u*, uglavnom u prijedložnim izrazima, npr. *o tome, u tome, o tomu, u tomu*. U sjeveročakavskih pisaca kadšto se potvrđuju palatalni nastavci u nepalatalnih zamjeničnih osnova, npr. *o tem, o onem, o ovem*.

Instrumental jednine

Posvojne zamjenice. U zamjenica muškoga i srednjeg roda uopćen je u većini pisaca palatalni zamjenični nastavak *-im*. U sjeveročakavskih pisaca uopćen je nepalatalni zamjenični nastavak *-em*. U zamjenica ženskoga roda najčešći jest nastavak *-om*,

postao ujednačavanjem prema mlađemu nastavku imenica ženskoga roda nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Rjeđe se potvrđuju nastavci *-u* ili *-ov/-ev*, npr. *s moju ženu, s mojev sestrov, s mojev voljev*.

Množina

Sve nelične zamjenice. Nepalatalni nastavci *-eh, -em* i *-emi* uopćeni su u sjeveročakavskih pisaca, dakle kao rezultat ekavskoga refleksa *jata*. Nastavci *-ih, -im* i *-imi*, uopćeni su prema palatalnoj zamjeničnoj sklonidbi ili su rezultat ikavskoga refleksa *jata*.

Dvojina

Pokazne zamjenice. Potvrđuje se u pokaznih zamjenica rijetko, obično uz brojeve *dva* ili *oba* do kraja 16. stoljeća, npr. NA *ta dva suca*, GL *teju dveju sucu*, DI *tima dvima sucima*.

Pridjevi

U čakavskoj pismenosti izgubila se imenična sklonidba u muškom i srednjem rodu pridjeva, ali kadšto se u svim razdobljima potvrđuju i takvi oblici koji se preuzimaju iz štokavske pismenosti, npr. N *nov*, G *nova*, D *novu* i dr. Određeni oblici pridjeva prevladavaju u čakavskoj pismenosti do kraja 18. stoljeća.

U tablicama koje slijede nastavci u okruglim zagradama jesu dublete, moguće u svim razdobljima čakavske pismenosti, ali rjeđe u odnosu na nastavke izvan okruglih zagrada. Znak / rastavlja nastavke različitih osnova prema palatalnosti završnoga suglasnika, a znak // označuje mogućnost paralelne uporabe nominativnoga ili genitivnog nastavka uz imenice muškoga roda koje označuju što neživo.

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*-0, -i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
G	*-oga/-ega, -og/-eg*		*-e*	*-ih (-eh)*		
D	*-omu/-emu, -om/-em*		*-oj, -i*	*-im (-em)*		
A	*-0, -i // -oga/-ega, -og/-eg*	*-o/-e*	*-u*	*-e (-i)*	*-a*	*-e*
V	*-i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
L	*-om/-em, -omu/-emu*		*-oj, -i*	*-ih (-eh)*		
I	*-im (-em)*		*-u, -ov/-ev (-om, -um)*	*-imi (-emi, -ima)*		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*dobar, dobri*	*dobro*	*dobra*	*dobri*	*dobra*	*dobre*
G	*dobroga, dobrog*		*dobre*	*dobrih*		
D	*dobromu, dobrom*		*dobroj, dobri*	*dobrim*		
A	*dobar, dobri // dobroga, dobrog*	*dobro*	*dobru*	*dobre*	*dobra*	*dobre*
V	*dobri*	*dobro*	*dobra*	*dobri*	*dobra*	*dobre*
L	*dobrom, dobromu*		*dobroj, dobri*	*dobrih*		
I	*dobrim*		*dobru, dobrov*	*dobrimi*		

Napomene

Genitiv jednine

Nastavak *-ega*. Od srednjega vijeka uopćen je palatalni nastavak, npr. *tuđega, lošega, novega, starega*.

Nastavak *-oga*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović). U akuzativu jednine muškoga roda oblik je jednak obliku genitiva jednine stoji li pridjev uz imenicu koja označuje što živo, a obliku nominativa jednine ako stoji uz imenicu koja označuje što neživo.

Dativ / lokativ jednine

Nastavak *-em*. Od srednjega vijeka uopćen je palatalni nastavak, npr. *tuđem, lošem, novem, starem*.

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema imeničkoj palatalnoj sklonidbi. Potvrđuje se do kraja 18. stoljeća.

Nastavak *-oj*. Postaje ujednačavanjem prema dativu i lokativu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova. Potvrđuje se do kraja 18. stoljeća.

Nastavak *-omu*. Postaje ujednačavanjem prema dativu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović).

Instrumental jednine

Nastavak *-em*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu jednine zamjenične sklonidbe nepalatalnih osnova.

Nastavak *-om*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu jednine neličnih zamjenica ženskoga roda. Potvrđuje se u čakavskim tekstovima od 16. stoljeća.

Nastavci *-ov/-ev*. Postaju od starih nastavaka *-oju/-eju* nakon provedenih promjena (*-oju/-eju* > *-ou/-eu* > *-ov/-ev*), npr. *s dobrov ženov*.

Nastavak *-um*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu jednine neličnih zamjenica ženskoga roda. Potvrđuje se od srednjega vijeka.

Genitiv / lokativ množine

Nastavak *-eh*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu i lokativu množine zamjenične sklonidbe nepalatalnih osnova.

Dativ množine

Nastavak *-em*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine zamjenične sklonidbe nepalatalnih osnova.

Instrumental množine

Nastavak *-emi*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine zamjenične sklonidbe nepalatalnih osnova.

Nastavak *-ima*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine neličnih zamjenica. Potvrđuje se od 16. stoljeća.

Stupnjevanje pridjeva

Komparativ pridjeva tvori se pomoću sufikasa *-ji* i *-ejil-iji*, npr. *mlaji*, *slaji*, *mudreji*, *stareji*, *mudriji*, *stariji*. Sufiks *-eji* potvrđuje se u sjeveročakavskih pisaca. Pridjevi izvedeni u pozitivu sufiksima *-ok-* i *-ak-* gube taj sufiks u komparativu, npr. *niži*, *viši*, *teži*. Supletivni oblici komparativa pridjeva u ČHKJ-u potvrđuju se kao *bolji*, *gori*, *manjši* (uz *manji*), *veći*. Komparativi pridjeva sklanjaju se prema pridjevnoj sklonidbi.

Superlativ pridjeva tvori se pomoću riječce *naj* koja se stapa s komparativnim oblikom, npr. *najmladeji*, *najstareji*, *najstariji* i dr. Rijetko se u pisaca 17. i 18. stoljeća potvrđuje riječca *naj* s pozitivom pridjeva, npr. *najpokojno pomazanje*, *najplemenito od mudrosti Božje*, *najskrovito*.

Brojevi

Brojevi 2 i *oba*. Do 16. stoljeća sklonidba brojeva *dva* i *oba* pokazuje dobro čuvanje oblika dvojine, ali već i tada prodiru množinski nastavci u genitivu (14. st.) i dativu (15. st.) prema pridjevnoj sklonidbi. Tijekom 16. stoljeća situacija u sklonidbi broja *dva* promijenila se u korist množinskih oblika zamjenično-pridjevne sklonidbe koji postaju dominantni, dočim je dvojina bolje sačuvana u sklonidbi broja *oba*. Tijekom 17. i 18. stoljeća u promjeni brojeva *dva* i *oba* zamjećuje se posvemašnja pripadnost množinskim oblicima, dočim su dvojinski oblici gotovo u potpunosti istisnuti. Dvojinskim se oblicima samo na morfološkom planu pridružuju oznake dvojine i njihovo je sintaktično slaganje s drugim članovima atributne sintagme isključivo množinsko.

Brojevi 3 i 4. Do 17. stoljeća sklonidba brojeva *tri* i *četiri* pokazuje dobro čuvanje oblika množine, tj. utjecaj dvojinske paradigme na sklonidbu brojeva *tri* i *četiri* u tome razdoblju još nije izvršen. Tijekom 17. i 18. stoljeća dvojinski oblici broja *tri* vjerojatno nastaju pod utjecajem štokavskih pisanih tekstova u kojima je od 16. stoljeća dvojinska paradigma broja *dva* utjecala na sklonidbu brojeva *tri* i *četiri*. Osim toga, sintaktično slaganje s imenicama pokazuje kako je značenje broja *tri*, premda je riječ o morfološkoj dvojini, primarno množinsko.

Brojevi 2, *oba*, 3 i 4 u prijedložnim izrazima. Pretežito su se sklanjali do 15. stoljeća. Tendencija prema nepromjenljivosti jača tijekom 15. stoljeća čiji se smjer utjecaja širio od izostajanja promjenljivih oblika u kosim padežima brojeva *tri* i *četiri* prema broju *dva*. Od 16. stoljeća nepromjenljivi se oblici brojeva *dva* i *tri* brojem primjera izjednačuju s promjenljivim oblicima navedenih brojeva u prijedložnim izrazima. Od 17. stoljeća nepromjenljivi oblici preuzimaju dominaciju.

Brojevi od 5 do 9. Brojevi od *pet* do *devet* zadržali su staru sklonidbu prema nekadašnjoj *i*-sklonidbi, npr. *tim šestim mužem, s sedmimi koni, svoeju bratiju s devetiju.*

Brojevi od 11 do 19. Brojevi od 11 do 19 čuvaju starije oblike do kraja 18. stoljeća, ali se već od srednjega vijeka javljaju i mlađi, stegnuti oblici, npr. *edina na deste, z dva na deste slugami, dvanadeste libar, z dvanajste slugami, dvanajst Hrilanov, po sto i četr na deste soldini, soldini šestnajste*. Ti se brojevi kadšto sklanjaju, npr. *od tih dvanajsteh svetnici*.

Brojevi od 20 do 99. Broj 20 najčešće se potvrđuje oblikom *dvajset*. Broj 30 ima dvije najčešće potvrde kao *trejset* i *trideset*, a broj 40 kao *četerdeset*. Jedinice se vezuju s deseticama s pomoću veznika *i* i *tere*, npr. *dvajset i šest, trejset tere dva*.

Brojevi 100 i 500. Broj 500 u sklonidbi čuva oblik *pet* i brojnu imenicu *sto* koja se sklanja kao imenica srednjega roda nekadašnje *o*-sklonidbe, npr. *za pet sat dukatov, dukatov pet sat*.

Redni brojevi. Sklanjaju se prema pridjevnoj sklonidbi. Od starijih oblika izdvaja se redni broj *treti, treta, treto*.

U sljedećoj tablici prikazan je raspored množinskih i dvojinskih oblika u sklonidbi brojeva *dva, oba, tri* i *četiri* u čakavskim tekstovima do kraja 18. stoljeća. Znakom / razdvajaju se oblici glavnih brojeva s različitim refleksom *jata*. Navedeni oblici označavaju sva tri roda.

G	*dveju / dviju, dveh / dvih*
	obeju / obiju, obeh / obih, obedvih
	treh / trih, triju, trijuh
	četerih / četireh / četirih
D	*dvima, dvem / dvim / dvin*
	obima, obem / obim, obedvimi
	trem / trim, trin
	četirim, četirin
L	*dveju / dviju, dveh / dvih, dvimi*
	obiju, obidvih
	trih
	četireh / četirih
I	*dvima, dvama, dvemi / dvimi, dvim*
	obima
	trimi, trima
	četrimi

Glagoli

U staroj čakavskoj pismenosti ili jeziku stare čakavske književnosti izgubili su se oni glagolski oblici i kategorije koje je izgubio hrvatski jezik u cjelini – nestali su asigmatski aorist, supin i pasivni particip prezenta, osim u ostatcima kao što su pridjevi *pitom* i *lakom*. Dvojina se u jednostavnih glagolskih oblika potvrđuje u prezentu, aoristu, imperfektu i imperativu. Dvojinski i množinski oblici prezenta supostoje od 14. do 17. stoljeća, a množina postaje dominantnim gramatičkim brojem od 16. stoljeća. Dvojinski i množinski oblici aorista supostoje od 15. do 16. stoljeća, a množina postaje dominantnim gramatičkim brojem od 16. stoljeća. U imperfektu glagola dvojina se sporadično čuva u 15. stoljeću, ali je već od 14. stoljeća dominantna množina. Imperativ glagola čuva dvojinu do 15. stoljeća, a od 16. stoljeća isključivo se javljaju oblici množine. Glagolski prilozi sadašnji i prošli redovito ostvaruju množinske oblike. U složenih glagolskih oblika dvojina se potvrđuje u perfektu, kondicionalu prvom i futuru drugom. Od 17. stoljeća u perfektu se potvrđuje isključivo množina, a od 14. do 16. stoljeća u istom kontekstu supostoje množinski i dvojinski oblici. U kondicionalu prvom dvojinski oblici supostoje s množinskima od 15. do 17. stoljeća, ali već u 16. stoljeću dominaciju preuzimaju oblici množine. Isključivo oblike množine nalazimo u futuru prvom i drugom te pluskvamperfektu glagola. U imenskome predikatu dvojina se čuva od 14. do 17. stoljeća. Množinski oblici supostoje s dvojinskima od 14. do 17. stoljeća, a dominantni tek postaju u 17. stoljeću. Isključivo množinske oblike nalazimo tek u 18. stoljeću. U raščlambi koja slijedi navodimo potvrđene glagolske oblike u ČHKJ-u.

Infinitiv

Tvorba. Do kraja 18. stoljeća infinitiv se potvrđuje sa završnim i bez završnoga *-i* u podjednakom omjeru. Glagol *iti* i njegove prefigirane izvedenice imaju dvojaku tvorbu infinitiva – stariju s nastavkom *-ti* i mlađu s nastavkom *-ći* nakon provedene metateze suglasnika i jotacije, npr. *iti, dojti, pojti; ići, doći, poći*.

Prezent

Tvorba. Tvori se od prezentske osnove i nastavaka *-m, -š, -0, -mo, -te, u / -ju / -e*.

Prvo lice jednine. Nastavak *-u* imaju glagoli *h(o)titi* i *moći* u svim razdobljima u ČHKJ-u, ali kadšto se potvrđuje i stilistički obilježeno *-m*, npr. *možem*. Nastavak *-u* čest je i u drugih glagola, npr. *činju, molju, pokažuju, najdu*. Taj nastavak supostoji uz nastavak *-m* koji postaje ujednačavanjem prema 1. licu jednine prezenta glagola s nultim tematskim morfemom (atematski glagoli). Nastavak *-m* od 13. stoljeća (Matasović) prodire u glagole s prezentskom osnovom na *-a-*, npr. *znaju* > *znam*, a od 15. stoljeća na glagole s prezentskom osnovom na *-i-* i *-e-*, npr. *platim, jedem*. U prvih je glagola prevladao već u 16. stoljeću, a u drugih glagola supostoji sa starijim nastavkom *-u* do kraja 18. stoljeća.

Drugo i treće lice jednine. Glagol *biti* čuva nastavke nekadašnjih atematskih glagola.

Treće lice množine. Kadšto se u glagola drugoga razreda treće vrste potvrđuje nastavak *-u* umjesto *-e*, npr. *boju se*.

Glagoli *biti* i *h(o)titi*. Enklitični oblici pomoćnoga glagola *biti* – *sam, si, je, smo, ste* – postaju ujednačavanjem prema 3. licu množine *su*. Naglašeni oblik *jesu* nesvršenoga prezenta glagola *biti* u 3. licu množine postaje ujednačavanjem prema ostalim licima s početnim *je-*. Pomoćni glagol *h(o)titi* u 3. licu množine potvrđuje se oblicima *hote* i *hoće*.

Aorist

Tvorba. Tvori se od svršenih glagola nastavcima *-h, -0, -0, -smo, -ste, -še* i *-oh, -e, -e, -osmo, -oste, -oše*. Rijetko se tvori i od nesvršenih glagola u svim razdobljima u ČHKJ-u.

Prvo lice jednine. Glagol *reći* potvrđuje se oblicima *rekoh* i *rih*, a glagol *odnesti* oblicima *odnesoh* i *odnih*.

Glagoli *biti* i *h(o)titi*. Pomoćni glagol *biti* potvrđuje se oblicima: *bih, bi, bi, bismo, biste, biše*. U sjeveročakavskih pisaca potvrđuju se oblici s ekavskim refleksom *jata*. Pomoćni glagol *h(o)titi* potvrđuje se oblicima: *h(o)tih, h(o)ti, h(o)ti, h(o)tismo, h(o)tiste, h(o)tiše*.

Imperfekt

Tvorba. Tvori se od nesvršenih glagola nastavcima *-ah, -aše, -aše, -ahomo* (*-asmo*), *-ahote* (*-aste*), *-ahu*; *-ijah, -ijaše, -ijaše, -ijahomo* (*-ijasmo*), *-ijahote* (*-ijaste*), *-ijahu* i *-ih, -iše, -iše, -ihomo* (*-ismo*), *-ihote* (*-iste*), *-ihu*. Rijetko se tvori od svršenih glagola u svim razdobljima u ČHKJ-u.

Prvo lice jednine. Nastavak *-ijah* hrvatska je novotvorina, postao stapanjem nastavka *-ijeh* s nastavkom *-ah* (Jurišić). Nastavak *-ih* postaje ikavskim refleksom *jata*.

Prvo lice množine. U svim razdobljima u ČHKJ-u potvrđuju se nastavci *-ahomo, -ijahomo, -ihomo*, npr. *bihomo, mogahomo, padahomo, sijahomo*. Navedeni su nastavci staroga postanja koje kasnije zamjenjuju nastavci *-smo, -asmo, -jasmo, -ijasmo* postali ujednačavanjem prema 2. licu množine aorista.

Drugo lice množine. Nastavci *-ahote, -ijahote, -ihote* potvrđuju se u svim razdobljima u ČHKJ-u, npr. *bihote, imahote, padahote*. Nastavci *-ahote, -ijahote*, umjesto starijih *-ašete, -jašete*, postaju ujednačavanjem prema 1. licu množine (*-ahomo*). Najmlađi su nastavci *-aste, -ijaste, -iste* postali ujednačavanjem prema 2. licu množine aorista.

Glagoli *biti* i *h(o)titi*. Pomoćni glagol *biti* potvrđuje se oblicima: *bih, biše, biše, bihomo / bismo, bihote / biste, bihu*. U sjeveročakavskih pisaca potvrđuju se oblici s ekavskim refleksom *jata*. Pomoćni glagol *h(o)titi* potvrđuje se oblicima: *h(o)tih, h(o)tiše, h(o)tiše, h(o)tihomo / h(o)tismo, h(o)tihote / h(o)tiste, h(o)tihu*.

Perfekt

Tvorba. Tvori se od enklitičnih oblika nesvršenog prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli. Naglašeni oblici pomoćnoga glagola kadšto se potvrđuju i kada nije riječ o upitnoj rečenici, npr. *budi da čagodir pisal ali pel jesam*.

Pluskvamperfekt

Tvorba. Tvori se od imperfekta ili rjeđe perfekta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i rjeđe nesvršeni glagoli, npr. *biše se udal, mi bihomo zgubili, bihomo dali, bihu slišali, ni nam bil otvoril*.

Futur prvi

Tvorba. Tvori se od enklitičnih oblika prezenta pomoćnoga glagola *h(o)titi* i infinitiva. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Futur drugi

Tvorba. Tvori se od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i infinitiva ili rjeđe glagolskoga pridjeva radnog, npr. *budem obslužiti, bude jedan drugomu odgovarati, ne budu hotiti; budu sudili*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Imperativ

Tvorba. Tvori se od infinitivne ili, rjeđe, prezentske osnove nastavcima *-0, -mo, -te; -j, -jmo, -jte; -i, -imo, -ite*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Treće lice jednine. Za izricanje zapovijedi 3. licu služi složeni oblik od čestica *da* ili *neka* i prezenta. Do kraja 18. stoljeća često se čuvaju stari oblici, npr. *da imej platit sve vino gosposko, od kih imaj knez polovicu, a ki to učini plati knezu 40 soldini, ako ubo onde nisu svedoci dobri prisezi ki tai da nij to učinil budi prost, križ mi budi ščit življenja*.

Prvo i drugo lice množine. U svim razdobljima u ČHKJ-u u glagola s tematskim morfemom *-e* potvrđuju se nastavci *-imo, -ite* gdje početno *i-* postaje ujednačavanjem prema 2. licu jednine, npr. *berimo; berite*. U ČHKJ-u 16. stoljeća često je gubljenje samoglasnika ispred nastavka, npr. *otvor`te grad, sliš`te svit moj*.

Analitički imperativ. Tvori se na tri načina – a) česticama *da* ili *neka* i oblikom prezenta, npr. *on dan da nima drugi komun čistit, a tko je vojvoda poljički da nima nijedan danjak davati, za svako pečatjenje da more uzeti soldina 4, neka skratimo put, neka znate da nikomur ni slično*; b) starim oblikom imperativa glagola *moći* i infinitivom, npr. *e ne mozi već dati soldini 40, komu bi ka stvar ukradena, našavši pri komu, mozi pripovidati s poslom dvora, da niktor ne mozi priuzeti ali posesti crikovnoga, i da ju oni mozite držati i uživati*; c) imperativom glagola *h(o)titi* i infinitivom, npr. *da ovdi hotij poć*.

Kondicional prvi

Tvorba. Tvori se od nenaglašenoga oblika aorista pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Prvo lice jednine. Kadšto se umjesto oblika *bih* potvrđuju oblici *bim / bin*, npr. *da bim vidil, da bim ja bil, hotil bim prodati, da bin v tvojen kraljevstvon s tobon na velike kraljeval*.

Kondicional drugi

Tvorba. Tvori se od kondicionala prvoga pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog, npr. *bil bih pisal, bila bih pazila*.

Aktivni particip prezenta (glagolski prilog sadašnji)

Tvorba. Tvori se tako da se obliku 3. lica množine prezenta doda nastavak *-ći*. Imaju ga nesvršeni glagoli, a vrlo rijetko svršeni glagoli. Završno *-i* može izostati u svim razdobljima ČHKJ-a. Nastavak *-ući* umjesto *-eći* kadšto se potvrđuje u ČHKJ-u 16. stoljeća, npr. *hotući, litući, sidući*. Stariji oblici koji se tvore od prezentske osnove i nastavka

-e, npr. *bude, grede, hode*, potvrđuju se do kraja 16. stoljeća. Do tada se navedeni particip sklanja, npr. *boleću, gibućega, naslidujućih, visućimi.*

Aktivni particip preterita prvi (glagolski prilog prošli)

Tvorba. Tvori se tako da se infinitivnoj osnovi dodaju nastavci *-v* i *-vši*. Imaju ga svršeni glagoli, a nesvršeni rijetko. Stariji oblici s nastavcima *-0* i *-ši* potvrđuju se do kraja 16. stoljeća, npr. *našad, pošad, priseg; došadši, počamši, prišadši, rekši*. U pojedinih se pisaca potvrđuje i nastavak *-še*, npr. *padše*. Do početka 16. stoljeća navedeni se particip sklanja, npr. *preminuvšega, ostavših, pošadših.*

Aktivni particip preterita drugi (glagolski pridjev radni)

Tvorba. Tvori se od infinitivne osnove nastavcima *-l / -a / -0, -la, -lo, -li, -le, -la*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Pasivni particip preterita (glagolski pridjev trpni)

Tvorba. Tvori se od infinitivne ili rjeđe prezentske osnove nastavcima *-n, -na, -no, -ni, -ne, -na; -en, -ena, -eno, -eni, -ene, -ena; -jen, -jena, -jeno, -jeni, -jene, -jena; -ven, -vena, -veno, -veni, -vene, -vena; -t, -ta, -to, -ti, -te, -ta.*

Štokavski hrvatski književni jezik

Imenice muškoga i srednjeg roda

Od nekadašnjih praslavenskih i općeslavenskih mnogobrojnih tipova imenične sklonidbe muškoga i srednjeg roda (*o-/jo-* i *n*-sklonidba obaju rodova, *u-* i *i*-sklonidba muškoga roda, *t-* i *s*-sklonidba srednjega roda) održala se samo glavna sklonidba imenica. Ipak, imenice nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda zadržale su stari nastavak u instrumentalu jednine (*putem*; u svim razdobljima u ŠHKJ-u) i akuzativu množine (*gosti*; u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća i slavonskih pisaca do kraja 18. stoljeća). Imenice nekadašnje *n*-sklonidbe muškoga roda zadržale su stari nastavak u nominativu i akuzativu jednine (*kami*; u dubrovačkih pisaca 16. i 17. stoljeća), genitivu i lokativu jednine (*dne*; čuva se u svim razdobljima u ŠHKJ-u, osim u slavonskih pisaca 18. stoljeća), instrumentalu jednine (*dnem*; u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća) i akuzativu množine (*dni*; u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća i dalmatinskih pisaca do kraja 18. stoljeća). Imenice sa sufiksom *-(j)anin*, koje su se nekada u množini sklanjale kao imenice suglasničnih sklonidbi, čuvaju stare nastavke u nominativu, akuzativu i vokativu množine (*krstjane*, *stražane*; u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća i dalmatinskih pisaca do kraja 18. stoljeća). Imenice nekadašnje *s*-sklonidbe čuvaju stari nastavak u nominativu, akuzativu i vokativu množine (*čudesa*, *ušesa*). Premda su različite imenične sklonidbe prešle u onu glavnu, ipak su zadržale stare sufikse u jednini (sufiks *-et-* iz *t*-sklonidbe srednjega roda), u množini (sufiks *-ov-* iz *u*-sklonidbe muškoga roda i sufiks *-es-* iz *s*-sklonidbe srednjega roda) ili u oba broja (sufiks *-en-* iz *n*-sklonidbe obaju rodova).

Valja naglasiti da je i glavnu sklonidbu imenica obaju rodova, nekadašnju *o-/jo*-sklonidbu, zahvatila pojava mlađih nastavaka postalih ujednačavanjem prema drugim imeničnim sklonidbama.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u ŠHKJ-u (dubrovačkoj, dalmatinskoj i slavonskoj pismenosti te bosanskih franjevaca), dok oni u zagradama ili se potvrđuju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se potvrđuju u jednome dijelu štokavske pismenosti. Nastavci razdvojeni znakom / pripadaju različitim osnovama prema palatalnosti stražnjega suglasnika. Prva tablica donosi podatke o ukupnom morfološkom inventaru, tj. o svim potvrđenim nastavcima, dok ostale tablice oprimjeruju nastavačni inventar s obzirom na opreku po palatalnosti.

O distribuciji nastavaka detaljnije v. napomene. Kada u napomenama piše da je pojedini nastavak uopćen ili se ne navodi pripadnost s obzirom na palatalnost osnove, tada se podrazumijeva da se rabi za obje imenične osnove. Opreka po palatalnosti navodi se samo u onim primjerima kad se nastavak ne potvrđuje u objema imeničnim osnovama.

Glavna sklonidba imenica muškoga i srednjeg roda

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	m. rod	sr. rod
	Jednina:		Množina:	
N	*-0*	*-o/-e*	*-i, -ovi/-evi*	*-a*
G	*-a*		*-0, -a, -ova/-eva* *(-i, -iju, -ov/-ev)*	*-0, -a* *(-i)*
D	*-u*		*-om/-em, -im* *(-ama, -ima, -ma, -ovim/-evim, -ovima/-evima, -ovom/-evom)*	*-om/-em* *(-am, -ama, -ami, -i, -im, -ima, -ma)*
A	*-0* (n.) *-a* (ž.)	*-o/-e*	*-e, -ove/-eve*	*-a*
V	*-e, -u*	*-o/-e*	*-i, -ovi/-evi*	*-a*
L	*-u* *(-i)*	*-u* *(-i)*	*-ih* *(-ah, -ama, -eh, -ijeh, -ijem, -im, -ima, -ma, -ovah/-evah, -ovih/-evih, -ovim/-evim, -ovima/-evima, -ovom/evom)*	*-ih* *(-ah, -ama, -ami, -em, -iju, -im, -ima, -ma, -mi)*
I	*-om/-em* *(-ome)*		*-i, -ima* *(-ama, -im, -ma, -mi, -om/-em, -ovi/-evi, -ovim/-evim, -ovima/-evima, -ovmi, -ovom/-evom)*	*-i* *(-am, -ama, -ami, -im, -ima, -imi, -ma, -mi)*

Primjeri za imenice m. roda

	Jednina:			Množina:		
N	*grad*	*muž*	*konac*	*gradi, gradovi*	*muži, muževi*	*konci*
G	*grada*	*muža*	*konca*	*grad, gradova*	*muž, muževa*	*konac, konaca*
D	*gradu*	*mužu*	*koncu*	*gradom, gradim*	*mužem*	*koncem*
A	*grad*	*muža*	*konac*	*grade, gradove*	*muže, muževe*	*konce*
V	*grade, gradu*	*mužu*	*koncu*	*gradi, gradovi*	*muži, muževi*	*konci*
L	*gradu*	*mužu*	*koncu*	*gradih*	*mužih*	*koncih*
I	*gradom*	*mužem*	*koncem*	*gradi, gradima*	*muži, mužima*	*konci, koncima*

Primjeri za imenice sr. roda

	Jednina:		Množina:	
N	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
G	*sela*	*polja*	*sel, sela*	*polj, polja*
D	*selu*	*polju*	*selom*	*poljem*
A	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
V	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
L	*selu*	*polju*	*selih*	*poljih*
I	*selom*	*poljem*	*seli*	*polji*

Napomene

Vokativ jednine

Nastavak *-e*. Stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *o*-sklonidbe. Potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, rjeđe za palatalne osnove u slavonskih pisaca, npr. *muže, orače*.

Nastavak *-u*. Stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *jo*-sklonidbe. Potvrđuje se već od 16. stoljeća i u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, npr. *razumu, uresu, prijatelju, raju*.

Lokativ jednine

Nastavak *-i*. Stari nastavak za imenice obaju rodova nekadašnje *jo*-sklonidbe i imenica muškoga roda nekadašnje *i*-sklonidbe. Potvrđuje se u imenica obaju rodova u pisaca 16. stoljeća, npr. *na svieti, od sviti, na nebi, na polji*. U pisaca 17. stoljeća njegova je potvrđenost uvjetovana potrebama rime, npr. *na sem sviti* × *pokloniti, na sem sviti* × *učiniti*.

Nastavak *-u*. Njegovo podrijetlo većina slavista tumači ujednačavanjem prema lokativu jednine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe, ali jednako je moguće istovremeno ujednačavanje prema dativu jednine imenica nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe (Matasović). Potvrđuje se u imenica obaju rodova, npr. *po svietu, na konju, na nebu, po polju*.

Instrumental jednine

Nastavci *-om/-em*. Stari nastavci za imenice obaju rodova nekadašnje *o-/jo-* i *n*-sklonidbe te imenica muškoga roda nekadašnje *i*-sklonidbe. Nastavak *-om* potvrđuje se u imenica nepalatalnih osnova. U imenica palatalnih osnova potvrđuje se rijetko u svim razdobljima u ŠHKJ-u, a često u slavonskih pisaca i bosanskih franjevaca, npr. *mužom, plačom*. Nastavak *-em* potvrđuje se u imenica obaju rodova palatalnih osnova, npr. *plaštem, pastorčem*.

Nastavak *-ome*. Postaje stapanjem staroga nastavka *-om* sa završnim *-e* iz pridjevne sklonidbe. Potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća, npr. *svjedokome*.

Nominativ / vokativ množine

Nastavak *-i*. Stari nastavak za imenice muškoga roda. Kratka množina, tj. pojava nastavka *-i* u jednosložnih imenica potvrđuje se u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *biči, cari, didi, knezi*.

Nastavci *-ovi/-evi*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov-/-ev-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s *-i* iz imenica muškoga roda nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe. Nastavak *-ovi* potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova. Rijetko se potvrđuje u palatalnih osnova u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *mužovi*. Za imenice muškoga roda palatalnih osnova običniji je nastavak *-evi*. Rijetko se navedeni nastavci potvrđuju u dalmatinskih i slavonskih pisaca i u onih imenica koje imaju češći nastavak *-i*, npr. *đavlovi, mijurevi, starcevi*.

Genitiv množine

Nastavak *-0*. Stari oblici s nultim nastavkom u imenica obaju rodova najčešće se pojavljuju u svim razdobljima u ŠHKJ-u, ali od 17. stoljeća to je rijedak nastavak, npr. *od svijeh spjevalac, od starac sudac, sužanj, vrh nebes, godišć*. Njegova se potvrđenost obično tumači utjecajem čakavske pisane baštine (Vončina).

Nastavak *-a*. O njegovu podrijetlu iznose se pretpostavke, a jedna od najčešćih jest ta da je postao od *šva* koji se očuvao u nekim, za sada neutvrđenim uvjetima (Ivić – Brozović, Matasović). Taj se nastavak najranije potvrđuje u imenica s pomičnim naglaskom u paradigmi te u onih s naglaskom na nastavku (Matasović). U dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća ima primjera s kratkom množinom i nastavkom *-a*, npr. *pet dijela, od toliko vijeka*. Od 17. stoljeća dominantan je nastavak u imenica obaju rodova, npr. *od njekolicijeh rodjaka i prijatelja, od starih vrimena, godišća*.

Nastavak *-i*. Podrijetlom jest iz imenica muškoga roda nekadašnje *i*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica obaju rodova u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, a češće u dalmatinskih i slavonskih pisaca te bosanskih franjevaca do kraja 18. stoljeća, npr. *dili, događaji, dobročinstvi, posvetilišći*.

Nastavak *-iju*. Podrijetlom jest iz genitiva i lokativa dvojine imenica muškoga roda nekadašnje *i*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u dalmatinskih pisaca, npr. *crviju*. Oblici *gostiju, noktiju, prstiju* nisu potvrđeni u istraženim tekstovima.

Nastavci *-ov/-ev*. Podrijetlom jesu iz genitiva množine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. Potvrđuju se u imenica muškoga roda u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, dalmatinskih pisaca i bosanskih franjevaca do kraja 18. stoljeća, npr. *mučenikov, prorokov, kraljev, mačev*.

Nastavci *-ova/-eva*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov-/-ev-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s mlađim nastavkom *-a*. Nastavci *-ova/-eva* potvrđuju se u imenica muškoga roda nepalatalnih/palatalnih osnova, npr. *darova, sužnjeva*.

Dativ množine

Nastavak *-am*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine imenica srednjega roda (*sela-m*; završno *-m* preuzima se iz dativa množine). Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda u slavonskih i dalmatinskih pisaca 18. stoljeća, npr. *čudesam, napastovanjam.*

Nastavak *-ama*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine imenica srednjega roda (*sela-ma*; završno *-ma* preuzima se iz dativa i instrumentala dvojine imenica nekadašnje *i*-sklonidbe). Potvrđuje se rijetko u imenica obaju rodova nepalatalnih osnova u slavonskih pisaca, npr. *grihama, strašilama.*

Nastavak *-ami*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine imenica srednjega roda (*sela-mi*; završno *-mi* preuzima se iz instrumentala drugih sklonidbi – *i-*, *u-* i *n*-sklonidbe muškoga roda). Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda palatalnih osnova u slavonskih pisaca, npr. *nadahnućami, nagnućami.*

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda u slavonskih i dalmatinskih pisaca 18. stoljeća, npr. *dili, jajci.*

Nastavak *-im*. Postaje stapanjem staroga dativnoga nastavka *-om* s nastavkom *-i* iz instrumentala množine. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda, npr. *rođacim, zubim*, u svim razdobljima u ŠHKJ-u. U imenica srednjega roda rijetko u slavonskih i dalmatinskih pisaca 18. stoljeća, npr. *dilim, obilježjim.*

Nastavak *-ima*. O njegovu podrijetlu ima nekoliko tumačenja – postaje od mlađega nastavka iz dativa množine *-im* kojemu se dodaje završno *-a* iz dativa dvojine (Jurišić) ili stapanjem mlađega nastavka iz instrumentala množine *-i* kojemu se dodaje završno *-ma* iz dativa i instrumentala dvojine (Ivić – Brozović) ili pak ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine (Matasović). Rijetko se potvrđuje u imenica muškoga roda u svih štokavskih pisaca 18. stoljeća, a u imenica srednjega roda u slavonskih i dalmatinskih pisaca 18. stoljeća, npr. *kršćanima, grišnicima, srcima, ćućenjima.*

Nastavak *-ma*. Postaje od nastavka *-ima* pri čemu dolazi do gubljenja *-i*. Moguće je postanje i ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine nekadašnjih imenica muškoga roda. Potvrđuje se rijetko u dalmatinskih i slavonskih pisaca 18. stoljeća, najčešće u imenicama *ljudma, ustma, vratma.*

Nastavci *-om*/*-em*. Stari nastavci, obični su za imenice obaju rodova čija osnova završava na nepalatalni/palatalni suglasnik. Nastavak *-om* moguć je i u imenica muškoga roda palatalnih osnova u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *mužom, plačom.*

Nastavci *-ovim*/*-evim*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov-*/*-ev-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s mlađim nastavkom *-im* čije je postanje prethodno navedeno. Potvrđuju se rijetko u imenica muškoga roda u pojedinih dalmatinskih pisaca 18. stoljeća, npr. *knezovim, ježevim.*

Nastavci *-ovima*/*-evima*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov-*/*-ev-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s mlađim nastavkom *-ima*. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *redovima, križevima.*

Nastavci *-ovom*/*-evom*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov-*/*-ev-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe sa starim nastavkom *-om*. Potvrđuju se u imenica muškoga roda u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća te u dalmatinskih i slavonskih pisaca do kraja 18. stoljeća, npr. *gromovom, bojevom.*

Akuzativ množine

Nastavak *-e*. Podrijetlom jest stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *jo*-sklonidbe. Potvrđuje se u svim razdobljima u ŠHKJ-u u imenica muškoga roda.

Nastavci *-ove*/*-eve*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov-*/*-ev-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s nastavkom *-e*. Potvrđuju se u svim razdobljima u ŠHKJ-u u imenica muškoga roda. U dalmatinskih i slavonskih pisaca kadšto se potvrđuju i u imenica koje imaju češći nastavak *-e*, npr. *bunarove, đavlove, oblakove, šatorove, bunareve.*

Lokativ množine

Nastavak *-ah*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine imenica srednjega roda (*sela-h*; završno *-h* preuzima se iz lokativa množine). To je ujednačavanje kasnije djelovalo i na imenice muškoga roda (*sel-ah* > *muž-ah*). Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova u dubrovačkih i slavonskih pisaca 17. i 18. stoljeća, npr. *jezikah, poslah.* U imenica srednjega roda potvrđuje se rijetko u slavonskih pisaca, npr. *dilah, nagnućah.*

Nastavak *-ama*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica obaju rodova u slavonskih pisaca, npr. *mudracama, vratama, braništama.*

Nastavak *-ami*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda u slavonskih pisaca, npr. *društvami.*

Nastavak *-eh*. Njegovo se postanje obično izvodi iz genitiva i lokativa množine imenica nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda (Rešetar). Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, npr. *nokteh, tanceh.*

Nastavak *-em*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine imenica nekadašnje *jo*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda palatalnih osnova u slavonskih pisaca, npr. *naslađenjem.*

Nastavak *-ih*. Podrijetlom jest stari nastavak za imenice obaju rodova nekadašnje *jo*-sklonidbe. Potvrđuje se u imenica obaju rodova u svim razdobljima u ŠHKJ-u. U dalmatinskih pisaca često otpada završno *-h*.

Nastavak *-ijeh*. Podrijetlom jest stari nastavak za imenice obaju rodova nekadašnje *o*-sklonidbe u kojemu je *-ije-* refleks *jata* (*-ěh* > *-ijeh*). Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca i bosanskih franjevaca u imenica muškoga roda, npr. *na poslijeh, u tolorijeh*. U dubrovačkih pisaca najčešći je nastavak tek od 17. stoljeća.

Nastavak *-ijem*. Postaje stapanjem staroga lokativnog nastavka *-ijeh* s nastavkom *-om* iz dativa množine. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća, npr. *u psalmijem, u Mlecijem*.

Nastavak *-iju*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o genitivu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda u dalmatinskih pisaca, npr. *na ustiju*.

Nastavak *-im*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica obaju rodova u dubrovačkih i dalmatinskih pisaca 17. i 18. stoljeća, npr. *misnicim, prorocim, nebesim, leđim*.

Nastavak *-ima*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica obaju rodova u ŠHKJ-u 18. stoljeća, npr. *sakramentima, događajima, mistima, naslađenjima*.

Nastavak *-ma*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova u dalmatinskih pisaca, npr. *ljudma, pinezma*. U imenica srednjega roda nepalatalnih osnova potvrđuje se rijetko u slavonskih pisaca, npr. *ustma, vratma*.

Nastavak *-mi*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu imenica nekadašnjih drugih sklonidbi – *i-*, *u-* i *n*-sklonidbe muškoga roda. Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *ustmi, vratmi*.

Nastavci *-ovah*/*-evah*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov*/*-ev* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s nastavkom *-ah*. Potvrđuju se rijetko u imenica muškoga roda u slavonskih pisaca, npr. *poslovah, češljevah*.

Nastavci *-ovih*/*-evih*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov*/*-ev-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s nastavkom *-ih*. Potvrđuju se u imenica muškoga roda u dalmatinskih pisaca, npr. *gradovih, muževih*.

Nastavci *-ovim*/*-evim*. O njihovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuju se rijetko u imenica muškoga roda u dalmatinskih pisaca, npr. *knezovim, muževim*.

Nastavci *-ovima*/*-evima*. O njihovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuju se rijetko u imenica muškoga roda u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *zidovima, muževima*.

Nastavci *-ovom*/*-evom*. O njihovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuju se rijetko u imenica muškoga roda u slavonskih pisaca, npr. *bogovom, mužевom*.

Instrumental množine

Nastavak *-am*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se u imenica srednjega roda nepalatalnih osnova u slavonskih pisaca, npr. *dobročinstvam, stablam*.

Nastavak *-ama*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda u slavonskih pisaca, npr. *sakramentama, bičama*. U imenica srednjega roda nepalatalnih osnova potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća i u slavonskih pisaca, npr. *dobrama, stadama*.

Nastavak *-ami*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda u slavonskih pisaca, npr. *stablami*.

Nastavak *-i*. Stari nastavak. Potvrđuje se u imenica obaju rodova u svim razdobljima u ŠHKJ-u.

Nastavak *-im*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se u imenica obaju rodova u dubrovačkih pisaca 16. i 17. stoljeća te rijetko u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *prstim, sužnjim, dobrim, zlim*.

Nastavak *-ima*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se u imenica muškoga roda u svim razdobljima u ŠHKJ-u. U imenica srednjega roda potvrđuje se u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Nastavak *-imi*. Postaje stapanjem staroga instrumentalnog nastavka *-i* s nastavkom *-mi*. Potvrđuje se u imenica srednjega roda u dalmatinskih pisaca, npr. *krilimi, plećimi*.

Nastavak *-ma*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u imenica obaju rodova nepalatalnih osnova u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *generalma, konjma, ustma, vratma*.

Nastavak *-mi*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o lokativu množine. U imenica muškoga roda potvrđuje se rijetko u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, u slavonskih pisaca te bosanskih franjevaca, npr. *zubmi, konjmi*. U imenica srednjega roda potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća te dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *kolinmi, ustmi, vratmi*.

Nastavci *-om*/*-em*. Postaju ujednačavanjem prema dativu množine. Potvrđuju se u imenica muškoga roda u ŠHKJ-u 18. stoljeća, npr. *apoštolom, udarcem*.

Nastavci *-ovi*/*-evi*. Postaju stapanjem sufiksa *-ov-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe sa starim nastavkom *-i* iz instrumentala množine. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda u dalmatinskih pisaca, npr. *s volovi*.

Nastavci *-ovim*/*-evim*. O njihovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuju se rijetko u imenica muškoga roda u dalmatinskih pisaca, npr. *s darovim, s muževim*.

Nastavci *-ovima/-evima*. Postaju stapanjem sufiksa *-ov-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s mlađim nastavkom *-ima*. Potvrđuju se rijetko u dalmatinskih pisaca, npr. *s volovima*.

Nastavak *-ovmi*. Postaje stapanjem sufiksa *-ov-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s nastavkom *-mi*. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, npr. *sinovmi*.

Nastavci *-ovom/-evom*. O njihovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuju se rijetko u imenica muškoga roda u dalmatinskih pisaca, npr. *sa sinovom*, *s mužевom*.

Imenice ženskoga roda

Od nekadašnjih praslavenskih i općeslavenskih tipova imenične sklonidbe ženskoga roda (*a-/ja-*, *i-*, *v-* i *r*-sklonidba) održale su se samo dvije sklonidbe imenica – ona glavna u koju je prešla glavnina nekadašnjih imenica *v-* i *r*-sklonidbe, i ona druga imenica *i*-sklonidbe. Imenice nekadašnje *v*-sklonidbe zadržale su pojedini stari nastavak u nominativu jednine (*ljubi*) koji prodire i u akuzativ jednine, u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća. One se uglavnom sklanjaju prema glavnoj sklonidbi, osim imenica *krv* i *ljubav* koje se sklanjaju kao imenice čija osnova završava na suglasnik, dakle prema *i*-sklonidbi. Imenice nekadašnje *r*-sklonidbe zadržale su pojedini stari nastavak u genitivu jednine (*hćere*, *kćere*; u svim razdobljima u ŠHKJ-u, osim u slavonskih pisaca 18. stoljeća). Premda su različite imenične sklonidbe uglavnom prešle u onu glavnu, ipak su zadržale stare sufikse u jednini i množini (sufiks *-v-* iz imenica *v*-sklonidbe i sufiks *-er-* iz imenica *r*-sklonidbe). Valja naglasiti da je i glavnu sklonidbu imenica ženskoga roda, nekadašnju *a-/ja*-sklonidbu, kao i imenica *i*-sklonidbe, zahvatila pojava mlađih nastavaka postalih ujednačavanjem prema drugim sklonidbama koji se potvrđuju u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Proces izjednačivanja množinskih padeža počeo je najprije s dativom i instrumentalom, a lokativ se tek kasnije izjednačio s tima dvama padežima.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u ŠHKJ-u (dubrovačkoj, dalmatinskoj i slavonskoj pismenosti te bosanskih franjevaca), dok oni u zagradama ili se potvrđuju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se potvrđuju u jednome dijelu štokavske pismenosti. Prva tablica donosi podatke o ukupnom morfološkom inventaru, tj. o svim potvrđenim nastavcima, dok ostale tablice oprimjeruju nastavačni inventar s obzirom na opreku po palatalnosti. O distribuciji nastavaka detaljnije v. napomene. Kada u napomenama piše da je pojedini nastavak uopćen ili se ne navodi pripadnost s obzirom na palatalnost osnove, tada se podrazumijeva da se rabi za obje imenične osnove. Opreka po palatalnosti navodi se samo u onim primjerima kad se nastavak ne potvrđuje u objema imeničnim osnovama.

Glavna sklonidba imenica ženskoga roda

Gramatički morfemi

	Jednina:	Množina:
N	*-a*	*-e*
G	*-e*	*-a* *(-0, -i, -u)*
D	*-i*	*-am, -ama* *(-ami)*
A	*-u*	*-e*
V	*-o, -e* *(-a)*	*-e*
L	*-i*	*-ah* *(-am, -ama, -ami, -u)*
I	*-om* *(-ome)*	*-ami, -am* *(-ama, -ima)*

Primjeri

	Jednina:		Množina:	
N	*žena*	*duša*	*žene*	*duše*
G	*žene*	*duše*	*žena*	*duša*
D	*ženi*	*duši*	*ženam, ženama*	*dušam, dušama*
A	*ženu*	*dušu*	*žene*	*duše*
V	*ženo*	*dušo, dušice*	*žene*	*duše*
L	*ženi*	*duši*	*ženah*	*dušah*
I	*ženom*	*dušom*	*ženami, ženam*	*dušami, dušam*

Napomene

Vokativ jednine

Nastavak *-a*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu jednine. Potvrđuje se rijetko u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća te dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *moja žena, moja duša.*

Nastavak *-e*. Potvrđuje se u općih imenica i muških i ženskih osobnih imena koje završavaju na *-ica*, npr. *dušice, majčice, Anice, Marice, Jurice.*

Lokativ jednine

Nastavak *-i*. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *ja*-sklonidbe. Uopćen je palatalni nastavak, npr. *u školi, u kući.*

Instrumental jednine

Nastavak *-om*. Najčešće se tumači ujednačavanjem prema glavnoj sklonidbi imenica muškoga i srednjeg roda. Pojedini slavisti u tumačenje uključuju ujednačavanje prema ličnim zamjenicama *mnom* i *tobom* (Belić) ili prema *u-* i *i*-sklonidbi muškoga roda (Matasović).

Nastavak *-ome*. Postaje ujednačavanjem prema zamjenično-pridjevnoj sklonidbi. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca, npr. *mojom rukome.*

Genitiv množine

Nastavak *-0*. Stari (nulti) nastavak za imenice više (*a-/ja-*, *v-* i *r-*) nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se rijetko u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Od 16. stoljeća postaje rijedak, a od 18. stoljeća vrlo rijedak, npr. *svekolike haljin, koju od sirot.*

Nastavak *-a*. Njegovo postanje do danas nije jasno (v. poglavlje o genitivu množine imenica muškoga i srednjeg roda). Potvrđuje se često, npr. *duša, maslina, misa, žena.*

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu množine imenica nekadašnje *i*-sklonidbe ženskoga roda. Potvrđuje se rijetko u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća te dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *čavki, prošnji.*

Nastavak *-u(h)*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu i lokativu dvojine kojemu se kadšto dodaje završno *-h* radi označivanja dužine zadnjega sloga. Potvrđuje se u dalmatinskih i slavonskih pisaca u primjerima koji označavaju parnosimetrične dijelove tijela, npr. *noguh, rukuh.*

Dativ množine

Nastavak *-am*. Stari nastavak za imenice više (*a-/ja-* i *v-*) nekadašnjih sklonidbi. Najčešći jest u dubrovačkih pisaca 16. i 17. stoljeća te dalmatinskih pisaca, npr. *prilikam, kućam.*

Nastavak *-ama*. Postaje ujednačavanjem prema dativu dvojine (većina slavista) ili stapanjem staroga množinskoga nastavka *-am* sa završnim *-a* iz dativa dvojine (Jurišić). Najčešći jest u dubrovačkih i slavonskih pisaca, npr. *molbama, dušama.*

Nastavak *-ami*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine. Potvrđuje se vrlo rijetko, npr. *hudobami, skrinjami.*

Lokativ množine

Nastavak *-ah*. Stari nastavak za imenice više (*a-/ja-* i *v-*) nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se često, npr. *molitvah, ženah, kočijah.*

Nastavak *-am*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko od 17. stoljeća, npr. *daskam, pustinjam.*

Nastavak *-ama*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko od 17. stoljeća, npr. *slugama, dušama.* Rijedak je u ŠHKJ-u, a najčešći u slavonskih pisaca.

Nastavak *-ami*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko od 17. stoljeća, npr. *potribami, oštijami.*

Nastavak *-u(h)*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o genitivu množine. Potvrđuje se u dalmatinskih i slavonskih pisaca u primjerima koji označavaju parnosimetrične dijelove tijela, npr. *noguh, rukuh.*

Instrumental množine

Nastavak *-am*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se često do 18. stoljeća, npr. *istinam, sabljam.*

Nastavak *-ama*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća te dalmatinskih pisaca (rijetko) i slavonskih pisaca (često), npr. *strijelama, svićama.*

Nastavak *-ami*. Stari nastavak za imenice više (*a-/ja-* i *v-*) nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se često, npr. *odlukami, ženami, likarijami.*

Nastavak *-ima*. Postaje ujednačavanjem prema *i*-sklonidbi ženskoga roda. Potvrđuje se rijetko u slavonskih pisaca, npr. *pripovidkima, psovkima.*

I-sklonidba ženskoga roda

Gramatički morfemi

	Jednina:	Množina:
N	*-0*	*-i*
G	*-i*	*-i* *(-ih, -iju)*
D	*-i*	*-ima* *(-am, -em, -i, -ma, -mi)*
A	*-0*	*-i*
V	*-i*	*-i*
L	*-i*	*-ih* *(-eh, -ijeh, -iju, -ima, -ma, -mam, -mi)*
I	*-ju* *(-i, -im, -jom, -u)*	*-ima* *(-ama, -i, -imi, -ma, -mi, -mam)*

Primjeri

	Jednina:	Množina:
N	*kost*	*kosti*
G	*kosti*	*kosti*
D	*kosti*	*kostima*
A	*kost*	*kosti*
V	*kosti*	*kosti*
L	*kosti*	*kostih*
I	*kostju*	*kostima*

Napomene

Instrumental jednine

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema drugim nastavcima u jednini. Potvrđuje se u svim razdobljima u ŠHKJ-u, osim u slavonskih pisaca, npr. *sa svom obitelji, s raštrkanom pameti.*

Nastavak *-im*. Postaje stapanjem mlađega nastavka *-i* sa završnim *-m* iz instrumentala jednine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca, npr. *pametim.*

Nastavak *-jom*. Postaje stapanjem nastavka *-ju* s mlađim *-om* iz instrumentala jednine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. U slavonskih pisaca najčešći je nastavak, npr. *bolestjom, mudrostjom.*

Nastavak *-ju*. Stari nastavak za imenice ženskoga roda svih nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se često, npr. *solju, žučju, moćju.*

Nastavak *-u*. Postaje ujednačavanjem prema stegnutome nastavku u instrumentalu jednine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća, npr. *ljubavu.*

Genitiv množine

Nastavak *-i*. Stari nastavak. Potvrđuje se često, npr. *ljubavi, pameti, radosti.*

Nastavak *-ih*. Postaje stapanjem završnoga *-h* iz genitiva i lokativa zamjenično-pridjevne sklonidbe staromu nastavku. Potvrđuje se u dalmatinskih pisaca i bosanskih franjevaca do kraja 18. stoljeća, npr. *ričih, zvirih.*

Nastavak *-iju*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu i lokativu dvojine imenica nekadašnje *i*-sklonidbe. Potvrđuje se u imenica koje označavaju parnosimetrične dijelove tijela, npr. *očiju, ušiju.* S tih se imenica nastavak proširuje i na ostale imenice, npr. *kostiju.* Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća.

Dativ množine

Nastavak *-am*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća, npr. *mojem trema kćeram.*

Nastavak *-em*. Stari nastavak. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, npr. *stvarem, zvijerem.*

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu množine. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, npr. *tvojima kriposti, slatkijem pjesni.*

Nastavak *-ima*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine kojemu se dodaje završno *-a* iz dativa i instrumentala dvojine, npr. *kost-em* > *kost-im* > *kost-im-a.* Potvrđuje se u svim razdobljima u ŠHKJ-u, npr. *pjesmima, slastima.*

Nastavak *-ma*. Postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Potvrđuje se u slavonskih pisaca, npr. *kripostma, zapovidma.*

Nastavak *-mi*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine (Rešetar). Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, npr. *riječmi.*

Lokativ množine

Nastavak *-eh*. Stari nastavak. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, npr. *pjesneh, riječeh.*

Nastavak *-ih*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o genitivu množine. Potvrđuje se često, npr. *častih, ludostih, mladostih.*

Nastavak *-ijeh*. Postaje ujednačavanjem prema lokativu množine imenica nekadašnje *o*-sklonidbe. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, npr. *pjesnijeh.*

Nastavak *-iju*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu i lokativu dvojine. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća i dalmatinskih pisaca, npr. *na očiju.*

Nastavak *-ima*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *milostima, pogibeljima.*

Nastavak *-ma*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *vlastitostma, zapovidma.*

Nastavak *-mam*. Postaje stapanjem dativnoga nastavka *-im* s nastavkom *-am* iz dativa množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe pri čemu se gubi *-i-*, npr. *kost-im* + *-am* > *kostimam* > *kostmam*, ili je riječ o stapanju mlađega nastavka *-ma* iz dativa i instrumentala dvojine sa završnim *-m* iz dativa množine. Potvrđuje se u dalmatinskih pisaca, npr. *ričmam, stvarmam.*

Nastavak *-mi*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *ričmi, stvarmi.*

Instrumental množine

Nastavak *-ama*. Postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u slavonskih pisaca, npr. *slaboščama.*

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema drugim nastavcima u množini. Potvrđuje se rijetko u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *izvrstitosti, misli.*

Nastavak *-ima*. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se često, npr. *ispovidima, milostima.*

Nastavak ***-imi***. Postaje stapanjem nastavka *-i* sa starim nastavkom *-mi*. Potvrđuje se rijetko u slavonskih pisaca, npr. *kripostimi*.

Nastavak ***-ma***. O njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se rijetko u dalmatinskih i slavonskih pisaca, npr. *čarma*, *stvarma*.

Nastavak ***-mam***. O njegovu podrijetlu v. napomenu o lokativu množine. Potvrđuje se rijetko u dalmatinskih pisaca, npr. *ričmam*, *stvarmam*.

Nastavak ***-mi***. Stari nastavak. Potvrđuje se često do kraja 16. stoljeća, a kasnije rjeđe, npr. *čarmi*, *kripostmi*. U bosanskih franjevaca uobičajen je nastavak do kraja 17. stoljeća, npr. *riečmi*, *ričmi*.

Sklonidba osobnih imena

Muška osobna imena u slavonskih i dalmatinskih pisaca koja završavaju na *-a* u vokativu se obično bilježe kao i u nominativu, npr. *Ilija*, *Luka*. Muška osobna imena (hipokoristici) na *-o*, npr. *Mijo*, *Juko*, u dalmatinskih pisaca sklanjaju se kao ženska, npr. G *Mije*, *Juke*, D *Miji*, *Juki* i dr. Muška dvosložna osobna imena (hipokoristici) na *o-*, npr. *Ivo*, *Lujo*, *Miho*, u dubrovačkih se pisaca sklanjaju kao imenice muškoga roda, npr. G *Iva*, *Luja*, *Miha*, D *Ivu*, *Luju*, *Mihu* i dr. Muška osobna imena (hipokoristici) na *-e*, npr. *Ante*, *Frane*, *Jure*, u dalmatinskih pisaca sklanjaju se kao ženska, npr. G *Ante*, *Frane*, *Jure*, D *Anti*, *Frani*, *Juri* i dr.

Ženska osobna imena u slavonskih i dalmatinskih pisaca koja završavaju na *-a* rijetko se u vokativu bilježe sa završnim *-a*, npr. *Ivka*, *Katarina*, *Marija*. Obično se ta imena potvrđuju s nastavkom *-o*, npr. *Ivko*, *Katarino*, *Marijo*. Ženska osobna imena na *-ica* potvrđuju se s nastavkom *-e*, npr. *Anice*, *Katice*, *Marice*.

Zamjenice

Sustav ličnih zamjenica uglavnom je očuvan iz praslavenskoga jezika, kao i sustav neličnih zamjenica, ali imenična je sklonidba izvršila znatan utjecaj na njih, osobito u množini. Nelične zamjenice (pokazne, posvojne, povratno-posvojna zamjenica *svoj*, upitno-odnosne i neodređene) razlikuju se od ličnih morfološki i sintaktički. Nelične zamjenice mijenjaju se jedinstvenom zamjenično-pridjevnom sklonidbom koja ima dvije inačice – nepalatalnu i palatalnu. Po nepalatalnoj se mijenjaju zamjenice kojima je krajnji suglasnik osnove bio tvrd, a po palatalnoj one sa završnim mekim suglasnikom osnove. Preuzimanja palatalnih nastavaka za nepalatalne osnove u ŠHKJ-u nije bilo osim u dubrovačkih pisaca gdje je to redovita pojava, npr. G *ovega, tega*, D *ovemu, temu* i dr. Preuzimanja nepalatalnih nastavaka za palatalne osnove nema u istraženim tekstovima.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u ŠHKJ-u (dubrovačkoj, dalmatinskoj i slavonskoj pismenosti te bosanskih franjevaca), dok oni u zagradama ili se potvrđuju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se potvrđuju u jednome dijelu štokavske pismenosti.

Lične zamjenice za prvo i drugo lice

	Jednina:			Množina:	
N	*ja*	*ti*	–	*mi*	*vi*
G	*mene*	*tebe*	*sebe*	*nas*	*vas*
D	*meni, mi (menije, mni)*	*tebi, ti (tebije)*	*sebi, si (sebije)*	*nam, nami (nama)*	*vam, vami (vama)*
A	*mene, me*	*tebe, te*	*sebe, se*	*nas*	*vas*
V	–	–	–	–	–
L	*meni (menije, mni)*	*tebi (tebije)*	*sebi (sebije)*	*nas, nami (nama)*	*vas, vami (vama)*
I	*mnom (mnome)*	*tobom (tobome)*	*sobom (sobome)*	*nami (nama)*	*vami (vama)*

Napomene

Dativ / lokativ jednine. Oblik *mni* rijetko je potvrđen u dubrovačkih pisaca, obično u vezi s prijedlogom. Oblici *menije, tebije* i *sebije* potvrđuju se u dubrovačkih pisaca. Nastavak *-ije* obično se tumači (i)jekavskim refleksom *jata*. Gotovo svi štokavski pisci bilježe dativ i lokativ s nastavkom *-i* – *meni, tebi* i *sebi*. Taj nastavak postaje ujednačavanjem prema enklitikama *mi* i *ti* (Matasović). Starije je tumačenje da je riječ o ujednačavanju prema imenicama nekadašnje *ja*-sklonidbe, npr. *duši* (Jurišić). Enklitički oblici *mi, ti* i *si* potvrđeni su u svim razdobljima u ŠHKJ-u.

Akuzativ jednine. Enklitike *me, te* i *se* starijeg su postanja u odnosu na mlađe, pune oblike zamjenica, *mene, tebe* i *sebe*, koji postaju ujednačavanjem prema genitivu.

Instrumental jednine. Oblici *mnom, tobom* i *sobom* postaju ujednačavanjem prema mlađem nastavku u imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe (Jurišić). Oblici sa završnim *-e* potvrđuju se u dubrovačkih i dalmatinskih pisaca.

Dativ / lokativ množine. Oblici *nami* i *vami* postaju ujednačavanjem prema instrumentalu množine. Potvrđuju se u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Oblici *nama* i *vama* postaju ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Potvrđuju se od 17. stoljeća u ŠHKJ-u. Ti su oblici u navedenim padežima rijetki, osim u slavonskih pisaca gdje se pojavljuju češće od drugih oblika.

Instrumental množine. Oblici *nama* i *vama* postaju ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Potvrđuju se od 17. stoljeća u ŠHKJ-u. Ti su oblici rijetki, osim u slavonskih pisaca gdje se pojavljuju češće od drugih oblika.

Lične zamjenice za treće lice

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*on*	*ono*	*ona*	*oni*	*ona*	*one*
G	*njega, ga*		*nje, je*	*njih, ih*		
D	*njemu, njem, mu*		*njoj, joj (njojzi, njom)*	*njim, njima, im (njimi)*		
A	*njega, ga, nj*		*nju, ju, je*	*njih, jih, ih, nje, je*		
V	–		–	–		
L	*njemu, njem*		*njoj (njojzi, njom)*	*njih (njima, njimi)*		
I	*njim, njime*		*njom, njome*	*njima (njimi, njim)*		

Napomene

Dativ jednine. Oblik *njem* postaje ujednačavanjem prema lokativu. U svim razdobljima u ŠHKJ-u oblik *njem* potvrđuje se rjeđe. Oblik *njojzi* (*-zi* je navezak) potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca i rijetko u dalmatinskih pisaca. Oblik *njom* postaje ujednačavanjem prema nepalatalnoj zamjeničnoj sklonidbi, npr. *tom*, *ovom*. Potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća. Enklitični oblik *joj* postaje ujednačavanjem prema nepalatalnoj zamjeničnoj sklonidbi. Enklitični su oblici nastali odbacivanjem početnih *nje-* u zamjenica muškoga i srednjeg roda i *n-* u zamjenica ženskoga roda.

Akuzativ jednine. Enklitika *ju* starijeg je postanja u odnosu na enklitiku *je* koja postaje ujednačavanjem prema genitivu jednine. Enklitika *je* u dubrovačkih se pisaca može naći i pred istom glagolskom enklitikom, npr. *neka mi je je ispitat*. U dalmatinskih i slavonskih pisaca češća je uporaba zamjenične enklitike *ju*, bilo da je riječ o naglašenom ili nenaglašenom mjestu u rečenici.

Lokativ jednine. Oblik *njemu* postaje ujednačavanjem prema dativu. U svim razdobljima u ŠHKJ-u oblik *njem* potvrđuje se rjeđe. Oblik *njojzi* potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca i rijetko u dalmatinskih pisaca. Oblik *njom* (o njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu jednine) potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća.

Dativ množine. Oblik *njim* potvrđuje se rijetko u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Oblik *njima* postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Najčešći je oblik u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Oblik *njimi* postaje ujednačavanjem prema instrumentalu. Potvrđuje se rijetko u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Akuzativ množine. Stari akuzativni oblik *nje* potvrđuje se rijetko u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Enklitični oblik *je* starijeg je postanja u odnosu na mlađi *ih*, koji postaje ujednačavanjem prema genitivu.

Lokativ množine. Stari oblik *njih* potvrđuje se rijetko u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Oblik *njima* (o njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine) od 17. stoljeća najčešći jest u ŠHKJ-u. Dubrovački tekstovi iz 16. stoljeća bilježe samo oblik *njih*. Oblik *njimi* (o njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine) potvrđuje se rijetko u dalmatinskih pisaca.

Instrumental množine. Stari oblik *njimi* potvrđuje se rijetko u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća. Oblik *njima* (o njegovu podrijetlu v. napomenu o dativu množine) najčešći jest u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Oblik *njim* postaje ujednačavanjem prema dativu. Potvrđuje se rijetko u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća.

Nelične zamjenice

U tablicama koje slijede nastavci u okruglim zagradama jesu dublete, moguće u svim razdobljima u ŠHKJ-u, ali rjeđe u odnosu na nastavke izvan okruglih zagrada. Znak / rastavlja nastavke različitih osnova prema palatalnosti završnoga suglasnika, a znak // označuje mogućnost paralelne uporabe nominativnoga ili genitivnog nastavka uz imenice muškoga roda koje označuju što neživo. Vokativ je potvrđen samo u posvojnih zamjenica.

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*-0, -i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
G	*-oga/-ega* *(-og/-eg)*		*-e*	*-ih* *(-ijeh, -iju, -iziju)*		
D	*-omu/-emu, -om/-em* *(-ome)*		*-oj(zi)* *(-om)*	*-im, -ima* *(-ijem, -imi, -izim)*		
A	*-0, -i //* *-oga/-ega*	*-o/-e*	*-u*	*-e*	*-a*	*-e*
V	–	–	–	–	–	–
L	*-omu/-emu, -om/-em* *(-im, -ome)*		*-oj(zi)* *(-om)*	*-ih* *(-ijeh, -im, -ima, -imi)*		
I	*-im* *(-ijem, -ime, -izim)*		*-om* *(-ome)*	*-imi, -im, -ima* *(-ijem, -ijemi, -izim)*		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*ov(aj), ovi*	*ovo*	*ova*	*ovi*	*ova*	*ove*
G	*ovoga*		*ove*	*ovih*		
D	*ovomu, ovom*		*ovoj(zi)*	*ovim, ovima*		
A	*ov(aj), ovi // ovoga*	*ovo*	*ovu*	*ove*	*ova*	*ove*
V	–	–	–	–	–	–
L	*ovomu, ovom*		*ovoj(zi)*	*ovih*		
I	*ovim*		*ovom*	*ovimi, ovim, ovima*		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*naš*	*naše*	*naša*	*naši*	*naša*	*naše*
G	*našega*		*naše*	*naših*		
D	*našemu, našem*		*našoj*	*našim, našima*		
A	*naš // našega*	*naše*	*našu*	*naše*	*naša*	*naše*
V	*naš*	*naše*	*naša*	*naši*	*naša*	*naše*
L	*našemu, našem*		*našoj*	*naših*		
I	*našim*		*našom*	*našimi, našim, našima*		

Napomene

Nominativ jednine

Pokazne zamjenice. U svim razdobljima u ŠHKJ-u potvrđuju se oblici *ti*, *ovi* i *oni* nastali prema određenoj pridjevnoj sklonidbi. Stare oblike *ov*, *on* i *ta* nalazimo u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća, a posljednji oblik i u dalmatinskih pisaca. Oblici sa završnim *-j* nisu potvrđeni u svim štokavskim tekstovima ni u svim razdobljima – oblik *taj* potvrđen je u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća i u dalmatinskih i slavonskih pisaca, oblik *ovaj* potvrđen je u dubrovačkih i slavonskih pisaca 17. i 18. stoljeća, a oblik *onaj* samo u slavonskih pisaca 18. stoljeća. Oblici *ovaj* i *onaj* postaju ujednačavanjem prema *taj*. Završno *-j* čini druga zamjenična sklonidba (Matasović). Neki slavisti završno *-j* tumače kao navezak, tj. enklitičnu česticu za jače isticanje (Ivšić) ili utjecajem određenih oblika pridjeva (Jurišić). U slavonskih pisaca 18. stoljeća zamjenica *taj*, osobito iza prijedloga, nerijetko dobiva početni samoglasnik *o-*, npr. *otaj čovik*, *ota žena*, *oto dite*. Pokazna zamjenica *s*, u značenju *ovaj*, očuvala se do danas u priloga, npr. *ljetos*, *zimus*, a samostalno, npr. *na saj svit*, do kraja 17. stoljeća u dubrovačkih pisaca.

Upitno-odnosne zamjenice. U svim razdobljima u ŠHKJ-u upitno-odnosna zamjenica za živo jest *tko*, postala premetanjem ili metatezom od starijega oblika *kto*, ili rjeđe *ko*, postala pojednostavnjivanjem početne suglasničke skupine *tk-*, dok se za neživo rabi zamjenica *što*. Oblik *šta* za nominativ i akuzativ, postao ujednačavanjem prema sklonidbi imenica srednjega roda, npr. *selo – sela*, potvrđuje se rijetko u dalmatinskih i slavonskih pisaca 18. stoljeća. Od tih osnova upotrebljavaju se zanijekani oblici neodređenih zamjenica *nitko(re)*, *niko(re)* / *ništo(re)*, *ništa(re)*. Upitno-odnosna zamjenica za pripadanje ima dva književna oblika – *čiji*, *čija*, *čije* (u svih štokavskih pisaca) i *čigov*, *čigova*, *čigovo* (u dubrovačkih i dalmatinskih pisaca). Upitno-odnosna zamjenica za živo, u svim razdobljima u ŠHKJ-u, ima češće stegnute oblike *ki*, *ka* i *ko*, uz koje supostoje rjeđi oblici *koji*, *koja* i *koje*. Jednako su tako u uporabi i neodređene zamjenice prema tim osnovama – *neki* (u dubrovačkih pisaca *njeki*) i *nekoji*.

Posvojne zamjenice. Oblik *njegov* tvori se pomoću genitiva lične zamjenice *on* čijoj je osnovi dodan sufiks *-ov-* proširen u posvojnih pridjeva. Oblici *njezin* i *njen* tvore se pomoću genitiva lične zamjenice *ona* čijoj je osnovi dodan sufiks *-in* proširen u posvojnih pridjeva ženskoga roda. Potvrđuju se tek u dubrovačkih i slavonskih pisaca 18. stoljeća. Oblik *njihov* potvrđuje se tek u 18. stoljeću.

Neodređene zamjenice. Zamjenica *sav*, *sva*, *sve* mijenja se po pridjevnoj sklonidbi. U tekstovima su rijetko zabilježeni stari oblici u kojima još nije provedeno premetanje ili metateza, obično u nominativu ili akuzativu jednine, npr. *vas svijet*.

Genitiv jednine

Pokazne zamjenice. U tekstovima dubrovačkih pisaca mogući su palatalni nastavci u nepalatalnih osnova, npr. *ovega, tega*. Nastavak *-og/-eg* potvrđuje se u slavonskih pisaca 18. stoljeća.

Upitno-odnosne zamjenice. Stari oblik *česa* zamjenice *što* potvrđuje se u svih štokavskih pisaca, osim u slavonskih pisaca 18. stoljeća koji poznaju češći oblik *šta* ili rjeđi *čega*, postao ujednačavanjem prema genitivu pokaznih zamjenica i prema upitno-odnosnoj zamjenici *koji*. Oblik *šta* zamjenice *što* potvrđuje se u svim razdobljima u ŠHKJ-u, obično uz prijedlog *od*.

Posvojne zamjenice. Često se potvrđuju u stegnutim oblicima u svim razdobljima u ŠHKJ-u, npr. G *moga, tvoga*. Dubrovački i dalmatinski pisci zamjenicu *njegov* sklanjaju isključivo prema imenskoj sklonidbi dok je u slavonskih pisaca 18. stoljeća podjednako zastupljena i pridjevna sklonidba, npr. G *njegova / njegovoga, njezina / njeziноga, njihova / njihovoga*. Kategorija posvojnosti u trećem licu može se izraziti i na stariji način pomoću genitiva lične zamjenice, npr. *njega sin, nje mati, njih sloboda*. Takav način izricanja posvojnosti nalazimo u svim razdobljima u ŠHKJ-u.

Dativ / lokativ jednine

Pokazne zamjenice. Nastavak *-ome* potvrđuje se rijetko u ŠHKJ-u osim u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća. Nastavak *-om* u zamjenica ženskoga roda potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca, npr. *u ovom prigodi, na tom službi*.

Upitno-odnosne zamjenice. Oblik *čemu* češći je u odnosu na oblik *čem* i oba se potvrđuju u svim razdobljima u ŠHKJ-u.

Instrumental jednine

Pokazne zamjenice. Nastavak *-ime*, postao ujednačavanjem prema palatalnim zamjeničnim osnovama, potvrđuje se rijetko u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća i slavonskih pisaca 18. stoljeća. Nastavak *-ijem*, postao ijekavskim refleksom *jata*, potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća, a nastavak *-izim* u dalmatinskih pisaca. Nastavak *-ome*, postao ujednačavanjem prema lokativu jednine, potvrđuje se rijetko u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća.

Upitno-odnosne zamjenice. Oblik *kim*, postao ujednačavanjem prema *čim* te potonji zamjenični oblik češći su u odnosu na oblike *kime* i *čime* u svim razdobljima u ŠHKJ-u. Oblici *kijem* i *čijem* potvrđuju se u dubrovačkih pisaca.

Genitiv množine

Pokazne zamjenice. Nastavak *-ijeh*, postao ijekavskim refleksom *jata*, potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća. Nastavci *-iju* i *-iziju*, postali ujednačavanjem prema genitivu dvojine, potvrđuju se u slavonskih pisaca 18. stoljeća, npr. *oniju, oviju, oniziju, tiziju*.

Dativ množine

Pokazne zamjenice. Nastavci *-ijem*, postao ijekavskim refleksom *jata* i *-imi*, postao ujednačavanjem prema instrumentalu množine palatalnih zamjeničnih osnova, potvrđuju se u dubrovačkih pisaca, npr. *tijem, timi*. Nastavak *-izim*, postao ujednačavanjem prema palatalnim zamjeničnim osnovama, potvrđuje se u dalmatinskih pisaca, npr. *onizim, tizim*.

Lokativ množine

Pokazne zamjenice. Nastavci *-im*, postao ujednačavanjem prema dativu množine (palatalnih zamjeničnih osnova ili rezultata ikavskoga refleksa *jata*) i *-ima*, postao ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine (palatalnih zamjeničnih osnova ili rezultata ikavskoga refleksa *jata*), potvrđuju se u dalmatinskih i slavonskih pisaca 18. stoljeća, a nastavak *-imi*, postao ujednačavanjem prema instrumentalu množine (palatalnih zamjeničnih osnova ili rezultata ikavskoga refleksa *jata*), potvrđuje se u slavonskih pisaca. Nastavak *-ijeh*, postao ijekavskim refleksom *jata*, potvrđuje se u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća.

Instrumental množine

Pokazne zamjenice. Nastavci *-ijemi*, postao ijekavskim refleksom *jata* i *-ijem*, postao ujednačavanjem prema dativu množine, potvrđuju se u dubrovačkih pisaca. Nastavak *-izim*, postao ujednačavanjem prema dativu množine palatalnih zamjeničnih osnova, potvrđuje se u dalmatinskih pisaca.

Pridjevi

U ŠHKJ-u čuva se opreka *određeni – neodređeni* vid pridjeva. Neodređeni oblici pridjeva mijenjaju se prema imeničnoj, a određeni oblici prema pridjevnoj sklonidbi. Posvojni pridjevi koji završavaju sufiksima *-ov*, *-ev* i *-in* mijenjaju se prema imeničnoj sklonidbi u svim razdobljima u ŠHKJ-u. U slavonskih pisaca 18. stoljeća navedeni se pridjevi mijenjaju i prema pridjevnoj sklonidbi. Određeni i neodređeni oblici u tih su pisaca jednako učestali, npr. N *Ivanov*, *očev*, G *Ivanova*, *očeva*; *Ivanovoga*, *očevoga*, D *Ivanovu*, *očevu*; *Ivanovomu*, *očevomu* i dr.

U tablicama koje slijede nastavci određenih oblika pridjeva u okruglim zagradama jesu dublete, moguće u svim razdobljima u ŠHKJ-u, ali rjeđe u odnosu na nastavke izvan okruglih zagrada. Znak / rastavlja nastavke različitih osnova prema palatalnosti završnoga suglasnika, a znak // označuje mogućnost paralelne uporabe nominativnoga ili genitivnog nastavka uz imenice muškoga roda koje označuju što neživo.

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*-i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
G	*-oga/-ega* *(-og/-eg)*		*-e*	*-ih* *(-ijeh, -iju)*		
D	*-omu/-emu, -om/-em* *(-ome)*		*-oj* *(-om)*	*-im* *(-ijem, -ima)*		
A	*-i //* *-oga/-ega, -og/-eg*	*-o/-e*	*-u*	*-e*	*-a*	*-e*
V	*-i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
L	*-om/-em, -omu/-emu* *(-im, -ome)*		*-oj* *(-om)*	*-ih* *(-ijem, -im, -ima, -imi)*		
I	*-im* *(-ijem, -ime)*		*-om*	*-imi* *(-i, -ijem, -im, -ima)*		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*dobri*	*dobro*	*dobra*	*dobri*	*dobra*	*dobre*
G	*dobroga*		*dobre*	*dobrih*		
D	*dobromu, dobrom*		*dobroj*	*dobrim*		
A	*dobri // dobroga, dobrog*	*dobro*	*dobru*	*dobre*	*dobra*	*dobre*
V	*dobri*	*dobro*	*dobra*	*dobri*	*dobra*	*dobre*
L	*dobrom, dobromu*		*dobroj*	*dobrih*		
I	*dobrim*		*dobrom*	*dobrimi*		

Napomene

Genitiv / akuzativ jednine

Nastavci -og/-eg. Potvrđuju se tek u 18. stoljeću u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Nastavak *-oga*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović). U akuzativu jednine muškoga roda oblik je jednak obliku genitiva jednine stoji li pridjev uz imenicu koja označuje što živo, a obliku nominativa jednine ako stoji uz imenicu koja označuje što neživo.

Dativ / lokativ jednine

Nastavak *-im*. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u slavonskih pisaca, obično u pridjeva koji završavaju na *-ski*, npr. *očinskim*, *proročanskim*.

Nastavak *-oj*. Postaje ujednačavanjem prema dativu i lokativu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova.

Nastavak *-om*. U pridjeva ženskoga roda potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća.

Nastavak *-ome*. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Nastavak *-omu*. Postaje ujednačavanjem prema dativu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović).

Instrumental jednine

Nastavak *-ijem*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova. Potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća.

Nastavak *-ime*. Postaje stapanjem staroga nastavka s naveskom *-e*. Potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća i rijetko u slavonskih pisaca 18. stoljeća.

Genitiv množine

Nastavak *-ijeh*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu množine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović). Potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća.

Nastavak *-iju*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu dvojine. Potvrđuje se rijetko u slavonskih pisaca 18. stoljeća, npr. *dobriju, istiju*.

Dativ množine

Nastavak *-ijem*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova. Potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća.

Nastavak *-ima*. Postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Lokativ množine

Nastavak *-ijem*. Postaje ujednačavanjem prema mlađemu nastavku dativa množine. Potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća.

Nastavak *-im*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Nastavak *-ima*. O njegovu postanju v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Nastavak *-imi*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u slavonskih pisaca.

Instrumental množine

Nastavak *-i*. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Nastavak *-ijem*. Postaje ujednačavanjem prema mlađemu nastavku dativa množine. Potvrđuje se često u dubrovačkih pisaca 17. i 18. stoljeća.

Nastavak *-im*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Nastavak *-ima*. O njegovu postanju v. napomenu o dativu množine. Potvrđuje se tek u 18. stoljeću u dalmatinskih i slavonskih pisaca.

Stupnjevanje pridjeva

Komparativ pridjeva tvori se pomoću sufikasa *-ji, -iji*, i *-ši*, npr. *mlađi, stariji, ljepši*. Pridjevi izvedeni u pozitivu sufiksima *-ok-* i *-ak-* gube taj sufiks u komparativu, npr. *niži, viši, teži*. Kadšto se u slavonskih pisaca 18. stoljeća sufiks *-ok-* čuva, npr. *visokiji, žestokiji*. Supletivni oblici komparativa pridjeva u ŠHKJ-u potvrđuju se kao *bolji, gori, manji, veći*. U dalmatinskih i slavonskih pisaca 18. stoljeća potvrđeni su komparativi pridjeva koji se danas čuvaju u štokavskim dijalektima, npr. *bržiji, dražiji, duglji, kriviji, laglji, liplji, ljutiji, meklji, suhlji, težiji* (dalmatinski pisci); *blagiji, gluhiji, laglji, meklji, slipiji, zdravji* i dr. (slavonski pisci). Kadšto se u istih pisaca potvrđuje *j* iza palatala, npr. *dražji, težji, većji, višji* i dr. Komparativi pridjeva mijenjaju se prema pridjevnoj sklonidbi.

Superlativ pridjeva tvori se pomoću riječce *naj* koja se stapa s komparativnim oblikom, npr. *najbolji, najgori, najstariji* i dr.

Brojevi

Brojevi 2 i *oba*. U dubrovačkih pisaca do 17. stoljeća nominativ i akuzativ brojeva *dva* i *oba* potvrđuju se oblicima *dva* i *oba* za muški i srednji rod te oblicima *dvi*, *obi* i *obidvi* za ženski rod. Tijekom 17. stoljeća potvrđuju se oblici *dve* i *dvje* za muški i ženski rod. Sklonidba brojeva *dva* i *oba* pokazuje dobro čuvanje oblika dvojine, ali već od 16. stoljeća prodiru množinski nastavci prema zamjenično-pridjevnoj sklonidbi. Dvojinskim se oblicima samo na morfološkom planu pridružuju oznake dvojine i njihovo je sintaktično slaganje s drugim članovima atributne sintagme isključivo množinsko, npr. *dvjema ženam, dvjema momkom*. U dalmatinskih i slavonskih pisaca sklonidba brojeva *dva* i *oba* pokazuje dobro čuvanje oblika dvojine, ali njihovo je sintaktično slaganje s drugim članovima atributne sintagme, kao i u dubrovačkih pisaca, isključivo množinsko, npr. *dvima ribami, svađa dviju matera, dvama gospodarom služiti, obedviju naravi, s obadvima krili*. U slavonskih se pisaca rijetko potvrđuju množinski nastavci prema pridjevnoj sklonidbi, npr. *od dvih vrsti, iz dvih stvari, obadvih očiju iskopanje*.

Brojevi 3 i 4. U dubrovačkih pisaca sklonidba brojeva *tri* i *četiri* pokazuje dobro čuvanje oblika množine. Tijekom 16. stoljeća dvojinski oblici broja *tri* i *četiri* postaju ujednačavanjem prema dvojinskoj paradigmi brojeva *dva* i *oba*. Sintaktično slaganje s imenicama pokazuje kako je značenje brojeva *tri* i *četiri*, premda je riječ o morfološkoj dvojini, primarno množinsko, npr. *trema kćeram, trjema momkom*. U dalmatinskih i slavonskih pisaca u sklonidbi brojeva *tri* i *četiri* pretežu dvojinski oblici postali ujednačavanjem prema dvojinskoj paradigmi brojeva *dva* i *oba*.

Brojevi 2, *oba*, 3 i 4 u prijedložnim izrazima. U dubrovačkih pisaca brojevi *dva*, *oba*, *tri* i *četiri* u prijedložnim izrazima ostaju nepromjenljivi. U dalmatinskih i slavonskih pisaca podjednako se potvrđuju primjeri u kojima se brojevi *dva*, *oba*, *tri* i *četiri* u prijedložnim izrazima mijenjaju ili ostaju nepromijenjeni, npr. *z dvima lipim prilikam, s trima razlozi, od triju prvašnjih kraljevstva; umri među dva lupeža, jedna od te dvi stvari, na ova tri mista, klečeći na obadva kolina, iz tri vrila* i dr.

Brojevi od 5 do 9. U dubrovačkih pisaca brojevi od *pet* do *devet* ostaju nepromjenljivi. U dalmatinskih i slavonskih pisaca rijetko se mijenjaju navedeni brojevi, npr. *prilični se ukazujemo onim devetim, koje bijaše Isus od gube ozdravio, petima krusi i dvima ribami nasiti pet hiljad čeljadi*.

Brojevi od 11 do 19. U dubrovačkih pisaca brojevi od 11 do 19 čuvaju starije oblike do kraja 16. stoljeća, npr. *dvanadeste, petnadeste, šestnadeste*, ali se već tada javljaju i mlađi, stegnuti oblici s redovitim izostajanjem završnoga *-t*, npr. *petnaes, šesnaes* i dr. U istih pisaca 17. stoljeća potvrđuju se stegnuti oblici, npr. *dvanest, trinest* i dr. Ti se brojevi rijetko mijenjaju, npr. *u govorenju trinadestomu*. U dalmatinskih i slavonskih pisaca potvrđuju se mlađi oblici koji se rijetko mijenjaju, npr. *s ovim dvanajestima apoštoli, ukaza se dvanajestima apoštolom*.

Brojevi od 20 do 90. U dubrovačkih pisaca broj 20 potvrđuje se oblicima *dvadesti, dvaesti, dvadeset* i *dvaest*. Broj 30 ima najčešće potvrde kao *tridesti, trideset* i *trijes*, a broj 50 kao *pedeset* i *peset*. Broj 40 potvrđuje se oblicima *četrdesti, četardesti, četeresti, četresti* i *četres*. Oblik *dvadesti* stari je nominativ dvojine, a u oblicima *trideseti, četrdesti, četardesti, četeresti, četresti* riječ je o ujednačavanju prema akuzativu dvojine. U oblicima *dvadeset, trideset* i *četres* potvrđuje se stari genitiv množine broja *deset*. Jedinice se vezuju s deseticama s pomoću veznika *i*, npr. *dvadeset i jedno*. U dalmatinskih pisaca broj 20 potvrđuje se oblicima *dvadeset* i *dvajest*. U slavonskih pisaca potvrđeni su noviji oblici *dvadeset, trideset* i dr.

Brojevi od 200 do 900. U dubrovačkih se pisaca brojna imenica *sto* mijenja kao imenica srednjega roda nekadašnje *o*-sklonidbe – oblik *sti* označava nominativ i akuzativ dvojine, oblik *sta* nominativ i akuzativ množine, a oblik *sat* genitiv množine, npr. *dvjesti, trista, četarsta, petsat, pesat, pecat, šesat, sedamsat, osamsat*. Oblik *dvjesta* postaje ujednačavanjem prema oblicima *trista* i *četirista*. Pojedini slavisti oblik *dvjesta* tumače ujednačavanjem prema završetku dvojine imenica muškoga roda (Matasović). U dalmatinskih pisaca broj 200 potvrđuje se najčešćim oblikom *dvista* i rjeđim oblicima *dvisti* i *dvisto*. Brojevi 300 i 400 potvrđuju se oblicima *trista* i *četiristo*, ali su češći oblici *tri stotine, četiri stotine* i dr. Desetice se vezuju sa stoticama pomoću veznika *i*, npr. *sto i trideset i šest, trista i šesdeset i pet, četiri stotine i šezdeset i osam*. U slavonskih pisaca brojevi 200 i 300 potvrđuju se oblicima *dvista, dvisto, dvi stotine, trista, tristo* i *tri stotine*. Desetice se vezuju sa stoticama s pomoću veznika *i* vrlo rijetko, npr. *sto i sedamdeset, dvista i pedeset i pet*.

Broj 1000. U dubrovačkih se pisaca potvrđuje oblikom *tisuća*. U dalmatinskih i slavonskih pisaca potvrđuje se oblicima *hiljada* i *hiljadu*.

Redni brojevi. Mijenjaju se prema pridjevnoj sklonidbi. U dubrovačkih se pisaca od starijih oblika izdvaja redni broj *treti, treta, treto*. U dalmatinskih i slavonskih pisaca rijetko se mijenja i prvi dio rednoga broja, npr. *svako trideseto i treće godište, svako dvadeseto i peto godište, dvadesetoga i petoga, devedesetoga i drugoga*.

Brojne imenice. U dubrovačkih su pisaca potvrđeni oblici *dvojica, trojica, četverica, peterica* i *šesterica*.

Zbirni brojevi. U dalmatinskih su pisaca potvrđeni oblici *dvoje*, *obodvoje*, *troje*, *četvero* i *petero*, a od kosih padeža genitiv *dvoga* i *peteriju*, npr. *iz ovoga dvoga*, *mazanje peteriju čujenja*. U slavonskih su pisaca potvrđeni oblici *dvoje*, *obadvoje* i *obodvoje*, a od kosih padeža genitiv *dvoga*, *obadvojga*, *obodvojga*, *obodvojega* i *obodviju*, dativ *dvojima* te lokativ *obadvomu*, *obadvojmu* i *obodvima*.

U sljedećoj tablici prikazan je raspored množinskih i dvojinskih oblika u sklonidbi brojeva *dva*, *oba*, *tri* i *četiri* u štokavskim tekstovima do kraja 18. stoljeća. Znakom / razdvajaju se oblici glavnih brojeva s različitim refleksom *jata*. Nepotvrđeni oblici označavaju se znakom –. U okruglim se zagradama nalazi oznaka roda, a ako ona izostaje tada navedeni oblik vrijedi za sva tri roda.

Padež	Dubrovački pisci	Dalmatinski pisci	Slavonski pisci
G	*dviju*	*dvaju* (m. i sr. r.), *dviju* (ž. r.)	*dviju*
	–	–	*dvih*
	obiju / obijeju	*obadvaju*, *obaju* (m. r.), *obedviju* (ž. r.)	*obadviju* (m. i ž. r.), *obedviju* (ž. r.)
	–	–	*obadvih*, *obidvih* (m. i ž. r.)
	triju	*triju*	*triju* (m. i ž. r.)
	treh	–	–
	četiriju	*četiriju* (m. r.)	*četiriju*
	četireh / četirijeh / četirih	–	*četirih*
D	*dvima / dvjema*	*dvama* (m. r.), *dvima* (ž. r.)	*dvama* (m. i ž. r.), *dvima*
	obima	–	*obadvima*, *obedvima* (ž. r.)
	trema / trima / trjema	*trima* (ž. r.)	*trima*
	trem	*trim* (m. r.)	–
	četirima	*četirima* (m. i ž. r.)	*četirima*
	četirem	–	–

Padež	Dubrovački pisci	Dalmatinski pisci	Slavonski pisci
L	–	*dvama* (m. r.)	*dvima*, *dviju* (ž. r.)
	–	–	*trima*
I	*dvima / dvjema*	*dvama* (m. i sr. r.), *dvima* (ž. r.)	*dvama* (m. i ž. r.), *dvima*
	dvjemi	–	–
	–	*obima*, *obedvima* (ž. r.)	*obadvima*, *obedvima* (ž. r.)
	trjema	*trima*	*trima*
	–	*trimi* (m. r.)	–
	–	*četirima* (m. i ž. r.)	*četirima*, *četirma*
	–	–	*četirim*

Glagoli

U ŠHKJ-u izgubili su se oni glagolski oblici i kategorije koje je izgubio hrvatski jezik u cjelini – iščezla je dvojina kao gramatička kategorija broja, nestali su asigmatski aorist i pasivni particip prezenta, osim u ostatcima kao što su pridjevi *pitom* i *lakom*, nije se očuvao supin. U raščlambi koja slijedi navodimo potvrđene glagolske oblike u ŠHKJ-u.

Infinitiv

Tvorba. U dubrovačkih i dalmatinskih pisaca do kraja 18. stoljeća infinitiv se potvrđuje sa završnim i bez završnoga *-i* u podjednakom omjeru. U slavonskih pisaca i bosanskih franjevaca dominiraju oblici sa završnim *-i*. U dubrovačkih pisaca kadšto se podvostručuje završno *-ti* u glagola čiji infinitiv završava na *-sti*, npr. *sjestiti*, *jestiti*, *uljestiti*, *dovestit*, *privestit*.

Prezent

Tvorba. Tvori se od prezentske osnove i nastavaka *-m*, *-š*, *-0*, *-mo*, *-te*, *-u* / *-ju* / *-e*.

Prvo lice jednine. Nastavak *-u* imaju glagoli *htjeti* i *moći* u svim razdobljima u ŠHKJ-u. U dubrovačkih pisaca, do kraja 17. stoljeća, čest je navedeni nastavak i u drugih glagola, npr. *viđu*, *poju*, *molju*, *govoru*, *pišu*. Taj nastavak supostoji uz nastavak *-m* – do kraja 16. stoljeća češći je nastavak *-u*, a tijekom 17. stoljeća češći je nastavak *-m* (samo je oblik *velju* češći u odnosu na oblik *velim*). Nastavak *-m* postaje ujednačavanjem prema 1. licu jednine prezenta glagola s nultim tematskim morfemom (atematski glagoli). Taj nastavak od 13. stoljeća (Matasović) prodire u glagole s prezentskom osnovom na *-a-*, npr. *znaju* > *znam*, a od 15. stoljeća na glagole s prezentskom osnovom na *-i-* i *-e-*, npr. *platim*, *jedem*. Do kraja 16. stoljeća u pojedinih se dubrovačkih pisaca potvrđuje oblik *morem* umjesto *mogu*. Do kraja 18. stoljeća u istih se pisaca glagoli četvrtog razreda pete vrste sa sufiksom *-va-* u infinitivnoj osnovi te šeste vrste sa sufiksom *-iva-* u infinitivnoj osnovi potvrđuju oblicima *davam*, *poznavam*, *skončavam*, *zadavam*, *preporučivam se*, *naručivam*, *darivam*, *potvrđivam* i dr. Oblici *dajem*, *preporučujem se*, *naručujem*, *potvrđujem* i *darujem* potvrđuju se rijetko tek od

17. stoljeća. Glagol *nemati* redovito se potvrđuje nestegnutim oblikom *ne imam* do kraja 18. stoljeća. U dalmatinskih pisaca nastavak *-u* potvrđuje se vrlo rijetko, a u slavonskih pisaca za nj nema potvrda. U bosanskih franjevaca nastavak *-u* potvrđuje se oblicima *volju*, *velju*, *molju* i *govoru*.

Treće lice množine. U dubrovačkih pisaca glagoli prvoga razreda treće, četvrte i pete vrste imaju oblike *dadu*, *znadu*, *imadu*, *vidu*, *stoju*, *živu*, *činu*, *držu*, *služu* i dr. Glagoli prvoga razreda pete vrste *imati* i *znati* u drugim licima imaju samo kraće oblike, npr. *imam*, *imaš*, *ima*, *znam*, *znaš*, *zna* i dr.

Glagoli *biti* i *htjeti*. Njihov se prezent ne razlikuje od standardnojezičnoga – razlike nalazimo u slavonskih pisaca u 3. licu jednine glagola *biti* gdje se u istom omjeru potvrđuju oblici *jest* i *jeste* te u dubrovačkih pisaca 16. stoljeća koji paralelno upotrebljavaju oblike *hote* i *hoće* u 3. licu množine. Enklitični oblici pomoćnoga glagola *biti* – *sam*, *si*, *je*, *smo*, *ste* – postaju ujednačavanjem prema 3. licu množine *su*. Glagol *biti* u 2. i 3. licu jednine prezenta čuva nastavke nekadašnjih atematskih glagola. Naglašeni oblik *jesu* nesvršenoga prezenta glagola *biti* u 3. licu množine postaje ujednačavanjem prema ostalim licima s početnim *je-*.

Aorist

Tvorba. Tvori se od svršenih glagola nastavcima *-h*, *-0*, *-0*, *-smo*, *-ste*, *-še* i *-oh*, *-e*, *-e*, *-osmo*, *-oste*, *-oše*. U dubrovačkih i dalmatinskih pisaca kadšto se tvori i od nesvršenih glagola, a u slavonskih pisaca često.

Prvo lice jednine. Vrlo rijetko u slavonskih se pisaca potvrđuje nastavak *-0*, npr. *pomete se*. U dubrovačkih pisaca čest je oblik *rijeh* glagola *reći*, dok se oblik *rekoh* potvrđuje rjeđe.

Prvo lice množine. U svim razdobljima u ŠHKJ-u potvrđen je nastavak *-smo* postao ujednačavanjem prema 2. licu množine.

Glagol *htjeti*. Pomoćni glagol *htjeti* u 1. licu jednine ima potvrde *hotjeh* (dubrovački pisci), *htjeh*, *hotih*, *hotjeh*, *htih*, *ktih* (dalmatinski pisci) i *htjeh*, *hotjeh*, *ktih* (slavonski pisci).

Imperfekt

Tvorba. Tvori se od nesvršenih glagola nastavcima *-ah*, *-aše*, *-aše*, *-asmo* (*-ahomo*), *-aste* (*-ahote*), *-ahu*; *-jah*, *-jaše*, *-jaše*, *-jasmo* (*-jahomo*), *-jaste* (*-jahote*), *-jahu* i *-ijah*, *-ijaše*, *-ijaše*, *-ijasmo* (*-ijahomo*), *-ijaste* (*-ijahote*), *-ijahu*. Rijetko se tvori od svršenih glagola u svim razdobljima u ŠHKJ-u.

Prvo lice jednine. Nastavak *-ijah* hrvatska je novotvorina, postao stapanjem nastavka *-ijeh* s nastavkom *-ah* (Jurišić).

Drugo i treće lice jednine. Vrlo rijetko u slavonskih se pisaca potvrđuje nastavak *-0*, npr. *govora, ljublja, htija.*

Prvo lice množine. U dubrovačkih pisaca do kraja 16. stoljeća potvrđuju se nastavci *-ahomo, -jahomo, -ijahomo*, npr. *vođahomo, boljahomo, dadijehomo, čujahomo*. U bosanskih franjevaca do kraja 18. stoljeća potvrđuju se stari nastavci *-ahomo* i *-jahomo*. Navedeni su nastavci staroga postanja koje kasnije zamjenjuju nastavci *-asmo, -jasmo, -ijasmo* postali ujednačavanjem prema 2. licu množine aorista. U dalmatinskih i slavonskih pisaca kadšto se potvrđuju nastavci *-ahmo* / *-amo*, npr. *bijahmo, bijamo, nahođahmo, nahođamo* i dr.

Drugo lice množine. U dubrovačkih pisaca do kraja 16. stoljeća potvrđuju se nastavci *-ahote, -jahote, -ijahote*, npr. *vođahote, boljahote, dadijehote*. Nastavci *-ahote, -jahote, -ijahote*, umjesto starijih *-ašete, -jašete*, postaju ujednačavanjem prema 1. licu množine (*-ahomo, -jahomo*). Najmlađi su nastavci *-aste, -jaste, -ijaste* postali ujednačavanjem prema 2. licu množine aorista.

Glagoli *biti* i *htjeti*. Pomoćni glagol *biti* u 1. licu ima potvrde *bijeh, bih* (dubrovački pisci), *bijah, bih* (dalmatinski i slavonski pisci). Oblik *bijah* postaje ujednačavanjem prema 1. licu jednine glagola s tematskim morfemom *-i-* tipa *nosijah* (Matasović). Pomoćni glagol *htjeti* u 1. licu ima potvrde *htijah, ktijah, tijah, hotijah* (dubrovački pisci), *htih, ktih, htijah, ktijah, hotih, hotijah* (dalmatinski pisci), *htijah, ktijah, hotijah* (slavonski pisci). U dubrovačkih pisaca do kraja 16. stoljeća jedini potvrđeni oblici u 1. i 2. licu množine pomoćnih glagola *biti* i *htjeti* jesu *bijehomo, bijehote*; *htijahomo, htijahote.*

Perfekt

Tvorba. Tvori se od enklitičnih oblika nesvršenog prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Treće lice jednine. U dubrovačkih pisaca često se steže nastavak u glagolskome pridjevu radnom muškoga roda, npr. *reko mi je, zazvo je mene.* U dalmatinskih pisaca u povratnih glagola podjednako se izostavlja ili čuva enklitički oblik *je*, a u slavonskih pisaca češće se čuva, npr. *koji se je rodio, komu se je prikazao, zašto se je prominilo*; *koji se rodio, komu se prikazao, zašto se prominilo.*

Pluskvamperfekt

Tvorba. Tvori se od imperfekta ili perfekta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i rjeđe nesvršeni glagoli. U dubrovačkih pisaca tvorba pomoću imperfekta vrlo je rijetka, npr. *bijahu sakrivili.* U drugih štokavskih pisaca podjednako se rabe oblici s imperfektom i perfektom pomoćnoga glagola *biti*, npr. *bijah nosio, bio sam nosio.*

Futur prvi

Tvorba. Tvori se od enklitičnih oblika prezenta pomoćnoga glagola *htjeti* i infinitiva. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli. U dubrovačkih i dalmatinskih pisaca rijetko, a u slavonskih pisaca često, potvrđuju se puni, naglašeni prezentski oblici pomoćnoga glagola *htjeti.* U svim razdobljima u ŠHKJ-u oblici infinitiva ispred enklitičnih oblika potvrđuju se sa i bez završnoga *-i*, npr. *pisat ću, ponijet ću, nosit ću*; *pisati ću, ponijeti ću, nositi ću.* Završno *-i* u infinitivu rijetko se gubi ako su enklitični oblici ispred infinitiva, npr. *da će bit, a ti ćeš fermat, i vaši će dolazit.* U svim razdobljima u ŠHKJ-u često se u pismu sastavlja infinitiv bez završnoga *-i* s enklitičnim oblicima, npr. *naručiću, biće, moliću, čuvaćeš, uzrešće, sišće, pašće* i dr.

Futur drugi

Tvorba. Tvori se od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog ili infinitiva, npr. *budem pisao, budem činio*; *budem pisati, budem činiti.* Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli. U dubrovačkih i dalmatinskih pisaca, kao i u bosanskih franjevaca, češće se potvrđuju oblici s infinitivom, a u slavonskih pisaca oblici s glagolskim pridjevom radnim. U dubrovačkih pisaca, kada se futur drugi tvori pomoću infinitiva, često se potvrđuje pomoćni glagol *biti* s prefiksom *uz-*, npr. *uzbudem pisati, uzbudeš rijeti* i dr.

Imperativ

Tvorba. Tvori se od infinitivne ili, rjeđe, prezentske osnove nastavcima *-0, -mo, -te*; *-j, -jmo, -jte*; *-i, -imo, -ite*; *-ji, -jimo, -jite.* Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli. U dubrovačkih pisaca često se gubi završno *-j*, npr. *nemo, aviza.* Rijetko se u slavonskih pisaca imperativnim oblicima dodaje riječca *der*, npr. *poslušajder, privrnidermo, gledajderte, motriderte* i dr.

Treće lice jednine. Za izricanje zapovijedi 3. licu služi složeni oblik od čestice *neka* i prezenta. U dalmatinskih i slavonskih pisaca, često u pomoćnoga glagola *biti*, a

rijetko u ostalih glagola, čuvaju se stari oblici, npr. *budi ti dosta, sram vas budi, komu budi vazda hvala, fala budi Bogu; svak otvori oči, svak nevolje dragovoljno podnesi.*

Prvo i drugo lice množine. U svim razdobljima u ŠHKJ-u u glagola s tematskim morfemom *-e* potvrđuju se nastavci *-imo, -ite* gdje početno *i-* postaje ujednačavanjem prema 2. licu jednine, npr. *berimo; berite.*

Analitički imperativ. Tvori se niječnim oblikom *nemoj*, postalim od 3. lica jednine imperativa *ne mozi*, i infinitivom, npr. *nemoj pjevati.* U svršenih glagola posve je istisnuo sintetički imperativ, npr. *nemoj doći, nemoj skočiti.*

Kondicional prvi

Tvorba. Tvori se od nenaglašenoga oblika aorista pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Prvo i drugo lice množine. U slavonskih se pisaca, uz česte oblike *bismo* i *biste*, rijetko potvrđuje oblik *bi*, npr. *mi bi ućutili, mi bi procinivali; da bi vi Isukrstovi učenici bili.*

Kondicional drugi

Tvorba. Tvori se od kondicionala prvoga pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog, npr. *bio bih pisao, bila bih radila.*

Aktivni particip prezenta (glagolski prilog sadašnji)

Tvorba. Tvori se tako da se obliku 3. lica množine prezenta doda nastavak *-ći*. Imaju ga nesvršeni glagoli, a vrlo rijetko svršeni glagoli. U dubrovačkih pisaca do kraja 16. stoljeća rijetko se gubi završno *-i*, a u dalmatinskih i slavonskih pisaca završno se *-i* gubi do kraja 18. stoljeća. Stariji oblici koji se tvore od prezentske osnove i nastavka *-e*, npr. *hode, stoje, govore, žeđaje, čekaje*, potvrđuju se u dubrovačkih pisaca do kraja 16. stoljeća, a u dalmatinskih i slavonskih pisaca rijetko do kraja 18. stoljeća, obično u primjerima *hote, ne hote* i *muče*. U dalmatinskih i slavonskih pisaca navedeni se particip sklanja, a vrlo rijetko potvrđuju se neodređeni oblici, npr. *imajućem, gospodujućih; bolujuću, štijuću.*

Aktivni particip preterita prvi (glagolski prilog prošli)

Tvorba. Tvori se tako da se infinitivnoj osnovi dodaju nastavci *-v, -av, -vši, -avši.* Imaju ga svršeni glagoli, a nesvršeni rijetko. U slavonskih pisaca često se tvori od nesvršenih glagola, npr. *ljubivši, praštavši, vezavši* i dr. Nastavci *-v* i *-av* potvrđuju se rijetko u

dubrovačkih pisaca do kraja 16. stoljeća, a u dalmatinskih pisaca do kraja 18. stoljeća. U slavonskih pisaca u istom se omjeru potvrđuju oblici *-v, -av* i *-vši, -avši.* Stariji oblici s nastavcima *-0, -ši*, potvrđeni su u dubrovačkih pisaca do kraja 16. stoljeća i rijetko u dalmatinskih pisaca te bosanskih franjevaca do kraja 18. stoljeća, npr. *vazam; vazamši, izamši, ispadši, došadši, rekši.*

Aktivni particip preterita drugi (glagolski pridjev radni)

Tvorba. Tvori se od infinitivne osnove nastavcima *-o / -ao, -la, -lo, -li, -le, -la.* Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli. Glagolski pridjev radni u muškome rodu potvrđuje se nastavkom *-o*. Završno *-l* postalo je *-o* krajem 14. stoljeća.

Pasivni particip preterita (glagolski pridjev trpni)

Tvorba. Tvori se od infinitivne ili rjeđe prezentske osnove nastavcima *-n, -na, -no, -ni, -ne, -na; -en, -ena, -eno, -eni, -ene, -ena; -jen, -jena, -jeno, -jeni, -jene, -jena; -ven, -vena, -veno, -veni, -vene, -vena; -t, -ta, -to, -ti, -te, -ta.* Stariji oblici prefigiranoga glagola *iti* potvrđuju se u svim razdobljima u ŠHKJ-u, npr. *došast, našast, pošast, prošast.* U slavonskih se pisaca često potvrđuju oblici tvoreni od neprelaznih glagola, npr. *dogodit, otvrdnut, izginut, padnut.*

Kajkavski hrvatski književni jezik

Imenice muškoga i srednjeg roda

Od nekadašnjih praslavenskih i općeslavenskih mnogobrojnih tipova imeničnе sklonidbe muškoga i srednjeg roda (*o-/jo-* i *n*-sklonidba imenica obaju rodova, *u-* i *i*-sklonidba imenica muškoga roda, *t-* i *s*-sklonidba imenica srednjega roda) održala se samo glavna sklonidba imenica u koju su prešle sve ostale imenične sklonidbe. Ipak, imenice nekadašnje *u*-sklonidbe zadržale su pojedine stare nastavke u dativu (*sinovi*; u pisaca 16. stoljeća) i lokativu jednine (*sinu*; u svim razdobljima u KHKJ-u) te nominativu (*sinove*; u pisaca 16. stoljeća), genitivu (*sinov*; u svim razdobljima u KHKJ-u) i instrumentalu množine (*sinmi*; u svim razdobljima u KHKJ-u). Imenice nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda zadržale su pojedine stare nastavke u lokativu (*puti*; u pisaca 16. stoljeća) i instrumentalu jednine (*putem*; u svim razdobljima u KHKJ-u) te genitivu (*puti, gosti*; u svim razdobljima u KHKJ-u), akuzativu (*gosti*; u pisaca 16. stoljeća, a kasnije rijetko) i instrumentalu množine (često u pisaca 16. stoljeća i u pojedinih riječi nekadašnje *o*-sklonidbe, npr. *zubmi*, u svim razdobljima u KHKJ-u). Imenice nekadašnje *n*-sklonidbe obaju rodova zadržale su stari nastavak u genitivu jednine (*dne, plemene, semene*; u pisaca 16. stoljeća). Imenice nekadašnje *t*-sklonidbe srednjega roda zadržale su stari nastavak u dativu jednine (*deteti*; u pisaca 16. stoljeća). Imenice nekadašnje *s*-sklonidbe srednjega roda čuvaju stare nastavke u nominativu (*čudesa, vušesa*) i genitivu množine (*čudes, vušes*). Premda su različite imenične sklonidbe prešle u onu glavnu, ipak su zadržale stare sufikse u jednini (sufiks *-et-* iz *t*-sklonidbe imenica srednjega roda), u množini (i sufiks *-es-* iz *s*-sklonidbe imenica srednjega roda) ili u oba broja (sufiks *-ov-* iz *u*-sklonidbe imenica muškoga roda i sufiks *-en-* iz *n*-sklonidbe imenica obaju rodova).

Valja naglasiti da je i glavnu sklonidbu imenica obaju rodova, nekadašnju *o-/jo*-sklonidbu, zahvatila pojava mlađih nastavaka postalih ujednačavanjem prema drugim imeničnim sklonidbama koji su posve prevladali u svim razdobljima u KHKJ-u.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u KHKJ-u, dok oni u zagradama ili se javljaju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se javljaju u jednome dijelu kajkavske pismenosti. Nastavci razdvojeni znakom / pripadaju različitim osnovama prema palatalnosti stražnjega suglasnika. Prva tablica donosi podatke o ukupnom morfološkom inventaru, tj. o svim potvrđenim na-

stavcima, dok ostale tablice oprimjeruju nastavačni inventar s obzirom na opreku po palatalnosti. O distribuciji nastavaka detaljnije v. napomene. Kada u napomenama piše da je pojedini nastavak uopćen ili se ne navodi pripadnost s obzirom na palatalnost osnove, tada se podrazumijeva da se rabi za obje imenične osnove. Opreka po palatalnosti navodi se samo u onim primjerima kad se nastavak ne potvrđuje u objema imeničnim osnovama. Dvojinski oblici posebno se tumače u napomenama u okviru svake imenične sklonidbe.

Glavna sklonidba imenica muškoga i srednjeg roda

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	m. rod	sr. rod
	Jednina:		Množina:	
N	*-0*	*-o/-e*	*-i* (*-ove/-eve*)	*-a*
G	*-a*		*-ov/-ev* (*-0, -ih, -i*)	*-0* (*-ih*)
D	*-u* (*-ovi/-evi, -uvi*)	*-u*	*-om/-em*	*-om/-em* (*-am*)
A	*-0* (n.) *-a* (ž. i n.)	*-o/-e*	*-e* (*-i*)	*-a*
V	*-0* (*-e*)	*-o/-e*	*-i* (*-ove/-eve*)	*-a*
L	*-e, -u* (*-i*)		*-eh* (*-ih*)	*-eh* (*-ah, -ih*)
I	*-om/-em*		*-i* (*-mi*)	*-i* (*-ami, -mi*)

Primjeri za imenice m. roda

	Jednina:		Množina:	
N	*grad*	*muž*	*gradi*	*muži*
G	*grada*	*muža*	*gradov*	*mužev*
D	*gradu*	*mužu*	*gradom*	*mužem*
A	*grad, grada*	*muža*	*grade*	*muže*
V	*grad*	*muž*	*gradi*	*muži*
L	*grade, gradu*	*mužu*	*gradeh*	*mužeh*
I	*gradom*	*mužem*	*gradi*	*muži*

Primjeri za imenice sr. roda

	Jednina:		Množina:	
N	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
G	*sela*	*polja*	*sel*	*polj*
D	*selu*	*polju*	*selom*	*poljem*
A	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
V	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
L	*sele, selu*	*polju*	*seleh*	*poljeh*
I	*selom*	*poljem*	*seli*	*polji*

Napomene

Dativ jednine

Nastavci *-ovi/-evi*. Postaju ujednačavanjem prema dativu jednine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. Nastavak *-ovi* potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, a nastavak *-evi* u palatalnih osnova. Potvrđuju se rijetko u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *sinovi, muževi*.

Nastavak *-uvi*. Postaje stapanjem staroga nastavka *-u* s nastavkom *-ovi* iz nekadašnje *u*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *Boguvi*.

Akuzativ jednine

Nastavak *-a*. Stari nastavak za imenice koje označavaju što živo. U svim razdobljima u KHKJ-u nastavak *-a* moguć je i za imenice koje označavaju što neživo, npr. *hodil je gledat lagva*. Ipak, valja reći da su tekstovi u kojima se javlja navedena značajka rjeđi u odnosu na one u kojima je nastavak isti kao u nominativu.

Vokativ jednine

Nastavak *-0*. Izgubio se poseban oblik za vokativ imenica muškoga roda i izjednačio se s oblikom nominativa, npr. *ti vonjavi červ i kukec, Ježuš Krištuš, zveličitel moj dragi*.

Nastavak *-e*. Stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *o*-sklonidbe. Samo u riječima *Bog* i *Gospon*, u svim razdobljima u KHKJ-u, nalazimo vokativ s nastavkom *-e*, npr. *Bože nebeski, vusliši nas Gospone*.

Lokativ jednine

Nastavak *-e*. Stari nastavak za imenice obaju rodova nekadašnje *o*-sklonidbe. Uopćen je nepalatalni nastavak do sredine 17. stoljeća, a otada se javlja sporadično, npr. *po petke, na križe*. U imenica srednjega roda nepalatalnih osnova isti se nastavak čuva u svim razdobljima u KHKJ-u, npr. *na čele, v sužanstve*.

Nastavak *-i*. Stari nastavak za imenice muškoga roda *jo-* i *i*-sklonidbe te srednjeg roda nekadašnje *jo*-sklonidbe. Potvrđuje se u imenica obaju rodova palatalnih osnova u pisaca 16. stoljeća, npr. *v ognji, v imienji*.

Nastavak *-u*. Njegovo podrijetlo većina slavista tumači ujednačavanjem prema lokativu jednine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe, ali jednako je moguće istovremeno ujednačavanje prema dativu jednine imenica nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe (Matasović). Dominantan je od sredine 17. stoljeća – u imenica muškoga roda pretežit je nastavak, a u imenica srednjega roda potvrđuje se u svim razdobljima u KHKJ-u, npr. *vu nom lagvu, v stališu, v moru, duguvanju*.

Instrumental jednine

Nastavci *-om/-em*. Stari nastavci za imenice muškoga roda nekadašnje *o-/jo-* i *i*-sklonidbe te srednjeg roda nekadašnje o-/*jo-* i *n*-sklonidbe. Nastavak *-om* uopćen je u

pojedinim razdobljima u KHKJ-u, npr. *jezikom, selom, mečom, plačom*. Nastavak *-em* potvrđuje se u imenica obaju rodova palatalnih osnova i u imenica čija osnova završava na *c* (u svim razdobljima u KHKJ-u) i *r* (u pisaca 16. stoljeća), npr. *z tolvajem, morjem, otcem, doktorem*.

Nominativ / vokativ množine

Nastavci *-ove/-eve*. Nastavak *-ove* postaje ujednačavanjem prema nominativu množine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *sinove, vitezove*. Nastavak *-eve* potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda palatalnih osnova u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *muževe, oceve*.

Genitiv množine

Nastavak *-0*. Stari nastavak za imenice obaju rodova nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe. U imenica muškoga roda potvrđuje se u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *penez, muž*. Kasnije se taj nastavak čuva u pojedinih riječi, npr. *dan, dukat, mesec, nohet, penez*. Nulti nastavak u imenica srednjega roda potvrđuje se češće, npr. *govorenj, liet, polj, sel*.

Nastavak *-i*. Podrijetlom jest iz nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda, a u imenica srednjega roda u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *jezero puti, moži, oneh duguvanji*.

Nastavak *-ih*. Postaje ujednačavanjem prema nastavku *-i* imenica nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda dodavanjem suglasnika *h* iz zamjenično-pridjevne sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica obaju rodova, npr. *meštrih, možih, persih, vnogeh stvorenjih*.

Nastavci *-ov/-ev*. Podrijetlom jesu iz genitiva množine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. Nastavak *-ov* potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, a nastavak *-ev* u palatalnih osnova, npr. *bratov svoih, listov, detičev, tkalcev*.

Dativ množine

Nastavak *-am*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe (Šojat). Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda počevši od 17. stoljeća, npr. *k vustam, iskazanjam*.

Akuzativ množine

Nastavak *-i*. Stari nastavak *-i* za imenice muškoga roda više (*o-*, *i-*, *u-* i *n-*) nekadašnjih osnova. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova u

pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *listi*. Kasnije se potvrđuje samo u riječima *gost* i *ljudi*, npr. *drži veselo vse gosti, vidim vse ljudi.*

Lokativ množine

Nastavak *-ah*. Njegov postanak pojedini slavisti (Ivšić) tumače ujednačavanjem prema nominativu množine (*sela-h*; završno *-h* preuzima se iz staroga lokativa). Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda, npr. *vu mestah, v priseganjah.*

Nastavak *-eh*. Stari nastavak za imenice muškoga roda više (*o-*, *i-* i *n-*; nakon provedene vokalizacije *šva*) nekadašnjih sklonidbi te srednjega roda *o-* i *n*-sklonidbe (nakon provedene vokalizacije *šva*). Potvrđuje se kao najčešći nastavak u imenica obaju rodova, npr. *vu greheh, v nekih običajeh, lieteh, zrokieh.*

Nastavak *-ih*. Podrijetlom jest iz imenica obaju rodova nekadašnje *jo*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda a često u imenica srednjeg roda palatalnih osnova, npr. *vu ognjenih jezicih, običajih, v poljih, na morjih.*

Instrumental množine

Nastavak *-ami*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine, npr. *sela-mi*; završno *-mi* preuzima se iz instrumentala drugih sklonidbi. Potvrđuje se rijetko, tek od 17. stoljeća, u imenica srednjega roda.

Nastavak *-i*. Stari nastavak za imenice obaju rodova nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe. Najčešći nastavak u spomenutih imenica, npr. *zakoni, međaši, deli, z dugovanji.*

Nastavak *-mi*. Podrijetlom jest iz imenica više (*i-*, *u-* i *n-*) nekadašnjih sklonidbi. Prevladava u imenica obaju rodova u pisaca 16. stoljeća, npr. *z Židovmi, bičmi, z lietmi, z dugovanjmi*. Kasnije se taj nastavak veže samo uz pojedine imenice muškoga roda, npr. *sinmi, zubmi.*

Dvojina

U svim razdobljima u KHKJ-u čuvaju se dvojinski oblici u nominativu, akuzativu i vokativu (*dva grada, oba brata, dve lete, obe sele*). U pojedinih pisaca 16. stoljeća čuvaju se dvojinski oblici u genitivu i lokativu (*dveju bratu, dveju letu*). Još se u pojedinih pisaca, u prvoj polovini 17. stoljeća, mogu rijetko naći oblici dativa i instrumentala (*dvema bratoma, dvema novcema, obema zakonma*). Tu se čuvala opreka po palatalnosti – nastavke *-oma*/*-ma* dobivale su imenice nepalatalnih osnova, a nastavak *-ema* onih palatalnih.

Imenice ženskoga roda

Od nekadašnjih praslavenskih i općeslavenskih tipova imenične sklonidbe ženskoga roda (*a-/ja-*, *i-*, *v-* i *r*-sklonidba) održale su se samo dvije sklonidbe imenica – ona glavna u koju je prešla glavnina nekadašnjih imenica *v-* i *r*-sklonidbe, i ona druga imenica *i*-sklonidbe. Imenice nekadašnje *v*-sklonidbe zadržale su pojedini stari nastavak u nominativu jednine (*kri*; u pisaca 16. stoljeća). One se uglavnom sklanjaju prema glavnoj sklonidbi, osim imenica *kerv* i *ljubav* koje se sklanjaju kao imenice čija osnova završava na suglasnik, dakle prema *i*-sklonidbi. Imenice nekadašnje *r*-sklonidbe zadržale su pojedini stari nastavak u genitivu (*kčere*; u pisaca do sredine 17. stoljeća) i instrumentalu jednine (*materju*; do kraja 16. stoljeća). One se sklanjaju različito – imenica *mati* uglavnom se sklanja prema glavnoj sklonidbi, a imenica *kči* prema *i*-sklonidbi. Premda su različite imenične sklonidbe uglavnom prešle u onu glavnu, ipak su zadržale stare sufikse u jednini i množini (sufiks *-v-* iz imenica *v*-sklonidbe i sufiks *-er-* iz imenica *r*-sklonidbe).

Valja naglasiti da je i glavnu sklonidbu imenica ženskoga roda, nekadašnju *a-/ja*-sklonidbu, te *i*-sklonidbu zahvatila pojava mlađih nastavaka postalih ujednačavanjem prema drugim sklonidbama koji se javljaju u svim razdobljima u KHKJ-u.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u KHKJ-u, dok oni u zagradama ili se javljaju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se javljaju u jednome dijelu kajkavske pismenosti. Nastavci razdvojeni znakom / pripadaju različitim osnovama prema palatalnosti stražnjega suglasnika. Prva tablica donosi podatke o ukupnom morfološkom inventaru, tj. o svim potvrđenim nastavcima, dok ostale tablice oprimjeruju nastavačni inventar s obzirom na opreku po palatalnosti. O distribuciji nastavaka detaljnije v. napomene. Kada u napomenama piše da je pojedini nastavak uopćen ili se ne navodi pripadnost s obzirom na palatalnost osnove, tada se podrazumijeva da se rabi za obje imenične osnove. Opreka po palatalnosti navodi se samo u onim primjerima kad se nastavak ne potvrđuje u objema imeničnim osnovama. Dvojinski oblici posebno se tumače u napomenama u okviru svake imenične sklonidbe.

Glavna sklonidba imenica ženskoga roda

Gramatički morfemi

	Jednina:	Množina:
N	*-a*	*-e*
G	*-e*	*-0* *(-i, -ih)*
D	*-e* *(-i)*	*-am*
A	*-u* *(-o)*	*-e*
V	*-a*	*-e*
L	*-e* *(-i)*	*-ah*
I	*-um* *(-o, -om, -u)*	*-ami*

Primjeri

	Jednina:		Množina:	
N	*žena*	*duša*	*žene*	*duše*
G	*žene*	*duše*	*žen*	*duš*
D	*žene*	*duše*	*ženam*	*dušam*
A	*ženu*	*dušu*	*žene*	*duše*
V	*žena*	*duša*	*žene*	*duše*
L	*žene*	*duše*	*ženah*	*dušah*
I	*ženum*	*dušum*	*ženami*	*dušami*

Napomene

Dativ / lokativ jednine

Nastavak *-e*. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *a-* i *v*-sklonidbe u kojima je *-e* refleks *jata* ili staroga *-e*. Već od 16. stoljeća uopćen je nastavak. Potvrđuje se često do kraja 18. stoljeća, npr. *k pravice, vu bratovščine, u duše.*

Nastavak *-i*. Podrijetlom jest iz imenica više (*ja-, v-* i *r-*) nekadašnjih sklonidbi. Već od 16. stoljeća uopćen je nastavak. Prevladava od početka 19. stoljeća, npr. *svojoj ženi kraljici, v njegove hiži.*

Akuzativ jednine

Nastavak *-o*. Stari nastavak. Potvrđuje se u onih pisaca koji bilježe zatvoreno *-o* kao rezultat refleksa stražnjega nosnog samoglasnika, npr. *vidim veselo pijoč grlico.*

Instrumental jednine

Nastavak *-o*. Stari stegnuti nastavak u onih pisaca gdje je zatvoreno *-o* rezultat refleksa stražnjega nosnog samoglasnika. Potvrđuje se u pojedinih pisaca 16. i 17. stoljeća, npr. *z strano, pred hižo.*

Nastavak *-om*. Postaje od staroga stegnutog nastavka *-o* i završnoga *-m* iz nekadašnjih imenica *o-/jo*-sklonidbe muškoga roda. Potvrđuje se rijetko, npr. *stranom, pred zorjom.*

Nastavak *-u*. Stari stegnuti nastavak. Potvrđuje se u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *z stranu, pred hižu.*

Nastavak *-um*. Taj se nastavak najčešće tumači tako što se na stari stegnuti instrumentalni nastavak *-u* dodaje završno *-m* iz imenica nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe muškoga roda (Jurišić, Belić, Ivić – Brozović). Potvrđuje se često, npr. *z rukum, jagmum, dušum, voljum.*

Genitiv množine

Nastavak *-i*. Podrijetlom jest iz imenica *i*-sklonidbe. Potvrđuje se u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *sto lagvic ali tuni, sestri.*

Nastavak *-ih*. Postaje stapanjem nastavka *-i* iz nekadašnje *i*-sklonidbe sa završnim *-h* iz genitiva zamjenično-pridjevne sklonidbe. Potvrđuje se razmjerno često od početka 17. stoljeća, npr. *popevkih, peldih, norijih.*

Dvojina

U pisaca 16. stoljeća čuvaju se pojedini dvojinski oblici u genitivu i lokativu (*dveju stranu, obeju ženu*) te u dativu i instrumentalu (*dvema stranama, obema stranma*). Uz stari nastavak *-ama* potvrđuje se i mlađi *-ma* postao ujednačavanjem prema imenicama nekadašnje *i*-sklonidbe.

I-sklonidba ženskoga roda

Gramatički morfemi

	Jednina:	Množina:
N	*-0*	*-i*
G	*-i*	*-ih* *(-eh, -i)*
D	*-i*	*-em* *(-am, -jam)*
A	*-0*	*-i*
V	*-0*	*-i*
L	*-i*	*-ih* *(-ah, -eh)*
I	*-jum* *(-jom, -ju)*	*-mi* *(-ami, -jami)*

Primjeri

	Jednina:	Množina:
N	*kost*	*kosti*
G	*kosti*	*kostih*
D	*kosti*	*kostem*
A	*kost*	*kosti*
V	*kost*	*kosti*
L	*kosti*	*kostih*
I	*kostjum*	*kostmi*

Napomene

Instrumental jednine

Nastavak *-jom*. Postaje stapanjem nastavka *-ju*, sa završnim *-m* iz mlađega nastavka instrumentala imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko od početka 17. stoljeća, npr. *mudrostjom, skupostjom.*

Nastavak *-ju*. Stari nastavak. Potvrđuje se u pojedinih pisaca 16. i 17. stoljeća, npr. *jalnostju, oblastju.*

Nastavak *-jum*. Postaje stapanjem nastavka *-ju* sa završnim *-m* iz mlađega nastavka instrumentala imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Od 17. stoljeća jedini je potvrđeni nastavak, npr. *rečjum, svetlostjum.*

Genitiv množine

Nastavak *-eh*. Postaje ujednačavanjem prema lokativu množine. Potvrđuje se rijetko u pojedinih pisaca 16. i 17. stoljeća, npr. *Božjeh zapovedeh.*

Nastavak *-i*. Stari nastavak. Potvrđuje se do kraja 17. stoljeća, npr. *mudrosti, skerbi.*

Nastavak *-ih*. Postaje stapanjem završnoga *-h* iz genitiva zamjenično-pridjevne sklonidbe staromu nastavku. Od 18. stoljeća jedini je potvrđeni nastavak, npr. *čestih, rečih.*

Dativ množine

Nastavak *-am*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko već od 16. stoljeća, npr. *stvaram*.

Nastavak *-jam*. Početno *-j* podrijetlom jest iz instrumentala jednine imenica *i*-sklonidbe ženskoga roda na koje se nadovezuje stari nastavak *-am* imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko već od 16. stoljeća, npr. *jalnostjam, rečjam*.

Lokativ množine

Nastavak *-ah*. Postaje ujednačavanjem prema lokativu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko već od 16. stoljeća, npr. *v stvarah*.

Nastavak *-eh*. Stari nastavak. Potvrđuje se rijetko u pojedinih pisaca 17. stoljeća, npr. *v Božjeh zapovedeh*.

Nastavak *-ih*. Početno *-i* postaje ujednačavanjem prema nominativu množine. Potvrđuje se često, npr. *v čestih, v mudrostih, v stvarih*.

Instrumental množine

Nastavak *-ami*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko već od 16. stoljeća, npr. *stvarami*.

Nastavak *-jami*. Početno *-j* podrijetlom jest iz instrumentala jednine imenica *i*-sklonidbe ženskoga roda na koje se nadovezuje stari nastavak *-ami* imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko već od 16. stoljeća, npr. *mudrostjami*.

Dvojina

U svim razdobljima u KHKJ-u ostvaruju se dvojinski oblici u nominativu, akuzativu i vokativu (*oči, vuši*), a do kraja 17. stoljeća i u genitivu (*očiju*) te u dativu i instrumentalu (*očima, vušima*).

Zamjenice

Sustav ličnih zamjenica uglavnom je očuvan iz praslavenskoga jezika, kao i sustav neličnih zamjenica, ali imenična je sklonidba izvršila znatan utjecaj na njihovu sklonidbu, osobito u množini. Nelične zamjenice (pokazne, posvojne, upitno-odnosne i neodređene) razlikuju se od ličnih morfološki i sintaktički. Nestankom zanaglasnih dužina i gubitkom opreke određeni/neodređeni vid u KHKJ-u zamjenična i pridjevna sklonidba potpuno su se izjednačile. Nelične zamjenice sklanjaju se jedinstvenom zamjenično-pridjevnom sklonidbom koja ima dvije inačice – meku (palatalnu) i tvrdu (nepalatalnu). Po tvrdoj se sklanjaju zamjenice kojima je krajnji suglasnik osnove bio tvrd, a po mekoj one sa završnim mekim (palatalnim) suglasnikom osnove. Međutim, kao rezultat izjednačivanja pridjevnih i zamjeničnih nastavaka, a tako i različitih nastavaka iza palatalnih i nepalatalnih suglasnika, u pojedinim razdobljima u KHKJ-u nadvladali su jedni ili drugi nastavci. Tek se od početka 17. stoljeća ustaljuje padežni sustav zamjenično-pridjevne sklonidbe koji primjenjuje većina kajkavskih pisaca.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u KHKJ-u, dok oni u zagradama ili se potvrđuju razmjerno rijetko sve do kraja 18. stoljeća ili se potvrđuju u jednome dijelu kajkavske pismenosti.

Lične zamjenice za prvo i drugo lice

	Jednina:			Množina:	
N	*ja* (*jaz*)	*ti*	–	*mi*	*vi*
G	*mene*	*tebe*	*sebe*	*nas*	*vas*
D	*mene, mi* (*meni*)	*tebe, ti* (*tebi*)	*sebe, si* (*sebi*)	*nam*	*vam*
A	*mene, me*	*tebe, te*	*sebe, se*	*nas*	*vas*
V	–	–	–	–	–
L	*mene* (*meni*)	*tebe* (*tebi*)	*sebe* (*sebi*)	*nas*	*vas*
I	*menum*	*tobum*	*sobum*	*nami*	*vami*

Napomene

Nominativ jednine. Od početka 17. stoljeća zamjenica prvoga lica piše se likom *ja*. Do tada se potvrđuje i stariji oblik *jaz*.

Dativ / lokativ jednine. Nastavak *-e* u oblicima *mene, tebe* i *sebe* obično se tumači kao ekavski refleks *jata*. Oblici *meni, tebi* i *sebi* rijetki su u KHKJ-u i obično se tumače utjecajem čakavske i štokavske pisane tradicije.

Akuzativ jednine. Enklitike *me, te* i *se* starijeg su postanja u odnosu na mlađe, pune oblike zamjenica, *mene, tebe* i *sebe* koji postaju ujednačavanjem prema genitivu. Enklitični oblici dolaze iza prijedloga, npr. *na me, za te, pred se*, ali mogu biti i naglašeni, npr. *oči pred te, ali na predekatora vupri*!

Instrumental jednine. Oblici *menum, tobum, sobum* postaju stapanjem starih stegnutih oblika *menu, tobu* i *sobu* sa završnim *-m* iz mlađeg instrumentalnog nastavka u imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe (Jurišić).

Lične zamjenice za treće lice

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*on*	*ono*	*ona*	*oni*	*ona*	*one*
G	*njega, ga*		*nje, je*	*njih, ih*		
D	*njemu, mu*		*nje*	*njim, im*		
A	*njega, ga*		*nju, ju*	*nje, je* (*ih*)		
V	–		–	–		
L	*njem*		*nje*	*njih*		
I	*njim*		*njum*	*njimi*		

Napomene

Dativ / lokativ jednine. Oblik *nje* postaje po imeničnoj sklonidbi.

Instrumental jednine. Oblik *njum* postaje stapanjem stegnutoga oblika *nju* sa završnim *-m* iz mlađega instrumentalnog nastavka u imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe.

Akuzativ množine. Enklitika *je* starijeg je postanja u odnosu na mlađu *ih* koja postaje ujednačavanjem prema genitivu. Oblik *ih* posve je rijedak i nalazimo ga u pojedinih pisaca 17. stoljeća.

Nelične zamjenice

U tablicama koje slijede nastavci u okruglim zagradama jesu dublete, moguće u svim razdobljima u KHKJ-u, ali rjeđe u odnosu na nastavke izvan okruglih zagrada. Znak / rastavlja nastavke različitih osnova prema palatalnosti završnoga suglasnika, a znak // označuje mogućnost paralelne uporabe nominativnoga ili genitivnog nastavka uz imenice muškoga roda koje označuju što neživo. Vokativ je potvrđen samo u posvojnih zamjenica.

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	-0, -i (-e)	-o/-e	-a	-i	-a	-e
G	-oga/-ega (-og/-eg)		-e	-eh (-ih)		
D	-omu/-emu (-om/-em)		-e (-i, -oj)	-em (-im)		
A	-0, -i // -oga/-ega (-og/-eg)	-o/-e	-u	-e (-i)	-a	-e
V	–	–	–	–	–	–
L	-om/-em (-omu/-emu)		-e (-i, -oj)	-eh (-ih)		
I	-em (-im)		-um	-emi (-imi)		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	ov	ovo	ova	ovi	ova	ove
G	ovoga		ove	oveh		
D	ovomu		ove	ovem		
A	ov // ovoga	ovo	ovu	ove	ova	ove
V	–	–	–	–	–	–
L	ovom		ove	oveh		
I	ovem		ovum	ovemi		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	naš	naše	naša	naši	naša	naše
G	našega		naše	našeh		
D	našemu		naše	našem		
A	naš // našega	naše	našu	naše	naša	naše
V	naš	naše	naša	naši	naša	naše
L	našem		naše	našeh		
I	našim		našum	našemi		

Napomene

Nominativ jednine

Pokazne zamjenice. U svim razdobljima u KHKJ-u potvrđuju se oblici zamjenica *ov* i *on*. Oblici *ove*, *one* i *ovi* potvrđuju se u pojedinih pisaca 16. stoljeća. U svim razdobljima potvrđuju se tri oblika zamjenice *taj* – *t* (najrjeđi), *te* (najčešći) i *ta* (veza s čakavskom tradicijom). Oblici *vete* i *vetakov* potvrđuju se u pojedinih pisaca 16. stoljeća. Zamjenica *s*, u značenju *ovaj*, očuvala se u priloga, npr. *letos*, *snočka* i samostalno, npr. *do se dobe*, *do seh dob*.

Upitno-odnosne zamjenice. U svim razdobljima u KHKJ-u upitno-odnosna zamjenica za živo jest *gdo*, a za neživo *kaj*. Do početka 17. stoljeća potvrđuje se i oblik *što* u značenju *tko*, a od početka 17. stoljeća i zamjenica *što* u značenju zamjenice *kaj*, samo u namjerno štokaviziranim tekstovima. Neodređenu zamjenicu od te osnove *ništar* (uz *nikaj*) upotrebljavaju svi pisci od 16. do početka 19. stoljeća. Upitno-odnosna zamjenica za pripadanje ima jedinstveni književni oblik – *či(j)*, *čija*, *čije*. Upitno-odnosna zamjenica za živo, u svim razdobljima u KHKJ-u, ima tri ravnopravna oblika – *koteri*, *ki*, *koj(i)*. Jednako su tako u uporabi i neodređene zamjenice prema tim osnovama – *nekoteri*, *neki*, *nekoj(i)*. Oblici *kteri*, *teri*, *šteri*, *ščeri*, *nekteri*, *neščeri* potvrđuju se u pojedinih pisaca. U svim su razdobljima u KHKJ-u stegnuti oblici često potvrđeni, npr. *ki*, *ka*, *ko*, *ke*.

Posvojne zamjenice. Zamjenice za prvo i drugo lice jednine često su stegnute, npr. *ma*, *me*, *tve*. Zamjenice za treće lice jednine i množine razvile su se relativno kasno. U tekstovima iz 16. stoljeća potvrđen je oblik *njegov* dok se *njihov* tek pojavljuje. U tekstovima iz druge polovice 18. stoljeća nalazimo druge oblike – *njen*, *nejn* i *njejin*. Oblik *njezin* nije potvrđen u starim kajkavskim tekstovima. Oblici posvojnih zamjenica za treće lice jednine mogu se sklanjati prema imenskoj i pridjevnoj sklonidbi, npr. G *njegova – njegovoga*, D *njegovu / njegovomu*, D ženskoga roda *njegove / njegovoj*. Imenski oblici od 17. stoljeća vrlo su rijetki.

Genitiv jednine

Posvojne zamjenice. U tekstovima iz 16. stoljeća posvojnost se u trećem licu izražava pomoću genitiva lične zamjenice, npr. *njega*, *nje*, *njih sloboda*. Oblik *nje* čuvao se do druge polovice 18. stoljeća.

Dativ / lokativ jednine

Pokazne i posvojne zamjenice. U zamjenica ženskoga roda preuzet je imenični nastavak – u pisaca 17. i 18. stoljeća češće *-e*, nego *-i*, uglavnom ovisno o nastavku imenice u sintagmi, ali je u svim razdobljima u KHKJ-u obična i uporaba nastavka *-oj*.

Instrumental jednine

Pokazne i posvojne zamjenice. U zamjenica muškoga i srednjeg roda uopćen je nepalatalni zamjenični nastavak *-em*, npr. *z ovem*, *z onem*; *z tvojem*, *z mojem*. U zamjenica ženskoga roda potvrđuje se nastavak *-um* postao stapanjem staroga stegnutoga nastavka *-u* sa završnim *-m* iz mlađega nastavka imenica ženskoga roda.

Množina

Sve nelične zamjenice. U kosim padežima svih rodova u množini uopćeni su nepalatalni zamjenični nastavci, npr. GL *teh*, *tvojeh*, D *tem*, *tvojem*, I *temi*, *tvojemi*. U akuzativu je uopćen palatalni nastavak *-e*.

Pridjevi

U KHKJ-u izgubila se imenična sklonidba u muškom i srednjem rodu pridjeva, ali kadšto se u svim razdobljima potvrđuju i takvi oblici koji se preuzimaju iz stare književne čakavštine i štokavštine, npr. N *nov*, G *nova*, D *novu* i dr. Imenični i zamjenični oblici više nisu razlikovni – to dokazuje njihova paralelna uporaba u istim položajima, bez obzira na funkciju u rečenici. Takvo stanje zadržalo se do kraja 18. stoljeća.

U tablicama koje slijede nastavci u okruglim zagradama jesu dublete, moguće u svim razdobljima u KHKJ-u, ali rjeđe u odnosu na nastavke izvan okruglih zagrada. Znak / rastavlja nastavke različitih osnova prema palatalnosti završnoga suglasnika, a znak // označuje mogućnost paralelne uporabe nominativnoga ili genitivnog nastavka uz imenice muškoga roda koje označuju što neživo.

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*-0, -i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
G	*-oga/-ega* *(-og/-eg)*		*-e*	*-eh* *(-i, -ih)*		
D	*-omu/-emu* *(-om/-em)*		*-e* *(-i, -oj)*	*-em* *(-im)*		
A	*-0, -i // -oga/-ega* *(-og/-eg)*	*-o/-e*	*-u*	*-e* *(-i)*	*-a*	*-e*
V	*-i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
L	*-om/-em* *(-omu/-emu)*		*-e* *(-i, -oj)*	*-eh* *(-ih)*		
I	*-em* *(-im)*		*-um*	*-emi* *(-imi)*		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*dober, dobri*	*dobro*	*dobra*	*dobri*	*dobra*	*dobre*
G	*dobroga*		*dobre*	*dobreh*		
D	*dobromu*		*dobre*	*dobrem*		
A	*dober, dobri // dobroga*	*dobro*	*dobru*	*dobre*	*dobra*	*dobre*
V	*dobri*	*dobro*	*dobra*	*dobri*	*dobra*	*dobre*
L	*dobrom*		*dobre*	*dobreh*		
I	*dobrem*		*dobrum*	*dobremi*		

Napomene

Genitiv / akuzativ jednine

Nastavak *-oga*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović). U akuzativu jednine muškoga roda oblik je jednak obliku genitiva jednine stoji li pridjev uz imenicu koja označuje što živo, a obliku nominativa jednine ako stoji uz imenicu koja označuje što neživo.

Dativ / lokativ jednine

Nastavak *-e*. Postaje ujednačavanjem prema dativu i lokativu jednine imenične sklonidbe nepalatalnih osnova ženskoga roda. U KHKJ-u 17. i 18. stoljeća potvrđuje se češće nego imenični nastavak *-i*.

Nastavak *-i*. Postaje ujednačavanjem prema dativu i lokativu jednine imenične sklonidbe palatalnih osnova ženskoga roda. U KHKJ-u 17. i 18. stoljeća potvrđuje se rjeđe nego imenični nastavak *-e*.

Nastavak *-omu*. Postaje ujednačavanjem prema dativu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović).

Instrumental jednine

Nastavak *-em*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu jednine zamjenične sklonidbe nepalatalnih osnova.

Genitiv / lokativ množine

Nastavak *-eh*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu i lokativu množine zamjenične sklonidbe nepalatalnih osnova.

Dativ množine

Nastavak *-em*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine zamjenične sklonidbe nepalatalnih osnova.

Instrumental množine

Nastavak *-emi*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine zamjenične sklonidbe nepalatalnih osnova.

Stupnjevanje pridjeva

Do kraja 16. stoljeća komparativ pridjeva tvori se pomoću sufikasa *-ji*, *-eji*, *-ši*, *-eši* i *-ejši*, npr. *mlaji*, *stareji*, *jakši*, *stareši*, *ležejši*. Već u 16. stoljeću prevladavaju oblici sa sufiksima *-ši* i *-eši* koji će u idućim stoljećima u KHKJ-u postati gotovo jedini potvrđeni, npr. *dragši*, *jakši*, *poglaviteši*, *stareši* i dr. Pridjevi izvedeni u pozitivu sufiksima *-ok-* i *-ak-* gube taj sufiks u komparativu, npr. *nižeši*, *višeši*, *težeši*. Supletivni oblici komparativa pridjeva u KHKJ-u potvrđuju se kao *bolši*, *gorši*, *menjši*, *vekši*. Komparativi pridjeva sklanjaju se prema pridjevnoj sklonidbi.

Superlativ pridjeva tvori se pomoću riječce *naj* koja se stapa s komparativnim oblikom, npr. *najbolši*, *najgorši*, *najstareši* i dr.

Brojevi

Brojevi 2 i *oba*. U sklonidbi brojeva *dva* i *oba* čuvaju se dvojinski oblici sve do kraja 16. stoljeća. Od 17. stoljeća dominantni su oblici glavnih brojeva koji se sklanjaju prema zamjenično-pridjevnoj sklonidbi.

Brojevi 3 i 4. Od 16. do 18. stoljeća sklanjaju se prema zamjenično-pridjevnoj sklonidbi. Deklinacija brojeva *tri* i *četiri* pokazuje dobro čuvanje množinskih oblika.

Brojevi 2, *oba*, 3 i 4 u prijedložnim izrazima. Od 16. do 18. stoljeća pretežito se sklanjaju. Nepromjenljivi oblici rijetko se potvrđuju u brojeva *tri* i *četiri* već od 16. stoljeća.

Brojevi od 5 do 9. Brojevi od *pet* do *devet* zadržali su staru sklonidbu prema nekadašnjoj *i*-sklonidbi, npr. GL *peteh*, *šesteh*, D *petem*, *šestem*, I *petemi*, *šestemi* i dr.

Brojevi od 11 do 19. Brojevi od 11 do 19 čuvaju starije oblike do kraja 18. stoljeća, npr. *jedenadeste*, *dvanadeste*, *trinadeste* i dr. Od 17. stoljeća potvrđuju se i stegnuti oblici, npr. *dvanajst*, *trinajst* i dr. Ti se brojevi kadšto sklanjaju, npr. GL *dvanadesteh*, *trinadesteh*, D *dvanadestem*, *trinadestem*, I *dvanadestemi*, *trinadestemi*.

Brojevi od 20 do 99. Brojevi 20 i 40 rijetko se potvrđuju oblicima *dvadeseti* i *četrdeseti* do kraja 18. stoljeća. Oblik *dvadeseti* stari je nominativ dvojine, a u obliku *četrdeseti* riječ je o ujednačavanju prema akuzativu dvojine. Najčešći oblici za brojeve 20 i 30, potvrđeni od 17. stoljeća, jesu *dvajset*, *dvadeset* i *trideset*. U njima se potvrđuje stari genitiv množine broja *deset* – *trideset*, *petdeset*, *šestdeset* i dr. Jedinice se vezuju s deseticama pomoću veznika *i*, npr. *sedemdeset i dveh vučenikov*.

Brojevi od 100 do 400. Stariji oblici brojeva 200 i 400 čuvaju se do kraja 16. stoljeća, npr. *do dviestie liet*, *dviestie dukatmi*, *čtirista dukat*. U njima se brojna imenica *sto* sklanja kao imenica srednjega roda nekadašnje *o*-sklonidbe – oblik *stie* označava nominativ i akuzativ dvojine, a oblik *sta* nominativ i akuzativ množine. Od 17. stoljeća potvrđuju se oblici brojeva *dvesto*, *tristo*, *četiristo* i dr. u kojima brojna imenica *sto* ostaje nepromjenljiva.

Broj 1000. Potvrđuje se hungarizmom *jezero*, ali se kadšto javljaju i oblici *tisuču* i *hiljada*.

Broj 1.000.000. Potvrđuje se imenicom *milion*.

Redni brojevi. Sklanjaju se prema pridjevnoj sklonidbi. Redni brojevi od 1. do 10. potvrđuju se oblicima *pervi, drugi, tretji* (s različitim fonetskim varijacijama), *četerti, peti, šesti, sedmi, osmi, deveti* i *deseti*. Do kraja 16. stoljeća redni brojevi od 11. do 19. potvrđuju se starijim oblicima u kojima prvi dio poprima oblik rednoga broja, npr. *druginadeste, tretinadeste, petinadeste, od petoganeste* i dr. Od 17. stoljeća ustalili su se oblici u kojima je drugi dio stegnut, a u prvome dijelu nema oznake rednosti, npr. *jedanajsti, dvanajsti, trinajsti, petnajsti* i dr. Redni broj 20. potvrđuje se oblicima *dvajseti* i *dvadeseti* do kraja 18. stoljeća. U složenih brojeva mogu se sklanjati oba dijela, npr. *vu dvadesetom i osmom dnevu*, ali češća je nepromjenljivost prvoga dijela, npr. *vu dvadeset i osmom dnevu*.

Brojni pridjevi i brojni prilozi. U KHKJ-u nalazimo potvrde za brojne pridjeve *dvoj* i *troj*, npr. *dvoja družina, dvojim se zakonom razme, dvoja je sumnja, jedni ali dvoji raki, dvojega serca ljudi, dojde dvoja, troja šalata, ovo šetuju oroslani dvoji* i dr. Običan je i brojni prilog *dvoje*, npr. *na dvoje lamljem*. Pridjevi i prilozi tvoreni od broja *četiri* i većih imaju karakterističan infiks *-er-*, npr. *od četvereh kvatrih, s četveroga se gizdost more poznati, četverim zakonom, četveroga dobra, peterobrojni, sedmerodelni* i dr.

U sljedećoj tablici prikazan je raspored množinskih i dvojinskih oblika u sklonidbi brojeva *dva, oba, tri* i *četiri* u kajkavskim tekstovima do kraja 18. stoljeća. Znakom / razdvajaju se oblici glavnih brojeva s različitim refleksom *jata*. Navedeni oblici označavaju sva tri roda.

GL	*dveju / dvieju, dveh / dvih*
	obejudveju, obih dviov / obodveh
	treh
	četireh, čtireh
D	*dvem*
	obodvem
	trem
	četirem
I	*dvema / dvima, dvemi / dvimi, dvem*
	obemadvema, obadvemi, obedvemi, obodvemi
	tremi / trimi
	četirimi / čtiremi / čtiriemi

Glagoli

U KHKJ-u izgubili su se oni glagolski oblici i kategorije koje je izgubio hrvatski jezik u cjelini – nestali su asigmatski aorist i pasivni particip prezenta, osim u ostatcima kao što su pridjevi *pitom* i *lakom*. Dvojina se u jednostavnih glagolskih oblika potvrđuje u prezentu, aoristu i imperfektu. Dvojinski i množinski oblici prezenta, aorista i imperfekta supostoje do sredine 17. stoljeća. Množina postaje dominantnim gramatičkim brojem početkom 17. stoljeća. Sindetična dvojina koja se rabi za imenovanje dvaju subjekata povezanih veznikom *i* nestaje već krajem 16. stoljeća. Glagolski prilozi sadašnji i prošli redovito ostvaruju množinske oblike. U složenih glagolskih oblika dvojina se potvrđuje u perfektu i kondicionalu prvom. Složeni glagolski oblici pokazuju da je gubitak dvojine najprije zahvatio pomoćni glagol *biti*, već krajem 16. stoljeća, a pedesetak godina kasnije glagolski pridjev radni i trpni. Od sredine 17. stoljeća više nema ni traga dvojinskim glagolskim oblicima. U raščlambi koja slijedi navodimo potvrđene glagolske oblike u KHKJ-u.

Infinitiv i supin

Tvorba. Infinitiv se tvori nastavcima *-ti* ili *-či*. Završno *-i* rijetko se gubi u KHKJ-u. Supin se sačuvao uz glagole kretanja, npr. *idu svoju oblastju zavjemat ali plienjat, vu te orsag idu prebivat, hodil je gledat*.

Prezent

Tvorba. Tvori se od prezentske osnove i nastavaka *-m, -š, -0, -mo, -te, -ju / -u / -e*.

Prvo lice jednine. Nastavak *-u* rabi se samo u glagola *hoteti*, npr. *hoču* (zanijekano *neču*), ali već od 16. stoljeća potvrđuju se oblici *hočem* (zanijekano *nečem, neščem*).

Treće lice množine. Kadšto se pod utjecajem govorne prakse potvrđuju nastavci postali ujednačavanjem prema 1. i 2. licu množine, npr. *bereju, gnjijeju, pleteju, rasteju; dolaziju, moliju, nosiju*. Takvi se oblici rabe od 16. stoljeća, ali nikada nisu potisnuli starije, kraće oblike.

Glagoli *biti* i *hoteti*. Nesvršeni prezent pomoćnoga glagola *biti* potvrđuje se oblicima: *jesem, jesi, je (jest), jesmo, jeste, jesu*. Enklitični oblici pomoćnoga glagola *biti* jesu: *sem, si, je, smo, ste, su*. Oblik *jest* u 3. licu jednine potvrđuje se do prve polovine 17. stoljeća, a kasnije rijetko. Oblik *jesu* u 3. licu množine postaje ujednačavanjem prema ostalim licima s početnim *je-*. Enklitični oblici pomoćnoga glagola *biti – sem, si, je, smo, ste* – postaju ujednačavanjem prema 3. licu množine *su*. Zanijekani nesvršeni prezent pomoćnoga glagola *biti* potvrđuje se oblicima: *nesem, nesi, neje (ne), nesmo, neste, nesu*. Rjeđe se potvrđuju oblici *nisem, nisi, nije (ni), nismo, niste, nisu*. Glagol *biti* u 2. i 3. licu jednine prezenta čuva nastavke nekadašnjih atematskih glagola. Svršeni prezent pomoćnoga glagola *biti* potvrđuje se oblicima: *budem, budeš, bude, budemo, budete, budu (buju, budeju)*. Kraći, stegnuti oblici *bum, buš, bu, bumo, bute, buju* rijetki su u KHKJ-u. Prezent pomoćnoga glagola *hoteti* potvrđuje se oblicima: *hoču / hočem, hočeš, hoče, hočemo, hočete, hote / hočeju*. Zanijekani prezent pomoćnoga glagola *hoteti* potvrđuje se oblicima: *neču / nečem, nečeš, neče, nečemo, nečete, nehte*. U pojedinih kajkavskih pisaca potvrđuju se oblici: 2. l. jd. *neščeš*, 3. l. jd. *nešče / nehče*, 3. l. mn. *neščeju / nešte / nečeju*. Kraći oblici *ču, češ, če, čemo, čete, šte / če* rijetko se rabe u KHKJ-u.

Glagol *moći*. Potvrđuje se oblicima: *morem, moreš, more, moremo, morete, mogu / moreju*. Oblik *moreju* češće se rabi od kraja 18. stoljeća. Zanijekani prezent potvrđuje se oblicima: *ne morem / nemrem, ne moreš / nemreš, ne more / nemre, ne moremo / nemremo, ne morete / nemrete, ne mogu / nemreju*. Oblici *nemrem, nemreš* i dr. u KHKJ ulaze pod utjecajem kajkavskih dijalekata.

Aorist

Tvorba. Tvori se od svršenih glagola nastavcima *-h, -0, -0, -smo, -ste, -še* i *-oh, -e, -e, -osmo, -oste, -oše*. Rijetko se tvori i od nesvršenih glagola.

Glagoli *biti* i *hoteti*. Pomoćni glagol *biti* ima oblike: *beh, be, be, besmo, beste, beše*. Pomoćni glagol *hoteti* ima oblike: *hoteh, hote, hote, hotesmo, hoteste, hoteše*. Potvrđuju se u tekstovima pisanima višim stilom kao što su nabožni tekstovi – od 17. stoljeća rijetko, a od 18. stoljeća vrlo rijetko.

Imperfekt

Tvorba. Tvori se od nesvršenih glagola nastavcima *-ah, -aše, -aše, -asmo, -aste, -ahu; -jah, -jaše, -jaše, -jasmo, -jaste, -jahu* i *-ijah, -ijaše, -ijaše, -ijasmo, -ijaste, -ijahu*. Rijetko se tvori od svršenih glagola.

Prvo lice jednine. Nastavak *-ijah* hrvatska je novotvorina, postao stapanjem nastavka *-ijeh* s nastavkom *-ah* (Jurišić).

Glagoli *biti* i *hoteti*. Pomoćni glagol *biti* ima oblike: *beh, beše, beše, besmo, beste, behu*. Pomoćni glagol *hoteti* ima oblike: *hoteh, hoteše, hoteše, hotesmo, hoteste, hotehu*. Potvrđuju se u tekstovima pisanima višim stilom kao što su nabožni tekstovi – od 17. stoljeća rijetko, a od 18. stoljeća vrlo rijetko.

Perfekt

Tvorba. Tvori se od enklitičnih oblika nesvršenog prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli. Naglašeni oblici pomoćnoga glagola kadšto se potvrđuju i kada nije riječ o upitnoj rečenici, npr. *poklekali jesu pred cirkvu; bili su tri osebujni tolvaji, koji vu onom deržanju vnogo zla činili jesu; vsa tri jesu svet ostavili*. Drugi način tvorbe jest pomoću oblika *bi* za sva lica u jednini i množini i glagolskoga pridjeva radnog. Tvorbeno je tada perfekt jednak kondicionalu prvom, ali značenje mu nije pogodbeno. Takav se perfekt rabi pri opisu događaja kojima se nije nazočilo, u koje se sumnjalo ili prenosilo iz druge ruke (Šojat), npr. *Bil se je negda prestrašil človek nekteri strašnoga ručanja zverja jednoga... gda bi se ada tak prestrašil, hitro je pobegel i... v veliku je neku jamu opal.*

Pluskvamperfekt

Tvorba. Tvori se od perfekta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i rjeđe nesvršeni glagoli. Rijetko se u 3. licu jednine tvori pomoću imperfekta ili aorista pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog, npr. *beše poginul; be skazal*. U ostalim licima jednine i množine takva je tvorba potvrđena do kraja 16. stoljeća.

Futur prvi

Tvorba. Tvori se od naglašenih oblika prezenta pomoćnoga glagola *hoteti* i infinitiva, npr. *hočem pravo i istino pitati i poleg pravde i pravice, vu vsakom doguvani zadovolščino včiniti, hoče im se serce genuti*. U KHKJ ta je tvorba ušla iz drugih dvaju naših narječja.

Futur drugi

Tvorba. Tvori se od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog, npr. *v drugoj strane budemo govorili; nikakove moči ti takovi listove ne budu imeli; svoj dug bude mogel vun vzeti*. Rijetki su stegnuti oblici futura drugog, npr. *ne bum nikaj več govoril; zutra bum za grehe plakal; kaplju vode želeli bute, da ne bute po luckeh hižah optekale*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Imperativ

Tvorba. Tvori se od infinitivne ili, rjeđe, prezentske osnove nastavcima *-0, -mo, -te; -j, -jmo, -jte; -i, -emo, -ete*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Treće lice jednine i množine. Za izricanje zapovijedi 3. licu služi složeni oblik od čestica *da* ili *naj* i prezenta, npr. *da se imaju obderžavati, da mi imaju plemenita bratija Kučani moje peneze rečene povernuti; naj se tomu takvomu meštrija prepovi, naj mu se delo prepoveda*. Čestica *nek(a)* rabi se rijetko u onih pisaca koji se žele približiti čakavskom i štokavskom čitateljstvu. Drugi je način tvorbe pomoću prezenta glagola *imati* i infinitiva, npr. *videti ima se; ima se dati; niema biti po nikakovoj perni*. Do kraja 18. stoljeća čuvaju se stari oblici, npr. *budi postavljen; hvala bodi sinu Davidovomu; ne daj Bog; zdravo budi malo dete, budi ti dika ne nebe*.

Prvo i drugo lice množine. U glagola s tematskim morfemom *-e* potvrđuju se nastavci *-emo, -ete* gdje početno *e-* postaje od nekadašnjega *jata*, npr. *beremo, berete; gledemo, gledete*. U glagola s tematskim morfemom *-i* potvrđuju se isti nastavci gdje početno *e-* postaje ujednačavanjem prema nastavcima postalim od nekadašnjega *jata*, npr. *hvalemo, hvalete; molemo, molete; oblecemo, oblecete*. U pojedinih se pisaca rijetko potvrđuju nastavci *-imo, -ite*, i to uglavnom u onih koji inače u svoje tekstove svjesno unose čakavske i štokavske jezične osobitosti.

Analitički imperativ. Tvori se niječnim oblikom *naj* / *najte*, postalim od 3. lica jednine imperativa *ne haj*, i infinitivom, npr. *naj spati; najte povedati*.

Kondicional prvi

Tvorba. Tvori se od nenaglašenoga oblika aorista pomoćnoga glagola *biti* (samo oblikom *bi*) i glagolskoga pridjeva radnog, npr. *hotel bi je k sebe odkupiti; bi človek vliezel; ako bi sudec gledal; mi bi bili spravljeni; mi kak bi mogli*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Kondicional drugi

Tvorba. Tvori se od kondicionala prvoga pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog, npr. *bil bi pisal, bila bi pazila*.

Aktivni particip prezenta (glagolski prilog sadašnji)

Tvorba. Tvori se tako da se obliku 3. lica množine prezenta doda nastavak *-či*. Imaju ga nesvršeni glagoli, a vrlo rijetko svršeni glagoli. Završno *-i* često može izostati. Oblici sa završnim i bez završnoga *-i* potvrđuju se u jednakom omjeru. Navedeni se

particip sklanja prema zamjenično-pridjevnoj sklonidbi, npr. *grešečega, hotečemu, izpunavajuča, moleče, taječega, ufajučeh, vezajučeh*.

Glagol *hoteti*. Potvrđuje se oblicima *hoteči, hotejuči*.

Aktivni particip preterita prvi (glagolski prilog prošli)

Tvorba. Tvori se tako da se infinitivnoj osnovi dodaju nastavci *-ši* i *-vši*, npr. *poklekši, rekši, vergši; hotevši, videvši*. Imaju ga svršeni glagoli, a nesvršeni rijetko. Glagoli čija infinitivna osnova završava na *-e*, podrijetlom od nekadašnjega prednjega nosnog samoglasnika, između osnove i nastavka umeću glas *m*, npr. *vzemši, vziemši*.

Aktivni particip preterita drugi (glagolski pridjev radni)

Tvorba. Tvori se od infinitivne osnove nastavcima *-l, -la, -lo, -li, -le, -la*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Pasivni particip preterita (glagolski pridjev trpni)

Tvorba. Tvori se od infinitivne ili rjeđe prezentske osnove nastavcima *-n, -na, -no, -ni, -ne, -na; -en, -ena, -eno, -eni, -ene, -ena; -t, -ta, -to, -ti, -te, -ta*.

Tronarječni (hibridni) hrvatski književni jezik

Imenice muškoga i srednjeg roda

Od nekadašnjih praslavenskih i općeslavenskih mnogobrojnih tipova imeničnе sklonidbe muškoga i srednjeg roda (*o-/jo-* i *n*-sklonidba imenica obaju rodova, *u-* i *i*-sklonidba imenica muškoga roda, *t-* i *s*-sklonidba imenica srednjega roda) održala se samo glavna sklonidba imenica u koju su prešle sve ostale imenične sklonidbe. Ipak, imenice nekadašnje *u*-sklonidbe zadržale su pojedine stare nastavke u nominativu i vokativu (*sinove, volove*), genitivu (*sinov, volov*) i instrumentalu množine (*sinmi, volmi*). Imenice nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda zadržale su pojedine stare nastavke u lokativu (*puti*) i instrumentalu jednine (*putem*) te akuzativu (*gosti, puti*) i instrumentalu množine (*gostmi*). Imenice nekadašnje *n*-sklonidbe obaju rodova zadržale su stari nastavak u genitivu (*dne*) i instrumentalu jednine (*dnem*), te nominativu (*dvorane, hrstjane*) i lokativu množine (*dneh*). Imenice nekadašnje *t*-sklonidbe srednjega roda zadržale su stari nastavak u dativu jednine (*deteti*; u pisaca 16. stoljeća). Imenice nekadašnje *s*-sklonidbe srednjega roda čuvaju stare nastavke u nominativu (*čudesa, vušesa*) i genitivu množine (*čudes, vušes*). Premda su različite imenične sklonidbe prešle u onu glavnu, ipak su zadržale stare sufikse u jednini (sufiks *-et-* iz *t*-sklonidbe imenica srednjega roda), u množini (sufiks *-ov-* iz *u*-sklonidbe imenica muškoga roda i sufiks *-es-* iz *s*-sklonidbe srednjega roda) ili u oba broja (sufiks *-en-* iz *n*-sklonidbe imenica obaju rodova).

Valja naglasiti da je i glavnu sklonidbu imenica obaju rodova, nekadašnju *o-/jo*-sklonidbu, zahvatila pojava mlađih nastavaka postalih ujednačavanjem prema drugim imeničnim sklonidbama.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u THKJ-u, dok oni u zagradama javljaju se u jednome dijelu te pismenosti. Nastavci razdvojeni znakom / pripadaju različitim osnovama prema palatalnosti stražnjega suglasnika. Prva tablica donosi podatke o ukupnom morfološkom inventaru, tj. o svim potvrđenim nastavcima, dok ostale tablice oprimjeruju nastavačni inventar s obzirom na opreku po palatalnosti. O distribuciji nastavaka detaljnije v. napomene. Kada u napomenama piše da je pojedini nastavak uopćen ili se ne navodi pripadnost s obzirom na palatalnost osnove, tada se podrazumijeva da se rabi za obje imenične osnove. Opreka po palatalnosti navodi se samo u onim primjerima kad se nastavak ne potvrđuje u obje-

ma imeničnim osnovama. Dvojinski oblici posebno se tumače u napomenama u okviru svake imenične sklonidbe.

Glavna sklonidba imenica muškoga i srednjeg roda

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	m. rod	sr. rod
	Jednina:		Množina:	
N	*-0*	*-o/-e*	*-i* *(-ove, -ovi)*	*-a*
G	*-a*		*-0, -i* *(-eh, -evih -ih, -ov/-ev)*	*-0, -i*
D	*-u*		*-om/-em* *(-ovom)*	*-om/-em*
A	*-0* (n.) *-a* (ž.)	*-o/-e*	*-e, -i* *(-ove)*	*-a*
V	*-e, -u* *(-0)*	*-o/-e*	*-i* *(-ove, -ovi)*	*-a*
L	*-e, -i, -u*		*-ih* *(-eh, -i, -ovih)*	*-ih* *(-ah, -eh, -oh)*
I	*-om/-em*		*-mi* *(-i, -ovi/-evi)*	*-i, -mi*

Primjeri za imenice m. roda

	Jednina:		Množina:	
N	*grad*	*muž*	*gradi*	*muži*
G	*grada*	*muža*	*grad, gradi*	*muž, muži*
D	*gradu*	*mužu*	*gradom*	*mužem*
A	*grad*	*muža*	*grade, gradi*	*muže, muži*
V	*grade, gradu*	*muže, mužu*	*gradi*	*muži*
L	*grade, gradi, gradu*	*muži, mužu*	*gradih*	*mužih*
I	*gradom*	*mužem*	*gradmi*	*mužmi*

Primjeri za imenice sr. roda

	Jednina:		Množina:	
N	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
G	*sela*	*polja*	*sel, seli*	*polj, polji*
D	*selu*	*polju*	*selom*	*poljem*
A	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
V	*selo*	*polje*	*sela*	*polja*
L	*sele, seli, selu*	*polji, polju*	*selih*	*poljih*
I	*selom*	*poljem*	*seli, selmi*	*polji*

Napomene

Vokativ jednine

Nastavak *-0*. Izgubio se poseban oblik za vokativ imenica muškoga roda i izjednačio se s oblikom nominativa. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, npr. *o pakal.*

Nastavak -*e*. Stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *o*-sklonidbe. Uopćen je nepalatalni nastavak, npr. *cesare predobri, o vrače.*

Nastavak -*u*. Stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *jo*-sklonidbe. Uopćen je palatalni nastavak, npr. *gradu, tovarišu.*

Lokativ jednine

Nastavak -*e*. Stari nastavak za imenice obaju rodova nekadašnje *o*-sklonidbe. Potvrđuje se u imenica obaju rodova nepalatalnih osnova, npr. *po Vazme, na našem meste.*

Nastavak -*i*. Stari nastavak za imenice muškoga roda *i*- i *jo*-sklonidbe te srednjeg roda nekadašnje *jo*-sklonidbe. Uopćen je palatalni nastavak, npr. *va vinogradi, va ognji, v vini, v skrovišći.*

Nastavak -*u*. Njegovo podrijetlo većina slavista tumači ujednačavanjem prema lokativu jednine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe, ali jednako je moguće istovremeno ujednačavanje prema dativu jednine imenica nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe (Matasović) Uopćen je nastavak za oba roda, npr. *v nauku, po očenašu, po čelu, po naslajenju.*

Nominativ / vokativ množine

Nastavak -*ove*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu množine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, npr. *valove, darove.*

Nastavak -*ovi*. Postaje stapanjem sufiksa *-ov-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s *-i* iz imenica muškoga roda nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, npr. *bogovi, vozovi.*

Genitiv množine

Nastavak -*0*. Stari (nulti) nastavak za imenice obaju rodova. Potvrđuje se često, npr. *iz mnozih jazik, od harač, žit, jaj.*

Nastavak -*eh*. Postaje ujednačavanjem prema lokativnom nastavku *-eh*. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda palatalnih osnova, npr. *trih kraljeh dan.*

Nastavak -*evih*. Postaje stapanjem elementa *-ev-*, podrijetlom iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe, s mlađim nastavkom *-ih* iz lokativa množine. Nastavak *-evih* potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda palatalnih osnova, npr. *s krvjom junac i jarcevih.*

Nastavak -*i*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu množine imenica nekadašnje *i*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko za oba roda, npr. *ljudi, muži, kraljestvi, predanji.*

Nastavak -*ih*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu množine imenica nekadašnje *i*-sklonidbe muškoga roda dodavanjem suglasnika *h* iz zamjenično-pridjevne sklonidbe. Neki slavisti smatraju mogućim i drukčiji razvoj nastavka *-ih* – ujednačavanjem prema lokativnom nastavku (Fancev). Potvrđuje se u imenica muškoga roda, npr. *svrhu dvanadeste stolih, po vsem vladanju galilejskih krajih.*

Nastavci -*ov*/-*ev*. Podrijetlom jesu iz genitiva množine imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. Nastavak *-ov* potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, a nastavak *-ev* u palatalnih osnova, npr. *načinov, zavetov, kraljev, konjev.*

Dativ množine

Nastavak -*ovom*. Postaje stapanjem sufiksa *-ov-*, preuzetog iz drugih množinskih padeža s dativnim nastavkom *-om*. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova koje potječu od nekadašnje *u*-sklonidbe, npr. *sinovom.*

Akuzativ množine

Nastavak -*e*. Podrijetlom jest stari nastavak za imenice muškoga roda nekadašnje *jo*-sklonidbe. Uopćen je palatalni nastavak, npr. *tate, konje.*

Nastavak -*i*. Podrijetlom jest stari nastavak za imenice muškoga roda više (*o*-, *i*-, *u*- i *n*-) nekadašnjih sklonidbi. Uopćen je nepalatalni nastavak, npr. *posti, ključi.*

Nastavak -*ove*. Postaje stapanjem sufiksa *-ov-*, preuzetog iz drugih množinskih padeža s akuzativnim nastavkom *-e*. Rijetko se potvrđuje u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, npr. *zidove, bogove.*

Lokativ množine

Nastavak -*ah*. Njegov postanak pojedini slavisti (Ivšić) tumače ujednačavanjem prema nominativu množine (*sela-h*; završno *-h* preuzima se iz staroga lokativa). Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda u pisaca 16. stoljeća, npr. *na ramenah, va vladanjah.*

Nastavak -*eh*. Stari nastavak za imenice obaju rodova više (*o*-, *i*- i *n*-) nekadašnjih sklonidbi nakon provedene vokalizacije *šva*. Potvrđuje se rijetko kao uopćen nepalatalni nastavak za oba roda, npr. *gradeh, krajeh, mesteh, jajeh.*

Nastavak -*i*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu množine imenica nekadašnje *i*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica muškoga roda, npr. *va onih četirih muži.*

Nastavak -*ih*. Podrijetlom jest iz imenica obaju rodova nekadašnje *jo*-sklonidbe. Potvrđuje se često kao uopćen palatalni nastavak za oba roda, npr. *grisih, običajih, mestih, spraviščih.*

Nastavak -*oh*. Njegov postanak u imenica srednjega roda pojedini slavisti (Fancev) tumače stapanjem staroga dativnog nastavka *-om* s lokativnim nastavkom. Potvrđuje se rijetko u imenica srednjega roda nepalatalnih osnova, npr. *tloh*.

Nastavak -*ovih*. Postaje stapanjem sufiksa *-ov-* iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s nastavkom *-ih*. Rijetko se potvrđuje u imenica muškoga roda, npr. *gradovih*.

Instrumental množine

Nastavak -*i*. Stari nastavak. Potvrđuje se u imenica muškoga roda u pisaca 16. stoljeća, a u imenica srednjega roda do kraja 17. stoljeća, npr. *s pasi, s konji, imeni, polji*.

Nastavak -*mi*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine imenica nekadašnjih drugih sklonidbi (*i*-sklonidbe, *u*-sklonidbe i *n*-sklonidbe muškoga roda). Potvrđuje se u imenica obaju rodova nepalatalnih osnova, npr. *za plotmi, glasmi, ustmi, vratmi*.

Nastavci -*ovi*/-*evi*. Postaju stapanjem sufikasa *-ov-*/*-ev-*, preuzetih iz drugih množinskih padeža imenica nekadašnje *u*-sklonidbe s nastavkom *-i*. Nastavak *-ovi* potvrđuje se u imenica muškoga roda nepalatalnih osnova, a nastavak *-evi* u palatalnih osnova. Potvrđuje se rijetko u pisaca 16. stoljeća, npr. *z darovi, z kraljevi*.

Dvojina

U pojedinih pisaca 16. stoljeća čuvaju se dvojinski oblici u genitivu i lokativu (*dviju človeku, dviju moru*) i dativu i instrumentalu (*dvima gospodinoma, dvima čudesoma*). U svim razdobljima u THKJ-u čuvaju se dvojinski oblici u nominativu, akuzativu i vokativu (*dva grada, oba brata, dve vedre, dvi godišći*). U imenica srednjega roda nastavak *-e* potvrđuje se u nepalatalnih, a nastavak *-i* u palatalnih osnova.

Imenice ženskoga roda

Od nekadašnjih praslavenskih i općeslavenskih tipova imenične sklonidbe ženskoga roda (*a-*/*ja*-sklonidba, *i*-sklonidba, *v*-sklonidba i *r*-sklonidba) održale su se samo dvije sklonidbe imenica – ona glavna u koju je prešla glavnina nekadašnjih imenica *v*-sklonidbe i *r*-sklonidbe, i ona druga imenica *i*-sklonidbe. Imenice nekadašnje *v*-sklonidbe uglavnom se sklanjaju prema glavnoj sklonidbi, osim imenica *kerv* i *ljubav* koje se sklanjaju kao imenice čija osnova završava na suglasnik, dakle prema *i*-sklonidbi. Imenice nekadašnje *r*-sklonidbe zadržale su pojedini stari nastavak u genitivu jednine (*hćere*). Premda su različite imenične sklonidbe uglavnom prešle u onu glavnu, ipak su zadržale stare sufikse u jednini i množini (sufiks *-v-* iz imenica *v*-sklonidbe i sufiks *-er-* iz imenica *r*-sklonidbe).

Valja naglasiti da je i glavnu sklonidbu imenica ženskoga roda, nekadašnju *a-*/*ja*-sklonidbu, te u imenica *i*-sklonidbe, zahvatila pojava mlađih nastavaka postalih ujednačavanjem prema drugim sklonidbama koji se javljaju u svim razdobljima u THKJ-u.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u THKJ-u, dok oni u zagradama javljaju se u jednome dijelu te pismenosti. Nastavci razdvojeni znakom / pripadaju različitim osnovama prema palatalnosti stražnjega suglasnika. Prva tablica donosi podatke o ukupnom morfološkom inventaru, tj. o svim potvrđenim nastavcima, dok ostale tablice oprimjeruju nastavačni inventar s obzirom na opreku po palatalnosti. O distribuciji nastavaka detaljnije v. napomene. Kada u napomenama piše da je pojedini nastavak uopćen ili se ne navodi pripadnost s obzirom na palatalnost osnove, tada se podrazumijeva da se rabi za obje imenične osnove. Opreka po palatalnosti navodi se samo u onim primjerima kad se nastavak ne potvrđuje u objema imeničnim osnovama. Dvojinski oblici posebno se tumače u napomenama u okviru svake imenične sklonidbe.

Glavna sklonidba imenica ženskoga roda

Gramatički morfemi

	Jednina:	Množina:
N	*-a*	*-e*
G	*-e*	*-0* *(-i, -ov/-ev)*
D	*-e, -i*	*-am*
A	*-u*	*-e, -i*
V	*-o* *(-e, -a)*	*-e*
L	*-e, -i*	*-ah*
I	*-u* *(-om)*	*-ami*

Primjeri

	Jednina:		Množina:	
N	*žena*	*duša*	*žene*	*duše*
G	*žene*	*duše*	*žen*	*duš*
D	*žene, ženi*	*duši, duše*	*ženam*	*dušam*
A	*ženu*	*dušu*	*ženi, žene*	*duše*
V	*ženo*	*dušo*	*žene*	*duše*
L	*žene, ženi*	*duši, duše*	*ženah*	*dušah*
I	*ženu*	*dušu*	*ženami*	*dušami*

Napomene

Dativ / lokativ jednine

Nastavak *-e*. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *a-* i *v*-sklonidbe. Potvrđuje se kao uopćen nepalatalni nastavak, npr. *pri zlobe i nepravde, v žaje.*

Nastavak *-i*. Podrijetlom jest iz imenica više (*ja-*, *v-* i *r-*) nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se kao uopćen palatalni nastavak, npr. *va diki, k hiži.*

Vokativ jednine

Nastavak *-a*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu jednine. Potvrđuje se rijetko, npr. *aj dobri sluga, o bratja moja.*

Nastavak *-e*. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica palatalnih osnova, npr. *duše moja.*

Nastavak *-o*. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *a*-sklonidbe. Potvrđuje se kao uopćen nepalatalni nastavak, npr. *ženo, kućo.*

Instrumental jednine

Nastavak *-om*. Najčešće se tumači ujednačavanjem prema sklonidbi imenica muškoga i srednjeg roda nekadašnje *o-/jo*-sklonidbe. Potvrđuje se u pisaca 16. stoljeća, npr. *z ovakvom himbom, vsom dušom tvojom.*

Genitiv množine

Nastavak *-i*. Podrijetlom jest iz imenica *i*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u imenica nepalatalnih osnova u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *mazdi, mnanjbi.*

Nastavci *-ov/-ev*. Podrijetlom jesu iz imenica nekadašnje *u*-sklonidbe. Potvrđuju se u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *besidof, nevoljev.*

Akuzativ množine

Nastavak *-e*. Podrijetlom jest iz imenica nekadašnje *ja*-sklonidbe. Pretežit nastavak u svim razdobljima u THKJ-u. Potvrđuje se kao uopćen palatalni nastavak, npr. *hvale zdavši, zemlje svoje.*

Nastavak *-i*. Podrijetlom jest iz imenica više (*a-*, *v-* i *r-*) nekadašnjih sklonidbi. Potvrđuje se rijetko u imenica nepalatalnih osnova, npr. *na ruki svoje, kad hvali vzda.*

Dvojina

Pojedini dvojinski oblici čuvaju se u dativu i instrumentalu (*dvima verugama*).

I-sklonidba ženskoga roda

Gramatički morfemi

	Jednina:	Množina:
N	*-0*	*-i*
G	*-i*	*-i* *(-0)*
D	*-i* *(-e)*	*-am*
A	*-0*	*-i*
V	*-i* *(-0)*	*-i*
L	*-i* *(-e)*	*-ah* *(-eh, -ih)*
I	*-ju* *(-jom, -jum, -om, -u)*	*-ami* *(-mi)*

Primjeri

	Jednina:	Množina:
N	*kost*	*kosti*
G	*kosti*	*kosti*
D	*kosti*	*kostam*
A	*kost*	*kosti*
V	*kosti*	*kosti*
L	*kosti*	*kostah*
I	*kostju*	*kostami*

Napomene

Dativ / lokativ jednine

Nastavak *-e*. Postaje ujednačavanjem prema dativu i lokativu jednine imenica nekadašnje *a*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko, npr. *suprot Božjej zapovede.*

Vokativ jednine

Nastavak *-0*. Postaje ujednačavanjem prema nominativu jednine. Potvrđuje se rijetko u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *o smrt, o naša kripost.*

Instrumental jednine

Nastavak *-jom*. Postaje stapanjem nastavka *-ju* s mlađim *-om* imenica ženskoga roda. Potvrđuje se rijetko u pisaca 16. stoljeća, a kasnije češće, npr. *soljom, smrtjom.*

Nastavak *-ju*. Stari nastavak. Potvrđuje se često, npr. *obitelju, oblastju.*

Nastavak *-jum*. Postaje stapanjem nastavka *-ju* sa završnim *-m* iz mlađega nastavka imenica ženskoga roda. Potvrđuje se rijetko u pisaca 16. stoljeća, npr. *ž njega obiteljum.*

Nastavak *-om*. Postaje ujednačavanjem prema mlađemu nastavku instrumentala imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *zapovidom, noćom.*

Nastavak *-u*. Postaje ujednačavanjem prema stegnutome nastavku u instrumentalu jednine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se u pojedinih pisaca 16. stoljeća, npr. *koristu, pametu, svetostu.*

Genitiv množine

Nastavak *-0*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se rijetko u pisaca 16. stoljeća, npr. *od predobrih i presvetih kripost.*

Dativ množine

Nastavak *-am*. Postaje ujednačavanjem prema dativu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se često u pisaca 16. stoljeća, npr. *lažam, vlastam, zapovidam.*

Lokativ množine

Nastavak *-ah*. Postaje ujednačavanjem prema lokativu množine imenica nekadašnje imenica *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se često u pisaca 16. stoljeća, npr. *ričah, stvarah, žalostah*.

Nastavak *-eh*. Stari nastavak. Potvrđuje se u pisaca 16. stoljeća, npr. *napasteh, vlasteh*.

Nastavak *-ih*. Početno *-i* postaje ujednačavanjem prema nominativu množine. Potvrđuje se u pisaca 16. stoljeća, npr. *vlastih, pogibelih*.

Instrumental množine

Nastavak *-ami*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu množine imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe. Potvrđuje se često u pisaca 16. stoljeća, npr. *čarami, ričami, zapovedami*.

Nastavak *-mi*. Stari nastavak. Već u pisaca 16. stoljeća rijedak je nastavak, npr. *napastmi, pomastmi*.

Dvojina

U svim razdobljima u THKJ-u ostvaruju se dvojinski oblici u nominativu, akuzativu i vokativu (*oči, uši*), genitivu i lokativu (*očiju, ušiju*) i u dativu i instrumentalu (*očima, ušima*).

Zamjenice

Sustav ličnih zamjenica uglavnom je očuvan iz praslavenskoga jezika, kao i sustav neličnih zamjenica, ali imenična je sklonidba izvršila znatan utjecaj na njihovu sklonidbu, osobito u množini. Nelične zamjenice (pokazne, posvojne, povratno-posvojna zamjenica *svoj*, upitno-odnosne i neodređene) razlikuju se od ličnih morfološki i sintaktički. Nelične zamjenice sklanjaju se jedinstvenom zamjenično-pridjevnom sklonidbom koja ima dvije inačice – nepalatalnu i palatalnu. Po nepalatalnoj se sklanjaju zamjenice kojima je krajnji suglasnik osnove bio tvrd, a po palatalnoj one sa završnim mekim suglasnikom osnove. Međutim, kao rezultat izjednačivanja pridjevnih i zamjeničnih nastavaka, a tako i različitih nastavaka iza palatalnih i nepalatalnih suglasnika, u pojedinim razdobljima u THKJ-u nadvladali su jedni ili drugi nastavci.

U tablicama koje slijede nastavci izvan okruglih zagrada ostvaruju se u svim razdobljima u THKJ-u, dok oni u zagradama ili se potvrđuju razmjerno rijetko sve do kraja 17. stoljeća ili se potvrđuju u jednome dijelu te pismenosti.

Lične zamjenice za prvo i drugo lice

	Jednina:			Množina:	
N	*ja*	*ti*	–	*mi*	*vi*
G	*mene, mane*	*tebe*	*sebe*	*nas (njiju, niju)*	*vas*
D	*mni, meni, mani, mi*	*tebi, ti*	*sebi, si*	*nam (nama)*	*vam (vama)*
A	*mene, me*	*tebe, te*	*sebe, se*	*nas*	*vas*
V	–	–	–	–	–
L	*mni, meni, mani*	*tebi*	*sebi*	*nas (njiju, niju)*	*vas*
I	*mnu, manu, mnom, manom*	*tobu, tobom*	*sobu, sobom*	*nami (nama)*	*vami (vama)*

Napomene

Dativ / lokativ jednine. Nastavak *-i* u oblicima *mni*, *mani*, *meni*, *tebi* i *sebi* postaje ujednačavanjem prema enklitikama *mi* i *ti* (Matasović). Starije je tumačenje da je riječ o ujednačavanju prema imenicama nekadašnje *ja*-sklonidbe (Jurišić).

Akuzativ jednine. Enklitike *me*, *te* i *se* starijeg su postanja u odnosu na mlađe, pune oblike zamjenica, *mene*, *tebe* i *sebe*, koji postaju ujednačavanjem prema genitivu.

Instrumental jednine. Stegnuti oblici *mnu*, *manu*, *tobu* i *sobu* staroga su postanja u odnosu na mlađe oblike *mnom*, *manom*, *tobom* i *sobom* koji postaju ujednačavanjem prema mlađem nastavku u imenica nekadašnje *a-/ja*-sklonidbe (Jurišić).

Genitiv / lokativ množine. Oblici *njiju* i *niju* postaju ujednačavanjem prema genitivu i lokativu dvojine. Isključivo se upotrebljavaju u kontekstu koji zahtijeva dvojnost, ali i tamo dominiraju množinski oblici.

Dativ / instrumental množine. Oblici *nama* i *vama* postaju ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Isključivo se upotrebljavaju u kontekstu koji zahtijeva dvojnost, ali i tamo dominiraju množinski oblici.

Lične zamjenice za treće lice

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*on*	*ono*	*ona*	*oni*	*ona*	*one*
G	*njega, ga*		*njeje (nje)*	*njih, jih*		
D	*njemu, mu*		*njoj, joj (njej)*	*njim, jim, im (njima)*		
A	*njega, ga, nj*	*njega, ga*	*nju, ju*	*nje, je, njih, jih, ih*		
V	–		–	–		
L	*njem*		*njoj (njej)*	*njih*		
I	*njim*		*nju, njom*	*njimi, jimi, imi (njima)*		

Napomene

Genitiv jednine. Nestegnuti oblik *njeje* i stegnuti *nje* staroga su postanja. Oblik *njeje* potvrđuje se češće.

Dativ jednine. Oblik *njej* staroga je postanja. Potvrđuje se rijetko u pisaca 16. stoljeća. Oblik *njoj* postaje ujednačavanjem prema nepalatalnoj zamjeničnoj sklonidbi, npr. *toj*, *ovoj*. Potvrđuje se često u svim razdobljima u THKJ-u. Enklitika *joj* postaje ujednačavanjem prema nepalatalnoj zamjeničnoj sklonidbi. Enklitični su oblici nastali odbacivanjem početnih *nje-* u zamjenica muškoga i srednjeg roda i *n-* u zamjenica ženskoga roda.

Lokativ jednine. Za oblike *njej* i *njoj* v. napomenu o dativu jednine.

Instrumental jednine. Stegnuti oblik *nju* staroga je postanja u odnosu na oblik *njom* koji postaje ujednačavanjem prema nepalatalnoj zamjeničnoj sklonidbi, npr. *tom*, *ovom*.

Dativ / instrumental množine. Oblik *njima* postaje ujednačavanjem prema dativu i instrumentalu dvojine. Isključivo se upotrebljava u kontekstu koji zahtijeva dvojnost, ali i tamo dominiraju množinski oblici.

Akuzativ množine. Enklitika *je* starijeg je postanja u odnosu na mlađu *ih* koja postaje ujednačavanjem prema genitivu.

Nelične zamjenice

U tablicama koje slijede nastavci u okruglim zagradama jesu dublete, moguće u svim razdobljima u THKJ-u, ali rjeđe u odnosu na nastavke izvan okruglih zagrada. Znak / rastavlja nastavke različitih osnova prema palatalnosti završnoga suglasnika, a znak // označuje mogućnost paralelne uporabe nominativnoga ili genitivnog nastavka uz imenice muškoga roda koje označuju što neživo. Vokativ je potvrđen samo u posvojnih zamjenica.

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	-0, -i	-o/-e	-a	-i	-a	-e
G	-oga/-ega (-iga, -og/-eg)		-e	-ih		
D	-omu/-emu		-oj/-ej	-im		
A	-0, -i // -oga/-ega (-iga, -og/-eg)	-o/-e	-u	-e (-i)	-a	-e
V	–	–	–	–	–	–
L	-om/-em (-im, -omu/-emu)		-oj/-ej	-ih		
I	-im		-u (-om)	-imi		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	ov, ovi	ovo	ova	ovi	ova	ove
G	ovoga		ove	ovih		
D	ovomu		ovoj	ovim		
A	ov, ovi // ovoga	ovo	ovu	ove	ova	ove
V	–	–	–	–	–	–
L	ovom		ovoj	ovih		
I	ovim		ovu	ovimi		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	naš	naše	naša	naši	naša	naše
G	našega		naše	naših		
D	našemu		našoj	našim		
A	naš // našega	naše	našu	naše	naša	naše
V	naš	naše	naša	naši	naša	naše
L	našem		našoj	naših		
I	našim		našu	našimi		

Napomene

Nominativ jednine

Pokazne zamjenice. U svim razdobljima u THKJ-u potvrđuju se oblici *ov*, *on* i *ovi*, *oni*. Potvrđuju se tri oblika zamjenice *taj* – *ta* (najčešći), *taj* i *taje* (rijetko). Pokazna zamjenica *s*, u značenju *ovaj*, očuvala se samostalno u oblicima *sa* (često) i *si* (rijetko). Oblik *saj* nije potvrđen u istraženim tekstovima. U zamjenica *ta isti*, *ta ista*, *ta isto* sklanjala su se oba dijela, npr. G *toga istoga*, D *tomu istomu* i dr.

Upitno-odnosne zamjenice. U svim razdobljima u THKJ-u jednako je zastupljena upitno-odnosna zamjenica za živo *kto*, *tko* i *gdo*, a za neživo *ča*, *čto* i mlađe *što*. Od tih osnova upotrebljavaju se zanijekani oblici neodređenih zamjenica *niktor(e)*, *nitkor(e)*, *nigdo(re)* / *ničto*, *ništo*, *ništare*, *ništar*. Upitno-odnosna zamjenica za pripadanje ima dva književna oblika – *čiji*, *čija*, *č(i)je* i *čigov*, *čigova*, *čigovo*. Upitno-odnosna zamjenica za živo, u svim razdobljima u THKJ-u, ima dva ravnopravna oblika – *ki* i *koji*.

Posvojne zamjenice. Kadšto mogu primiti određeni oblik pridjeva, npr. *sluga moji*, *psalam moji*, *njegovi sin*.

Genitiv jednine

Posvojne zamjenice. Oblici *mojega, tvojega* vrlo su rijetki. Dominantni su stegnuti oblici, npr. *moga, tvoga*. Nastavak *-iga* potvrđuje se iza palatalnoga suglasnika, npr. *otca vašiga, otca našiga, tvojiga*. Taj se nastavak može tumačiti ujednačavanjem prema *-i-* iz množinskih nastavaka, a ne utjecajem slovenskih govora (Fancev).

Povratno-posvojna zamjenica. Češći je stegnuti oblik *svoga*, dok je nestegnut oblik *svojega* rijedak.

Dativ jednine

Posvojne zamjenice. U zamjenica ženskoga roda redovito se javljaju dva nastavka: *-oj*, za nepalatalne i palatalne osnove, npr. *njegovoj, mojoj* i *-ej*, samo za palatalne osnove, npr. *mojej, tvojej*.

Povratno-posvojna zamjenica. Za ženski rod potvrđuju se dva punopravna oblika – *svojoj* i *svojej*.

Lokativ jednine

Pokazne zamjenice. Nastavci *-omu/-emu* postaju ujednačavanjem prema dativu jednine (Fancev).

Posvojne zamjenice. Česti su oblici *mojem, tvojem*. Nastavak *-im* potvrđuje se iza palatalnoga suglasnika, npr. *v mojim pismu, pri našim vremenu, va našim razumu*. Taj se nastavak obično tumači ujednačavanjem prema instrumentalu jednine te prema samoglasniku *-i-* u množinskim nastavcima (Rešetar, Fancev). U zamjenica ženskoga roda vrijedi isto što je rečeno u napomeni o dativu jednine. Oblici zamjenica za treće lice jednine ženskoga roda mogu se sklanjati prema imenskoj i pridjevnoj sklonidbi, npr. *njegovi / njegovoj*. Imenski oblici u 17. stoljeću vrlo su rijetki.

Povratno-posvojna zamjenica. Redovito se potvrđuju puni oblici *svojem* i *svojim*. Za ženski rod potvrđuju se dva punopravna oblika – *svojoj* i *svojej*.

Instrumental jednine

Pokazne i posvojne zamjenice. U zamjenica muškoga i srednjeg roda uopćen je palatalni zamjenični nastavak, npr. *s ovim, s onim; s njegovim, s njihovim*. U zamjenica ženskoga roda kadšto se potvrđuje nastavak *-um*, postao stapanjem staroga stegnutoga nastavka *-u* sa završnim *-m* iz mlađega nastavka imenica ženskoga roda.

Množina

Pokazne i posvojne zamjenice. U kosim padežima svih rodova u množini uopćeni su palatalni zamjenični nastavci ili su rezultat ikavskoga refleksa *jata*, npr. GL *tih, tvojih*, D *tim, tvojim*, I *timi, tvojimi*. U akuzativu je uopćen palatalni zamjenični nastavak *-e*, a rijetko se potvrđuje nepalatalni nastavak *-i*, npr. *va oni dani*.

Dvojina

Pokazne zamjenice. Sačuvana jest u svezama riječi koje označavaju parnosimetrične dijelove tijela, npr. NAV *oči tvoji, uši svoji*, DI *očima našima, z vašima ušima*, a uz brojeve *dva* i *oba* bilježi se vrlo rijetko, npr. N *ovi dvi besidi*, L *va oviju dveju prviju kapitulih, va oviju dviju epistolah*.

Pridjevi

U THKJ-u izgubila se imenična sklonidba u muškom i srednjem rodu pridjeva, ali kadšto se u svim razdobljima potvrđuju i takvi oblici koji se preuzimaju iz čakavske i štokavske pismenosti, npr. N *nov*, G *nova*, D *novu* i dr. Imenični i zamjenični oblici više nisu razlikovni – to dokazuje njihova paralelna uporaba u istim položajima, bez obzira na funkciju u rečenici. Takvo stanje zadržalo se do kraja 17. stoljeća.

U tablicama koje slijede nastavci u okruglim zagradama jesu dublete, moguće u svim razdobljima u THKJ-u, ali rjeđe u odnosu na nastavke izvan okruglih zagrada. Znak / rastavlja nastavke različitih osnova prema palatalnosti završnoga suglasnika, a znak // označuje mogućnost paralelne uporabe nominativnoga ili genitivnog nastavka uz imenice muškoga roda koje označuju što neživo.

Gramatički morfemi

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*-0, -i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
G	*-oga/-ega (-iga)*		*-e*	*-ih*		
D	*-omu/-emu, -om/-em (-imu)*		*-oj/-ej, -i*	*-im*		
A	*-0, -i // -oga/-ega (-iga)*	*-o/-e*	*-u*	*-e*	*-a*	*-e*
V	*-i*	*-o/-e*	*-a*	*-i*	*-a*	*-e*
L	*-om/-em, -omu/-emu, -i, -im*		*-oj/-ej, -i*	*-ih*		
I	*-im (-em)*		*-u (-om)*	*-imi*		

Primjeri

	m. rod	sr. rod	ž. rod	m. rod	sr. rod	ž. rod
	Jednina:			Množina:		
N	*dobar, dobri*	*dobro*	*dobra*	*dobri*	*dobra*	*dobre*
G	*dobroga*		*dobre*	*dobrih*		
D	*dobromu, dobrom*		*dobroj, dobri*	*dobrim*		
A	*dobar, dobri // dobroga*	*dobro*	*dobru*	*dobre*	*dobra*	*dobre*
V	*dobri*	*dobro*	*dobra*	*dobri*	*dobra*	*dobre*
L	*dobrom, dobromu, dobri, dobrim*		*dobroj, dobri*	*dobrih*		
I	*dobrim*		*dobru*	*dobrimi*		

Napomene

Genitiv / akuzativ jednine

Nastavak *-iga*. Riječ je o jezičnoj osobitosti hrvatskih istarskih prevoditelja ili tek mogućem slovenizmu (Fancev). Potvrđuje se u pridjeva nepalatalnih i palatalnih osnova, npr. *straniga, Božjiga.*

Nastavak *-oga*. Postaje ujednačavanjem prema genitivu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović). U akuzativu jednine muškoga roda oblik je jednak obliku genitiva jednine stoji li pridjev uz imenicu koja označuje što živo, a obliku nominativa jednine ako stoji uz imenicu koja označuje što neživo.

Dativ jednine

Nastavak *-imu*. Početno *i-* postaje ujednačavanjem prema genitivu jednine (Fancev). Potvrđuje se u pridjeva palatalnih osnova, npr. *Božjimu, sudnjimu.*

Nastavak *-omu*. Postaje ujednačavanjem prema dativu jednine neličnih zamjenica nepalatalnih osnova (Matasović).

Lokativ jednine

Nastavak *-em*. Potvrđuje se rijetko i u pridjeva nepalatalnih osnova, npr. *dobrem, novem.*

Nastavak *-im*. Postaje ujednačavanjem prema instrumentalu jednine i prema množinskim nastavcima *-im*, *-ih* i *-imi* (Fancev).

Instrumental jednine

Nastavak *-em*. Potvrđuje se rijetko u pridjeva palatalnih osnova, npr. *današnjem, vlašćem.*

Stupnjevanje pridjeva

Komparativ pridjeva tvori se pomoću sufikasa *-ji* i *-eji*, npr. *huji, raji, mudreji, stareji.* Pridjevi izvedeni u pozitivu sufiksima *-ok-* i *-ak-* gube taj sufiks u komparativu, npr. *niži, viši, teži.* Supletivni oblici komparativa pridjeva u THKJ-u potvrđuju se kao *bolši* (uz *bolji*), *gorši, manjši, vekši* (uz *veći*). Komparativi pridjeva sklanjaju se prema pridjevnoj sklonidbi.

Superlativ pridjeva tvori se pomoću riječce *naj* koja se stapa s komparativnim oblikom, npr. *najbolši, najgorši, najstareji* i dr. Kadšto se superlativ tvori tako što riječca *naj* stoji uz pozitiv pridjeva, npr. *najopćinska, najpravadna, najmilostivi.*

Brojevi

Brojevi 2 i *oba*. Nominativ i akuzativ brojeva *dva* i *oba* potvrđuju se oblicima *dva* i *oba* za muški rod te oblicima *dve / dvi*, *obe / obi*, *obedve / obedvi* za ženski i srednji rod. U sklonidbi brojeva *dva* i *oba* čuvaju se dvojinski oblici sve do kraja 17. stoljeća. Od 16. stoljeća dominantni su oblici glavnih brojeva koji se sklanjaju prema pridjevnoj sklonidbi.

Brojevi 3 i 4. Od 16. do kraja 17. stoljeća sklanjaju se prema zamjenično-pridjevnoj sklonidbi. Deklinacija brojeva *tri* i *četiri* pokazuje dobro čuvanje množinskih oblika. Nominativ i akuzativ broja četiri potvrđuju se oblicima *četiri*, *četire* i *četira*. Najčešći je prvi oblik, dok se druga dva rabe uz nominativ i akuzativ imenica muškoga i ženskoga, odnosno srednjega roda, npr. *to su četire žene*, *vidim četire muže*, *to su četira sela*, *vidim četira sela*.

Brojevi od 5 do 9. Brojevi od *pet* do *devet* sklanjaju se prema pridjevnoj sklonidbi, npr. GL *petih*, *šestih*, *osmih*, D *petim*, *šestim*, *osmim*, I *petimi*, *šestimi*, *osmimi* i dr.

Brojevi od 11 do 19. Brojevi od 11 do 19 čuvaju starije oblike do kraja 17. stoljeća, npr. *jedanadeste*, *jednadeste*, *dvanadeste*, *trinadeste*, *četrnadeste* i dr. Od 16. stoljeća potvrđuju se i stegnuti oblici, npr. *jedanajst*, *četrnaest*, *osamnajst* i dr. Ti se brojevi kadšto sklanjaju, npr. D *jednadestim*, *dvanajstim*, *dvanadestim*, I *jedanadestimi*.

Brojevi od 20 do 99. Najčešći oblici za brojeve 20, 30 i 40 jesu *dvadeset*, *trideset* i *četrdeset*. Rijetko se potvrđuje oblik *dvajset* već od 16. stoljeća. Jedinice se vezuju s deseticama s pomoću veznika *i*, npr. *sedamdeset i dveh učenikov*.

Brojevi od 200 do 800. U njima se brojna imenica *sto* sklanja kao imenica srednjega roda nekadašnje *o*-sklonidbe – oblik *sta* označava nominativ i akuzativ množine, a oblik *sat* genitiv množine, npr. *dvesta*, *trista*, *četirista*, *petsat*, *šestsat*, *osamsat* i dr. Od 16. stoljeća potvrđuju se i oblici brojeva u kojima brojna imenica *sto* ostaje nepromjenljiva, npr. *dvisto*, *tristo*, *četiristo*, *petsto* i dr.

Broj 1000. Potvrđuje se oblicima *tisuća*, *tisuć* i *tisuće*. Oblik *tisuća* je nepromjenljiv, npr. *pred tisuća let*, *pred tisuća i sto let*, *vnogim tisuća ljudem*, *pet tisuća muži*, *podložan tisuća nevoljam*. Oblik *tisuć* sklanja se prema *i*-sklonidbi, npr. *tisuć petsat*, *četiri tisući*, *k toliko nezbrojenim tisućem Židov*, *i petim tisućam ljudem*. Oblik *tisuće* sklanja se kao

imenica srednjega roda nekadašnje *jo*-sklonidbe, npr. *tisuće četiresto*, *dve tisuća*, *tri tisuća*, *četira tisuća*.

Redni brojevi. Sklanjaju se prema pridjevnoj sklonidbi. Redni brojevi od 1. do 10. potvrđuju se oblicima *prvi*, *drugi*, *treti* i dr. Redni brojevi od 11. do 19. potvrđuju se starijim oblicima u kojima prvi dio poprima ili ne oblik rednoga broja, npr. *jedanadesti*, *četrnadesti*, *petnadesti / od četrtonadestoga*, *v petonadestom*, *šestonadesta*, *sedmonadesto*, *v sedmonadestom* i dr. Od 16. stoljeća potvrđuju se i oblici *jedanajsti*, *dvanajsti*, *trinajsti*, *petnajsti* i dr. Redni broj 20. potvrđuje se oblicima *dvajseti* i *dvadeseti* do kraja 17. stoljeća. U rednih brojeva od 20. do 90., isto kao i u rednih brojeva od 11. do 19., prvi dio može poprimiti ili ne oblik rednoga broja, npr. *petdeseti*, *sedamdeseti / petodeseti*, *petodesetnoga*. U složenih brojeva mogu se sklanjati oba dijela, npr. *v sedamdesetom i sedmom dnevu*, ali češća je nepromjenljivost prvoga dijela, npr. *v sedamdeset i sedmom dnevu*. Od većih brojeva potvrđen je oblik *tisući*.

U sljedećoj tablici prikazan je raspored množinskih i dvojinskih oblika u sklonidbi brojeva *dva*, *oba*, *tri* i *četiri* u THKJ-u do kraja 17. stoljeća. Znakom / razdvajaju se oblici glavnih brojeva s različitim refleksom *jata*. Navedeni oblici označavaju sva tri roda.

GL	*dveju / dviju, dveh / dvih*
	obeju / obiju, obih
	trih
	četirih
D	*dvema / dvima, dvim, dvimi*
	obema / obima
	trim
	četirim
I	*dvema / dvima, dvim, dvimi*
	obema / obima
	trimi
	četirimi

Glagoli

U THKJ-u izgubili su se oni glagolski oblici i kategorije koje je izgubio hrvatski jezik u cjelini – nestali su asigmatski aorist, supin i pasivni particip prezenta, osim u ostatcima kao što su pridjevi *pitom* i *lakom*. Dvojina se u jednostavnih glagolskih oblika potvrđuje u prezentu, aoristu, imperfektu i imperativu. Dvojinski i množinski oblici prezenta, aorista, imperfekta i imperativa supostoje do kraja 17. stoljeća, ali množina postaje dominantnim gramatičkim brojem već od 16. stoljeća. Najdulje su se očuvali dvojinski oblici u prezentu pomoćnoga glagola *biti*. Uporaba dvojine u jeziku hrvatskih protestantskih pisaca ne stoji zbog utjecaja slovenskoga jezika jer slovenski protestantski pisci nemaju dvojine u aoristu i imperfektu (Fancev). Vjerojatniji je utjecaj crkvenoga jezika, nego živih narodnih govora. Glagolski prilozi sadašnji i prošli redovito ostvaruju množinske oblike. U složenih glagolskih oblika dvojina se potvrđuje u kondicionalu prvom. U raščlambi koja slijedi navodimo potvrđene glagolske oblike u THKJ-u.

Infinitiv

Tvorba. Do kraja 17. stoljeća infinitiv se potvrđuje sa završnim i bez završnoga *-i* u podjednakom omjeru.

Prezent

Tvorba. Tvori se od prezentske osnove i nastavaka *-m, -š, -0, -mo, -te, -u / -e*.

Prvo lice jednine. Nastavak *-u* imaju glagoli *hotiti* i *moći* u svim razdobljima u THKJ-u, ali kadšto se potvrđuje i stilistički obilježeno *-m*, npr. *pomožem*. Nastavak *-u* čest je i u drugih glagola, npr. *idu, piju, pojdu, pridu*. Taj nastavak supostoji uz nastavak *-m* koji postaje ujednačavanjem prema 1. licu jednine prezenta glagola s nultim tematskim morfemom (atematski glagoli).

Glagoli *biti* i *hotiti*. Enklitični oblici pomoćnoga glagola *biti* – *sam, si, je, smo, ste* – postaju ujednačavanjem prema 3. licu množine *su*. Naglašeni oblik *jesu* nesvršenoga prezenta glagola *biti* u 3. licu množine postaje ujednačavanjem prema ostalim licima s početnim *je-*. Zanijekani nesvršeni prezent pomoćnoga glagola *biti* u 1. licu jednine potvrđuje se oblicima *nisam* i *nis*. Glagol *biti* u 2. i 3. licu jednine prezenta čuva nastavke nekadašnjih atematskih glagola. Pomoćni glagol *hotiti* u 2. licu jednine potvrđuje se oblicima *hoćeš* i *hoć* (zanijekano *nećeš* i *neć*), a u 3. licu množine potvrđuje se oblikom *hote* (zanijekano *ne te*).

Aorist

Tvorba. Tvori se od svršenih glagola nastavcima *-h, -0, -0, -smo, -ste, -še* i *-oh, -e, -e, -osmo, -oste, -oše*. Rijetko se tvori i od nesvršenih glagola u svim razdobljima u THKJ-u.

Imperfekt

Tvorba. Tvori se od nesvršenih glagola nastavcima *-ah, -aše, -aše, -ahomo, -ahote, -ahu; -jah, -jaše, -jaše, -jahomo, -jahote, -jahu* i *-ijah, -ijaše, -ijaše, -ijahomo, -ijahote, -ijahu*. Rijetko se tvori nastavcima *-ih, -iše, -iše, -ihomo, -ihote, -ihu*. Rijetko se tvori od svršenih glagola.

Prvo lice jednine. Nastavak *-ijah* hrvatska je novotvorina, postao stapanjem nastavka *-ijeh* s nastavkom *-ah* (Jurišić).

Prvo lice množine. Potvrđuju se nastavci *-ahomo, -jahomo, -ijahomo, -ihomo*, npr. *bihomo, bludihomo, imijahomo*. Navedeni su nastavci staroga postanja.

Drugo lice množine. Potvrđuju se nastavci *-ahote, -ijahote, -ihote*, npr. *imijahote, zovihote, živihote*. Nastavci *-ahote, -ijahote, -ihote* umjesto starijih *-ašete, -jašete*, postaju ujednačavanjem prema 1. licu množine (*-ahomo*).

Glagoli *biti* i *hotiti*. Pomoćni glagol *biti* ima oblike: *beh / bih, beše / biše, bihomo* (rjeđe *bismo*), *bihote* (rjeđe *biste*), *bihu*. Pomoćni glagol *hotiti* u 1. licu ima potvrdu *hotih*.

Perfekt

Tvorba. Tvori se od enklitičnih oblika nesvršenog prezenta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli. Naglašeni oblici pomoćnoga glagola kadšto se potvrđuju i kada nije riječ o upitnoj rečenici, npr. *budi da čagodir pisal ali pel jesam.*

Pluskvamperfekt

Tvorba. Tvori se od imperfekta ili rjeđe perfekta pomoćnoga glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i rjeđe nesvršeni glagoli, npr. *biše se udal, mi bihomo zgubili, bihomo dali, bihu slišali, ni nam bil otvoril.*

Futur prvi

Tvorba. Tvori se od enklitičnih oblika prezenta pomoćnoga glagola *h(o)titi* i infinitiva. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Futur drugi

Tvorba. Tvori se od svršenoga prezenta pomoćnoga glagola *biti* i infinitiva ili rjeđe glagolskoga pridjeva radnog, npr. *budem obslužiti, bude jedan drugomu odgovarati, ne budu hotiti; budu sudili*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Imperativ

Tvorba. Tvori se od infinitivne ili, rjeđe, prezentske osnove nastavcima *-0, -mo, -te; -j, -jmo, -jte; -i, -imo, -ite*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Treće lice jednine. Za izricanje zapovijedi 3. licu služi složeni oblik od čestica *da* ili *neka* i prezenta. Do kraja 17. stoljeća često se čuvaju stari oblici, npr. *takovu nam veru daj otac nebeski, ne smuti se srce vaše, ni se straši, ki kradiše, ne kradi veće*.

Drugo lice množine. Često je gubljenje samoglasnika ispred nastavka, npr. *budte, deneste, držte, sedte*.

Treće lice množine. Potvrđuju se nastavci *-te, -jte* i *-ite* i za 3. lice množine, npr. *da pridite oni sami, pomračite se oči njih, budite ledve vaše prepasane, da oni ki žene imaju, budite, kako da bi ih ne imeli*.

Analitički imperativ. Tvori se na dva načina – a) česticama *da* ili *neka* i oblikom prezenta, npr. *tko sliši, da razumi; koji čtati bude, neka razumi, neka potoci teku po ulicah*, b) novim oblikom imperativa glagola *moći* i infinitivom, npr. *ne moj pojti, ne mojmo pojti, ne mojte pojti*.

Kondicional prvi

Tvorba. Tvori se od nenaglašenoga oblika aorista pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Drugo lice množine. Kadšto se umjesto oblika *biste* potvrđuje oblik *bite*, npr. *nego bite hotili žalostiti i Boga moga, da ča bite hotili tada činiti*.

Kondicional drugi

Tvorba. Tvori se od kondicionala prvoga pomoćnoga glagola *biti* i glagolskoga pridjeva radnog, npr. *bil bih pisal, bila bih pazila*.

Aktivni particip prezenta (glagolski prilog sadašnji)

Tvorba. Tvori se tako da se obliku 3. lica množine prezenta doda nastavak *-ći*. Imaju ga nesvršeni glagoli, a vrlo rijetko svršeni glagoli. Završno *-i* često može izostati. Do kraja 16. stoljeća navedeni se particip sklanja pretežito prema zamjenično-pridjevnoj sklonidbi, npr. *govorećega, prihodećega, prisežućemu, virujućemu; ležeća, sideća*.

Glagol *hotiti*. Potvrđuje se oblicima *hoteći, hotejući / hotijući*.

Aktivni particip preterita prvi (glagolski prilog prošli)

Tvorba. Tvori se tako da se infinitivnoj osnovi dodaju nastavci *-ši* i *-vši*, npr. *potekši, rekši, vlizši, vrgši; hvalivši, nosivši, razdrvši*. Rijetko se infinitivnoj osnovi dodaje nastavak *-še*, npr. *padše, všadše*. Imaju ga svršeni glagoli, a nesvršeni rijetko. Glagoli čija infinitivna osnova završava na *-e* ili *-a*, podrijetlom od nekadašnjega prednjega nosnog samoglasnika, između osnove i nastavka umeću glas *m*, npr. *počamši, prijamši, vazamši*. Oblici participa prefigiranoga glagola *ići* imaju posebnu tvorbu i potvrđuju se primjerima *izšadši, našadši, odšadši, pošadši, prišadši, všadši*. Do kraja 16. stoljeća navedeni se particip rijetko sklanja, npr. *neumrvšemu, neumrvše, padše, prišadšim*.

Aktivni particip preterita drugi (glagolski pridjev radni)

Tvorba. Tvori se od infinitivne osnove nastavcima *-l, -la, -lo, -li, -le, -la*. Imaju ga svršeni i nesvršeni glagoli.

Pasivni particip preterita (glagolski pridjev trpni)

Tvorba. Tvori se od infinitivne ili rjeđe prezentske osnove nastavcima *-n, -na, -no, -ni, -ne, -na; -en, -ena, -eno, -eni, -ene, -ena; -jen, -jena, -jeno, -jeni, -jene, -jena; -ven, -vena, -veno, -veni, -vene, -vena; -t, -ta, -to, -ti, -te, -ta*. Stariji oblici prefigiranoga glagola *iti* potvrđuju se često, npr. *došast, našast*.

Citirana literatura

Belić, Aleksandar. 1950. *Istorija srpskohrvatskog jezika. Knj. II sv. 1: Reči sa deklinacijom.* Beograd: Naučna knjiga.

Fancev, Franjo. 1916. Jezik hrvatskih protestantskih pisaca XVI. vijeka. Prilog historičnoj gramatici jezika hrvatskoga ili srpskoga. *Rad JAZU 212*: 147-225; *Rad JAZU 214*: 1-112.

Finka, Božidar. 1971. Čakavsko narječje. *Čakavska rič 1*: 41-71.

Ivić, Pavle – Brozović, Dalibor. 1990. Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski. *Enciklopedija Jugoslavije (Jap – Kat) 6*: 48-67.

Ivšić, Stjepan. 1970. *Slavenska poredbena gramatika.* Zagreb: Školska knjiga.

Jurišić, Blaž. 1992. *Nacrt hrvatske slovnice. Glasovi i oblici u poviestnom razvoju.* Zagreb: Matica hrvatska.

Malić, Dragica. 1972. *Jezik prve hrvatske pjesmarice.* Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Matasović, Ranko. 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika.* Zagreb: Matica hrvatska.

Rešetar, Milan. 1936. Jezik pjesama Ranjinina zbornika. *Rad JAZU 255*: 77-220.

Šojat, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice horvatske. Jezik stare kajkavske književnosti.* Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Vončina, Josip. 1988. *Jezična baština. Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća.* Split: Književni krug.

Izbor iz literature o povijesnoj morfologiji hrvatskoga jezika

Aleksić, B. Radomir. 1931. *Jezik Matije Antuna Reljkovića.* Beograd: Državna štamparija Kraljevine Jugoslavije.

Belić, Aleksandar. 1950. *Istorija srpskohrvatskog jezika. Knj. II sv. 1: Reči sa deklinacijom.* Beograd: Naučna knjiga.

Belić, Aleksandar. 1951. *Istorija srpskohrvatskog jezika. Knj. II sv. 2: Reči sa konjugacijom.* Beograd: Naučna knjiga.

Damjanović, Stjepan. 1984. *Tragom jezika hrvatskih glagoljaša.* Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Damjanović, Stjepan. 2011. Jezik hrvatskih glagoljičnih tekstova. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 275-321.

Damjanović, Stjepan. 2014. *Novi filološki prinosi.* Zagreb: Matica hrvatska.

Daničić, Đuro. 1874. *Istorija oblika srpskoga ili hrvatskoga jezika do svršetka XVII. vijeka.* Beograd: Izdanje i štampa Državne štamparije.

Despot, Kristina. 2010. Jezične i književnopovijesne značajke starohrvatskih pjesama u Picićevoj pjesmarici iz 1471. *Colloquia Maruliana 19*: 31-53.

Despot, Loretana. 2003. Put nebeski Ivana Grličića iz 1707. godine (grafijske, pravopisne i jezične odlike). *Filologija 41*: 1-20.

Despot, Loretana. 2005. *Jezik slavonskih franjevaca (do preporoda).* Osijek: Filozofski fakultet.

Eterović, Igor – Eterović, Ivana. 2013. Devet lovranskih oporuka iz druge polovice 18. stoljeća – povijesna i jezična analiza. *Histria 3*: 61-97.

Fancev, Franjo. 1910. Beiträge zur historischen serbokroatischen Philologie. *Archiv für slavische Philologie 31*: 367-381.

Fancev, Franjo. 1911. Beiträge zur historischen serbokroatischen Philologie. *Archiv für slavische Philologie 32*: 49-92, 344-362.

Fancev, Franjo. 1912. Beiträge zur historischen serbokroatischen Philologie. *Archiv für slavische Philologie 33*: 20-51.

Fancev, Franjo. 1916. Jezik hrvatskih protestantskih pisaca XVI. vijeka. Prilog historičnoj gramatici jezika hrvatskoga ili srpskoga. *Rad JAZU 212*: 147-225; *Rad JAZU 214*: 1-112.

Farkaš, Loretana. 1997. *Glavne osobitosti hrvatskoga jezika jezikoslovca Matije Petra Katančića*. Magistarski rad u rukopisu. Zagreb.

Farkaš Brekalo, Loretana. 2013. Štokavski hrvatski književni jezik u 18. stoljeću. *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 163-219.

Finka, Božidar. 1958. Novigradska madrikula skule Blažene Divice Marije od svetoga Luzarja iz 17. stoljeća. Onomastičko-jezična studija. *Starine JAZU 48*: 169-187.

Frančić, Anđela – Kuzmić, Boris. 2009. *Jazik horvatski. Jezične raščlambe starih hrvatskih tekstova*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Frančić, Anđela – Hudeček, Maja. 2011. Pridjevi u Relkovićevu Kućniku. *Šokačka rič 8*: 237-251.

Frančić, Anđela – Petrović, Bernardina. 2012. Ljevorubnice u Kućniku Josipa Stipana Relkovića. *Nova Croatica 6*: 249-274.

Franić, Ivana. 2004. Jezična analiza dubrovačke zbirke poslovica Proričja slovinska iz 1697. godine. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 30/1*: 31-58.

Gabrić-Bagarić, Darija. 1976-1980. Fonetske i morfološke osobine jezika Hanibala Lucića. II dio. *Radovi Filozofskoga fakulteta u Sarajevu 9-10*: 235-268.

Gabrić-Bagarić, Darija. 1984. *Jezik Bartola Kašića*. Sarajevo: Institut za jezik i književnost.

Gabrić-Bagarić, Darija. 1989. *Jezik Ivana Bandulavića, franjevačkog pisca iz 17. stoljeća*. Sarajevo: Svjetlost.

Gabrić-Bagarić, Darija. 1995. O nekim problemima razvoja glagolskoga priloga prošlog (na primjeru Marulićeva jezika i jezika njegovih suvremenika). *Filologija 24-25*: 135-140.

Gabrić-Bagarić, Darija. 1995. O problemima razvoja glagolskoga priloga sadašnjega i prošloga. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik 21*: 51-65.

Gabrić-Bagarić, Darija. 2001. Jezik Pavla Posilovića. *Zbornik o Pavlu Posiloviću*. Šibenik – Zagreb: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić – Hrvatski studiji, 53-86.

Gabrić-Bagarić, Darija. 2002. Književni jezik lekcionara 17. stoljeća. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 28*: 35-71.

Gabrić-Bagarić, Darija. 2007. Književnojezična norma franjevačkih pisaca 18. stoljeća – sastavnica jezičnostandardizacijskih procesa. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 33*: 133-145.

Grčević, Mario. 2006. Instrumental jednine imenica i-sklonidbe u hrvatskome književnom jeziku od 16. do 19. stoljeća. *Jezik 2*: 50-59.

Grčević, Mario. 2011. Jezik Marina Držića prema jeziku Biblije Bartola Kašića i Dubrovačkoga misala. *Filologija 56*: 23-49.

Hercigonja, Eduard. 1990. Neke jezično-stilske značajke Vinodolskoga zakona (1288.) i Krčkoga (Vrbanskoga) statuta (1388.). *Slovo 39-40*: 87-125.

Hercigonja, Eduard. 1999. Dvojina u jeziku tekstova hrvatskoglagoljičke neliturgijske književnosti XV. stoljeća (raščlamba građe iz Petrisova zbornika od 1468. i primjera iz `acta croatica`). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 25*: 123-140.

Holjevac, Sanja. 2014. Riječke Litanije muke i smrti Isusove iz 17. i 18. stoljeća s osobitim obzirom na jezik. *Riječki filološki dani 9*: 345–356.

Holjevac, Sanja – Vlastelić, Anastazija. 2014. Kvaderna kapitula lovranskoga kao izvor za istraživanje hrvatske jezične povijesti. *Zbornik Lovranšćine 3*: 77-98.

Horvat, Marijana. 2005. Crkvenoslavenski elementi u starohrvatskim oporukama. *Drugi Hercigonjin zbornik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 145-158.

Horvat, Marijana. 2005. *Jezik Marulićeva djela Od naslidovan`ja Isukarstova i od pogarjen`ja tašćin segasvitnjih*. Doktorski rad u rukopisu. Zagreb.

Horvat, Marijana. 2005. Sklonidba imenica u Marulićevu Naslidovan`ju. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 31*: 87-105.

Hudeček, Lana. 1991. Posvojna funkcija genitiva ličnih zamjenica za 3. lice u hrvatskom književnom jeziku do kraja 18. stoljeća. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik 17*: 27-46.

Ignjatović, Dušanka. 1974. *Jezik štampanih dela Jerolima Filipovića, franjevačkog pisca 18. veka*. Beograd: Institut za srpskohrvatski jezik.

Ivić, Pavle – Brozović, Dalibor. 1990. Jezik, srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski. *Enciklopedija Jugoslavije (Jap – Kat) 6*: 48-67.

Ivšić, Stjepan. 1970. *Slavenska poredbena gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

Junković, Zvonimir. 1958. O jeziku Vitezovićeve Kronike. *Radovi Slavenskog instituta 2*: 93-119.

Junković, Zvonimir. 1968. Jezik Poljičkoga statuta. *Poljički zbornik 1*: 117-132.

Junković, Zvonimir. 1972. Jezik Antuna Vramca i podrijetlo kajkavskoga dijalekta. *Rad JAZU* 363: 1-272.

Jurišić, Blaž. 1992. *Nacrt hrvatske slovnice. Glasovi i oblici u poviestnom razvoju.* Zagreb: Matica hrvatska.

Kadlec, Karel. 1909. Stefana Verbecija Tripartitum. *Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda 5*: I-CXXIV.

Kapetanović, Amir. 2001. Jezik Karnarutićeva spjeva o babilonskim ljubavnicima. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 27*: 133-144.

Kapetanović, Amir. 2003. Jezične značajke i leksikografska obrada fra Ivanove Filomene iz XVII. stoljeća. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 29*: 131-155.

Kapetanović, Amir. 2011. Čakavski hrvatski književni jezik. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 77-123.

Katičić, Radoslav. 1983. Matija Petar Katančić i počeci novoštokavskog standardnog jezika u Hrvata. *Forum 10-12*: 539-556.

Kolenić, Ljiljana. 2006. Instrumental jednine imenica i-vrste u Ranjininu zborniku. *Jezik 5*: 161-168.

Kolenić, Ljiljana. 2009. Oblici u Zoranićevim Planinama i Kašićevoj gramatici. *Zadarski filološki dani 2*: 193-204.

Kosor, Karlo. 1980. Jezik fra Filipa Grabovca. *Kačić 12*: 75-151.

Kuna, Herta. 1967. *Jezik fra Filipa Lašrića, bosanskog franjevca XVIII vijeka.* Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Kuna, Herta. 1971. Jezik bosanske književnosti XVII i XVIII vijeka u svjetlosti književno-jezičnog manira. *Zbornik za filologiju i lingvistiku Matice srpske 14*: 33-52.

Kuštović, Tanja. 2000. *Jezik Šimuna Kožičića Benje prema njegovim jezikoslovnim koncepcijama u djelu Knižice od žitiê rimskih arhierêov i cesarov.* Magistarski rad u rukopisu. Zagreb.

Kuzmić, Boris. 2001. Jezik Veprinačkog zakona (1507). *Fluminensia 1-2*: 1-24.

Kuzmić, Boris. 2007. Deklinacija brojeva dva, oba, tri i četiri u čakavskim pravnim tekstovima od 13. do 18. stoljeća. *Croatica et Slavica Iadertina 3*: 9-29.

Kuzmić, Boris. 2009. Jezik hrvatskih srednjovjekovnih pravnih spomenika. *Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: Srednji vijek.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 405-455.

Kuzmić, Boris. 2010. Jezik i stil istarskih pravnih tekstova 16. Stoljeća. *Knjige poštujući, knjigama poštovan.* Zagreb: Matica hrvatska, 83-96.

Kuzmić, Boris. 2011. Jezik hrvatskih pravnih tekstova. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 323-385.

Kuzmić, Boris – Kuzmić, Martina. 2007. Deklinacija brojeva dva, oba, tri i četiri u kajkavskim pravnim tekstovima od 16. do 18. stoljeća. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 33*: 263-288.

Kuzmić, Boris – Pupek, Lidija. 2012. Dvojina u glagola u kajkavskome književnom jeziku 17. i 18. stoljeća. *Kaj 4-5*: 81-88.

Laznibat, Velimir. 1996. *Govor Dubrovnika u 17. i 18. stoljeću (na osnovi arhivskih spisa).* Mostar: Sveučilište u Mostaru.

Lisac, Josip. 1994. Hrvatski jezik i Faust Vrančić, s osobitim obzirom na Život nikoliko izabranih divic. *Kolo 3-4*: 197-220.

Lisac, Josip. 1996. *Hrvatski dijalekti i jezična povijest.* Zagreb: Matica hrvatska.

Lisac, Josip. 2012. *Dvije strane medalje. Dijalektološki i jezičnopovijesni spisi o hrvatskom jeziku.* Split: Književni krug.

Lisac, Josip. 2012. Hrvatski jezik Vrančićeva rječnika i njegove proze. *Filologija 59*: 37-47.

Lončarić, Mijo. 1993. Pogled na jezik staroga kajkavskog pjesništva. *Dani hvarskog kazališta 19*: 26-36.

Lovrić Jović, Ivana. 2004. *Jezična analiza hrvatskih dubrovačkih oporuka iz 17. i 18. stoljeća.* Magistarski rad u rukopisu. Zagreb.

Lovrić Jović, Ivana. 2008. Morfološka svojstva jezika hrvatskih dubrovačkih oporuka iz 17. i 18. stoljeća. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 34*: 217-237.

Lovrić Jović, Ivana. 2011. *Jezična analiza frančezarija – Ponašijenčene Molièreove komedije kao književni ogled dubrovačkoga pučkog govora.* Doktorski rad u rukopisu. Zagreb.

Lovrić Jović, Ivana. 2014. *O starome dubrovačkome govoru nazbilj. Jezična analiza dubrovačkih frančezarija.* Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Lukežić, Iva. 1989. O jeziku Vinodolskog zakona. *Godišnjak Riječkog književnog i naučnog Društva 3*: 22-28.

Lukežić, Iva. 1996. Hrvatski jezik u Grobničkim urbarima iz 1610.-1612. i iz 1726. godine. *Grobnički zbornik 4*: 319-330.

Lukežić, Iva. 1999. Razvoj prezenta i imperativa u čakavskome narječju. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 25*: 195-222.

Lukežić, Iva. 2000. Lične zamjenice u čakavskome narječju (sinkronijski i dijakronijski uvid). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 26*: 99-128.

Lukežić, Iva. 2002. Čitanja glagolskih oblika s nepromjenjivim dočetkom u Marulićevoj Juditi. *Čakavska rič 1-2*: 375-427.

Lukežić, Iva. 2002. Čitanja sklonivih oblika u Marulićevoj Juditi. *Fluminensia 2*: 23-72.

Lukežić, Iva. 2005. Jezik Grobničke bašćinske knjige (16. i 17. stoljeće) kao dijalektološki predložak. *Drugi Hercigonjin zbornik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, 223-246.

Malić, Dragica. 1972. *Jezik prve hrvatske pjesmarice*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo.

Malić, Dragica. 1980-1981. Pravci razvoja hrvatskoga književnog jezika do ilirsko-grazdoblja. Pokušaj sinteze. *Rasprave Zavoda za jezik 6-7*: 141-162.

Malić, Dragica. 1997. Jezična slojevitost Marulićeva Marijinskog oficija. *Filologija 29*: 97-117.

Malić, Dragica. 2002. *Na izvorima hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.

Maretić, Tomo. 1910. Jezik slavonskijeh pisaca. Prilog istoričkoj gramatici hrvatskoj ili srpskoj. *Rad JAZU 180*: 146-233.

Maretić, Tomo. 1915. Jezik dalmatinskih pisaca XVIII. vijeka. Drugi prilog istoričkoj gramatici našega jezika. *Rad JAZU 209*: 173-240.

Maretić, Tomo. 1916. Jezik dalmatinskih pisaca XVIII. vijeka. Drugi prilog istoričkoj gramatici našega jezika. *Rad JAZU 211*: 69-160.

Marković, Svetozar. 1958. *Jezik Ivana Ančića (bosanskog pisca XVII veka)*. Beograd: Naučno delo.

Matasović, Ranko. 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.

Menac, Mira. 1976. Imenički nastavci u prvom libru Marulićeve Judite. *Suvremena lingvistika 13-14*: 63-64.

Mihaljević, Milan. 2014. *Slavenska poredbena gramatika. 2. dio: Morfologija, Prozodija, Slavenska pradomovina*. Zagreb: Školska knjiga.

Mladenović, Aleksandar. 1957. Fonetske i morfološke osobine Marulićeva jezika. *Godišnjak Filozofskoga fakulteta u Novom Sadu 2*: 89-144.

Mladenović, Aleksandar. 1959. Grafija i jezik dalmatinskih čakavskih rukopisa u arhivu Jugoslavenske akademije. *Godišnjak Filozofskoga fakulteta u Novom Sadu 4*: 117-150.

Mladenović, Aleksandar. 1960. O jeziku Marulićevih poslanica. *Godišnjak Filozofskoga fakulteta u Novom Sadu 5*: 130-143.

Mladenović, Aleksandar. 1968. *Jezik Petra Hektorovića*. Novi Sad: Matica srpska.

Moguš, Milan. 1986. Napomene o Vitezovićevu jeziku. *Zadarska revija 2*: 145-154.

Moguš, Milan. 1988. Jezik prijevoda Senjskoga statuta. *Senjski zbornik 13*: 51-56.

Moguš, Milan. 1991. Jezik Statuta trsatskoga. *Zakon trsatski*. Prir. Lujo Margetić i Milan Moguš. Rijeka: Izdavački centar, 75-90.

Orlandi, Roberto. 1962. Kratka i duga množina u djelima Andrije Kačića-Miošića. *Filologija 3*: 109-123.

Pavešić, Slavko. 1968. Jezik Stjepana Matijevića. Prilog poznavanju jezika bosanskih pisaca 17. stoljeća. *Rasprave Instituta za jezik 1*: 371-484.

Pavičić, Stjepan. 1920. O govoru u Slavoniji do turskih ratova i velikih seoba u 16. i 17. stoljeću. *Rad JAZU 222*: 194-269.

Pavletić, Helena. 2000. Deklinacijski sustav u jeziku Zakona vinodolskog. *Riječki filološki dani 3*: 265-282.

Peti, Mirko. 1973. O jeziku dokumenata Banske krajine prve polovice 18. stoljeća. *Filologija 7*: 125-134.

Pilj Tomić, Marina. 2011. Neke jezične značajke djela Satir obraćen slavonskoga franjevca Đure Rapića. *Šokačka rič 8*: 209–236.

Pranjković, Ivo. 2000. *Hrvatski jezik i franjevci Bosne Srebrene*. Zagreb: Matica hrvatska.

Pranjković, Ivo. 2008. *Franjevačko spisateljstvo na hrvatskome jeziku*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Putanec, Valentin. 1982. Jezik „Dekretuma" (1574) Ivana Pergošića. *Hrvatski dijalektološki zbornik 6*: 269-277.

Raguž, Dragutin. 1978. *Jezik Lovre Ljubušaka (Šitovića)*. Magistarski rad u rukopisu Zagreb.

Rešetar, Milan. 1898. Primorski lekcionari XV. vijeka. *Rad JAZU 136*: 97-199.

Rešetar, Milan. 1931. Još o 1. sing. Imperativa. *Južnoslovenski filolog 11*: 1-6.

Rešetar, Milan. 1934. Jezik Marina Držića. *Rad JAZU 248*: 99-240.

Rešetar, Milan. 1936. Jezik pjesama Ranjinina zbornika. *Rad JAZU 255*: 77-220.

Rešetar, Milan. 1941. Glavne osobine Gundulićeva jezika. *Rad JAZU 272*: 1-44.

Rešetar, Milan. 1951. Najstariji dubrovački govor. *Glasnik SANU 201*: 1-46.

Rešetar, Milan. 1952. *Najstarija dubrovačka proza*. Beograd: Srpska akademija nauka.

Ružičić, Gojko. 1926. Razvitak srpskohrvatskog gen. pl. na -a. *Slavia 5*: 214-232.

Ružičić, S. Gojko. 1930. Jezik Petra Zoranića, zadarski dijalekat u početku XVI veka. *Južnoslovenski filolog 9*: 1-91.

Ružičić, S. Gojko. 1931. Jezik Petra Zoranića, zadarski dijalekat u početku XVI veka. *Južnoslovenski filolog 10*: 1-90.

Sanković, Ivana. 2008. Imenički oblici u Gundulićevim Suzama sina razmetnoga u odnosu na njihov opis u Della Bellinoj gramatici. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 34*: 341-355.

Sekereš, Stjepan. 1979. Jezik najstarijih osječkih gradskih protokola. *Zbornik za filologiju i lingvistiku Matice srpske 22*: 143-169.

Sekereš, Stjepan. 1981. Jezik osječkih cehovskih isprava. *Zbornik za filologiju i lingvistiku Matice srpske 24*: 141-171.

Stolac, Diana. 2011. Kajkavski hrvatski književni jezik. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 189-227.

Šepić, Ante. 1953. Jezik hrvatskih općinskih statuta istarskih i primorskih. Prilog historičkoj gramatici hrvatskog jezika. *Rad JAZU 295*: 5-40.

Šepić, Ante. 1957. Zākôn kaštela Mošćenic, prijepisi njegovi, tekst i jezik. *Rad JAZU 315*: 233-285.

Šimudvarac, Mario. 2012. Fonološka (konsonantizam) i morfološka raščlamba prijepisa Senjskoga statuta Vuka Ručića. *Senjski zbornik 39*: 75-94.

Šimundić, Mate. 1985. Jezične osobitosti u Cvitu razgovora Filipa Grabovca. *Hrvatski dijalektološki zbornik 7/1*: 223-240.

Šojat, Antun. 1986. O jeziku Matije Magdalenića. *Filologija 14*: 345-356.

Šojat, Antun. 1988. O grafiji i jeziku zapisnika Varaždinskoga mesarskog ceha. *Radovi Zavoda za znanstveni rad JAZU u Varaždinu 2*: 489-501.

Šojat, Antun. 1988. O jeziku pjesmarice Cithara octochorda. *Kaj 1-2*: 35-40.

Šojat, Antun. 1992. Kulturološko-jezične značajke Pavlinskog zbornika (1644). *Kaj 4*: 21-28.

Šojat, Antun. 2009. *Kratki navuk jezičnice horvatske. Jezik stare kajkavske književnosti*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Štebih Golub, Barbara. 2013. Kajkavski hrvatski književni jezik u 17. i 18. stoljeću. *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 221-261.

Šupuk, Ante. 1957. Šibenski glagoljski spomenici 1547-1774. Grafičke, pravopisne i jezične osobine. *Šibenski glagoljski spomenici*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 23-37.

Težak, Stjepko. 1978. Dijalekatska osnovica u jeziku Frana Krste Frankopana. *Filologija 8*: 341-353.

Thomason, Sarah G. 1977. A Fragment of Serbocroatian Declensional History. *Folia slavica 1*: 124-155.

Vigato, Ivica. 2013. Čakavski hrvatski književni jezik u 17. i 18. stoljeću. *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće*. Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 263-297.

Vince, Zlatko. 1975. Književni jezik Matije Petra Katančića, posebno u prijevodu Svetoga pisma. *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 3*: 87-99.

Vončina, Josip. 1967. Dubletsko prvo lice singulara prezenta u hrvatskih pjesnika 15. i 16. stoljeća. *Radovi Zavoda za slavensku filologiju 9*: 43-61.

Vončina, Josip. 1970. O jeziku Mavra Vetranovića. *Croatica 1*: 51-70.

Vončina, Josip. 1971. Traganja hvarskoga kruga. *Croatica 2*: 101-133.

Vončina, Josip. 1973. Jezični razvoj ozaljskoga kruga. *Filologija 7*: 203-237.

Vončina, Josip. 1975. Jezik Antuna Kanižlića. *Rad JAZU 368*: 5-172.

Vončina, Josip. 1976. Jezik u književnim djelima Frana Krste Frankopana. *Krčki zbornik 7*: 257-292.

Vončina, Josip. 1977. *Analize starih hrvatskih pisaca*. Split: Čakavski sabor.

Vončina, Josip. 1978. Dešićev „Raj duše" kao književni i jezični spomenik. *Croatica 11-12*: 53-78.

Vončina, Josip. 1978. Jezik i književnopovijesna ocjena pjesme Odiljam se. *Umjetnost riječi 1-2*: 35-43.

Vončina, Josip. 1988. *Jezična baština. Lingvostilistička hrestomatija hrvatske književnosti od kraja 15. do početka 19. stoljeća.* Split: Književni krug.

Vukomanović, Slavko. 1971. *Jezik Stipana Markovca Margitića.* Beograd: Filološki fakultet.

Vulić, Sanja. 2010. Jezik Modruškoga urbara. *Čakavska rič 1-2*: 135-153.

Vulić, Sanja. 2011. Štokavski hrvatski književni jezik. *Povijest hrvatskoga jezika. 2. knjiga: 16. stoljeće.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 125-187.

Vulić, Sanja. 2013. Štokavski hrvatski književni jezik u 17. stoljeću. *Povijest hrvatskoga jezika. 3. knjiga: 17. i 18. stoljeće.* Zagreb: Društvo za promicanje hrvatske kulture i znanosti Croatica, 95-161.

Znika, Marija. 1973. O standardnosti jezika u Urbaru za Slavoniju iz 1738. godine.

Bilješka o autorima

Boris Kuzmić

Rođen je 1973. u Zagrebu. Osnovnu je školu završio u Velikoj Gorici, a gimnaziju u Zagrebu. Diplomirao je hrvatski jezik i književnost 1997. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Magistrirao je 2000., a doktorirao 2006., s temama iz hrvatske jezične povijesti. Na Odsjeku za kroatistiku zaposlen je od 1. prosinca 1997. Danas je izvanredni profesor na Katedri za dijalektologiju i povijest hrvatskoga jezika Odsjeka za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Predaje dva obvezatna kolegija (Povijesnu gramatiku hrvatskoga jezika i Povijest hrvatskoga jezika) te nekoliko izbornih kolegija (Jezik starohrvatskih listina, Jezik starohrvatskih zakona i statuta i Jezik hrvatskih petrarkističkih pisaca). Surađuje na međunarodnom znanstvenom projektu Općeslavenski lingvistički atlas (OLA) i Europski lingvistički atlas (ELA). (Su)autor je triju knjiga: Veprinački zakon 1507 – 2007 (2007.), Mali staroslavensko-hrvatski rječnik (sa S. Damjanovićem, I. Jurčevićem, T. Kuštović, M. Lukić i M. Žagarom, 2004., 2009.), Jazik horvatski. Jezične rašlambe starih hrvatskih tekstova (s A. Frančić, 2009.). Objavio je tridesetak znanstvenih, stručnih i preglednih radova u zbornicima i časopisima.

Martina Kuzmić

Rođena je u Zagrebu 1976. godine. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Zagrebu. Diplomirala je hrvatski jezik i književnost te opću lingvistiku 2001. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirala je 2008. s temom iz hrvatske dijalektologije.

U Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje zaposlena je od 7. siječnja 2002. Koncem 2009. izabrana je u zvanje znanstvenog suradnika. Danas je viša asistentica na Odjelu za dijalektologiju Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Surađivala je na znanstvenim projektima Hrvatski jezični atlas, Digitalna obradba hrvatske narječne građe i Istraživanje kajkavskoga narječja. Obavila je više terenskih dijalektoloških istraživanja i ispunila sedam Upitnika za Hrvatski jezični atlas. Kao vanjska suradnica sudjelovala je u izradi knjige Mali slikovni rječnik zavičajnoga govora Žabna, Odre, Stupna, Sela i Grede (2005.). Objavila je dvadesetak znanstvenih, stručnih i preglednih radova u zbornicima i časopisima.

Nakladnik
HRVATSKA SVEUČILIŠNA NAKLADA d.o.o.
Ulica grada Vukovara 68, Zagreb

Za nakladnika
Anita Šikić

Tisak
Tiskara Zelina d.d.
Sv. Ivan Zelina